

**T.C.
ONDOKUZ MAYIS ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TARİH ANA BİLİM DALI**

**AMASYA'DA SEL VE SU TAŞKINLARININ ULUSAL
BASINDAKİ YANSIMALARI (1930-1960)**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet DÜMEN

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Yakup YILMAZ

SAMSUN

2024

TEZ KABUL ONAYI

Mehmet DÜMEN tarafından, Dr. Öğr. Üyesi Yakup YILMAZ danışmanlığında hazırlanan “AMASYA’DA SEL VE SU TAŞKINLARININ ULUSAL BASINDAKİ YANSIMALARI (1930-1960)” başlıklı bu çalışma, jürimiz tarafından 25.6.2024 tarihinde yapılan sınav sonucunda oy birliği ile başarılı bulunarak Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

	Unvanı Adı Soyadı Üniversitesi Ana Bilim/Ana Sanat Dalı	Sonuç
Başkan	Prof. Dr. Fahri KILIÇ Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Yakup YILMAZ Ondokuz Mayıs Üniversitesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret
Üye	Dr. Öğr. Üyesi Nazlı MURZİOĞLU Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tarih Ana Bilim Dalı	☒ Kabul ☐ Ret

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunca belirlenen ve yukarıda adları yazılı jüri üyeleri tarafından uygun görülmüştür.

Prof. Dr. Ahmet TABAK
Enstitü Müdürü

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI

Hazırladığım Yüksek Lisans tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin Kaynaklar'da gösterilenlerden oluştuğunu, her unsurun enstitü yazım kılavuzuna uygun yazıldığını ve TÜBİTAK Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu Yönetmeliği'nin 3. bölüm 9. maddesinde belirtilen durumlara aykırı davranılmadığını taahhüt ve beyan ederim.

Etik Kurul Gerekli mi ?

Evet ☐ (Gerekli ise ekler kısmına ekleyiniz)

Hayır ☒

06/05/2024
Mehmet DÜMEN

TEZ ÇALIŞMASI ÖZGÜNLÜK RAPORU BEYANI

AMASYA'DA SEL VE SU TAŞKINLARININ ULUSAL BASINDAKİ
YANSIMALARI (1930-1960)

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışması için şahsım tarafından 06/05/2024 tarihinde intihal tespit programından alınmış olan özgünlük raporu sonucunda;

Benzerlik oranı : % 12

Tek kaynak oranı : % 5 çıkmıştır.

06/05/2024
Dr. Öğr. Üyesi Yakup YILMAZ

ÖZET

AMASYA'DA SEL VE SU TAŞKINLARININ ULUSAL BASINDAKİ YANSIMALARI (1930-1960)

Mehmet DÜMEN
Ondokuz Mayıs Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Tarih Anabilim Dalı
Yüksek Lisans, Haziran/2024
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Yakup YILMAZ

Arşiv belgeleri ve ulusal gazete haberleri ışığında çalışmasını yapmış olduğumuz 1930 ile 1960 yılları arasında Amasya ve çevresi defalarca sel ve su taşkınlarına maruz kalmıştır. Amasya iline hayat veren Yeşilırmak ile bu ırmağı besleyen ve Amasya ili sınırlarında Yeşilırmak ile buluşan Tersakan, Çekerek, Deliçay, Kelkit çayları da zaman zaman yataklarına sığmamış hatta bu akarsular aynı anda tahribata yol açmışlardır. Neredeyse her yıl ilkbahar başlangıcında karların erimesi ve yağmurlarla birlikte meydana gelen nehir taşkınları yüzünden şehir ve yerleşkesi adeta göle dönmüştür. Bu taşkınlarda insanca bir kayıp olmasa da şehirde ve köylerinde pek çok ev ya tamamen yıkılmış ya da oturulamayacak derecede hasar görmüştür. Şehir içerisinde sular altında kalan işyerleri harap olmuş, üretim ve ticaret faaliyetleri sekteye uğramıştır.

Şehir ahalisiyle birlikte köyler ve ahalisi de taşkınlarla yüzleşmek durumunda kalmışlardır. Meyve ve sebze bahçeleri ile tarlaları bataklık haline gelmiş, tarım ürünleri zayi olmuştur. Art arda yaşanan taşkınlar yüzünden çiftçiler büyük ekonomik kayıplara uğramışlardır. Beslemiş oldukları hayvanlarını da bu felaketlerde kaybetmişlerdir. Uzun süre bataklık halini alan arazi ahalisi başlayan ve yayılan sıtma hastalığı ile de mücadele etmek durumunda kalmıştır.

Bu taşkınlarda şehrin çevre illerle karayolu bağlantısı ya tamamen kopmuş ya da kopma noktasına gelmiştir. Tren istasyonu sular altında kalmış, demiryolları tahrip olmuş, Samsun-Amasya-Sivas demiryolu ulaşımı kesintiye uğramıştır.

Dağlık bir arazinin vadisine kurulmuş bulunan Amasya ve yerleşkeleri zaman zaman ani ve şiddetli yağışların neticesinde ıslah edilmemiş derelerden gelen sellerle de mücadele etmek durumunda kalmıştır. Bu sellerin bazılarında pek çok vatandaşımız hayatını kaybetmiştir.

Yaşanılan sel ve taşkınlarda yapılan yardımlar kısmi ve yetersiz kalmıştır. Hükümet, sel ve su taşkınlarını önleme çalışmalarını bir türlü tamamlayamamış Amasya ili ahalisi sel ve su taşkınlarıyla yaşamak zorunda kalmıştır.

Sel ve su taşkınları ulusal basın tarafından da takip edilmiş olup o günün koşulları dâhilinde hadiseleri okuyucuları ile paylaşmışlardır.

Anahtar Sözcükler: Amasya 1, Sel 2, Su Taşkını 3, Bent 4, Yeşilırmak 5, Basın 6.

ABSTRACT

REFLECTIONS OF FLOODS IN AMASYA IN THE NATIONAL PRESS (BETWEEN 1930-1960)

Mehmet DÜMEN
Ondokuz Mayıs University
Institute of Graduate Studies
Department of History
Master, June/2024

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Yakup YILMAZ

Between 1930 and 1960, Amasya and its surroundings were repeatedly subjected to floods and inundations, which we have studied in the light of archival documents and national newspaper articles. The Yeşilırmak, which gives life to the city of Amasya, and the Tersakan, Çekerek, Deliçay, Kelkit streams that feed this river and meet with Yeşilırmak within the borders of Amasya province did not fit into their beds from time to time, and even these rivers caused destruction at the same time. Almost every year at the beginning of spring, the city and its settlements turned into lakes due to river floods that occur with the melting of snow and rains. Although the human casualties were relatively low during these inundations, numerous houses in both urban and rural areas were either completely destroyed or rendered uninhabitable due to severe damage. Businesses inundated by the floodwaters within the city suffered significant losses, disrupting production and commercial activities.

Villages and their inhabitants had to face the floods along with the city dwellers. Fruit and vegetable gardens and fields were swamped and agricultural products were lost. Farmers suffered great economic losses due to the successive inundations. They also lost their livestock in these disasters. The inhabitants of the land, which had been swampy for a long time, also had to struggle with the malaria disease that started and spread. During these inundations, the city's highway connection with neighboring provinces was either completely severed or almost severed. The train station was submerged, railways were destroyed, and Samsun-Amasya-Sivas railway transportation was interrupted.

Amasya and its settlements, which are located in the valley of a mountainous terrain, also had to deal with floods from untreated streams as a result of sudden and heavy rains from time to time. Many of our citizens lost their lives in some of these floods.

The assistance provided during floods and inundations remained partial and inadequate. The government was unable to complete its flood prevention that left the people of Amasya to cope with floods and inundations.

Floods and inundations were also followed by the national press and they shared the events with their readers within the conditions of that day.

Key Words: Amasya 1, Flood 2, Inundation 3, Dam 4, Yeşilırmak 5, Press 6.

ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR

Çocukluğumu geçirmiş olduğum köyümde defalarca dere taşkınlarına ve bu taşkınların bağ-bahçelerimize vermiş olduğu zararlar ile okumuş olduğum ilkokul binasının Yeşilırmak taşkını sebebiyle sular altında kalmış olduğuna şahit olarak sel ve su taşkınlarına ilişkin merak duyguma yenik düşmem çalışmamı belirlememde en önemli etken olmuştur.

Tez çalışmam boyunca bana desteklerini esirgemeyen hocalarım Dr. Öğr. Üyesi Yakup YILMAZ ve Prof. Dr. Fahri SAKAL ile uzun yıllar bana sabreden Tarih Anabilim Dalı hocalarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca çalışmamı 25 Mayıs 1931 tarihinde köyümüzde gerçekleşen selde hayatını kaybeden 10 akrabama atfediyorum.

Mehmet DÜMEN

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL ONAYI.....	i
BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK BEYANI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ VE TEŞEKKÜR.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
1. GİRİŞ	1
2. AMASYA'DA YAŞANAN SEL VE SU TAŞKINLARI (1930-1939)	4
2.1. Sel ve Su Taşkınları (1931)	4
2.2. Sel ve Su Taşkınları (1933)	5
2.3. Sel ve Su Taşkınları (1934)	6
2.4. Sel ve Su Taşkınları (1935)	7
2.5. Sel ve Su Taşkınları (1938)	7
2.6. Sel ve Su Taşkınları (1939)	8
3. AMASYA'DA YAŞANAN SEL VE SU TAŞKINLARI (1940-1949)	9
3.1. Sel ve Su Taşkınları (1940)	9
3.2. Sel ve Su Taşkınları (1941)	34
3.3. Yeşilırmak Üzerindeki Bentlerin Kaldırılmasına Dair	37
3.4. Sel ve Su Taşkınları (1942)	40
3.5. Sel ve Su Taşkınları (1943)	41
3.6. Sel ve Su Taşkınları (1944)	43
3.7. Sel ve Su Taşkınları (1946)	43
3.8. Sel ve Su Taşkınları (1948)	44
3.9. Sel ve Su Taşkınları (1949)	66
4. AMASYA'DA YAŞANAN SEL VE SU TAŞKINLARI (1950-1960)	76
4.1. Sel ve Su Taşkınları (1950)	76
4.2. Sel ve Su Taşkınları (1952)	76
4.3. Sel ve Su Taşkınları (1953)	90
4.4. Sel ve Su Taşkınları (1954)	91
4.5. Sel ve Su Taşkınları (1955-1960)	94
5. SONUÇ	95
KAYNAKLAR	98
ÖZGEÇMİŞ	103

1. GİRİŞ

Devletlerin tarihi olduğu gibi şehirlerin de tarihleri vardır. Anadolu coğrafyası tarihin her döneminde büyük medeniyetler ve devletlere kucak açmıştır. Bu medeniyet ve devletler pek çok kadim şehirler inşa etmişlerdir. İnşa edilen kadim şehirlerden Amasya Hititlerden Friglere, Roma'dan Emevilere, Danişmendlilerden Selçuklulara, Moğol ve İlhanlılardan nihayetinde Osmanlı Devletine kadar kültürel ve politik manada önemli bir yere ve konuma haiz olmuştur.¹ Nihayetinde Milli Mücadele ateşinin yakılmasında öne çıkan şehir günümüzde köklü geçmişinin tarihi ve kültürel izlerini taşımaktadır. Amasya şehrinde günümüze ulaşan Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait anıtsal yapılar vardır. 15-17. yy. arasında yapılan toplam 100 adet kayıtlı kamu binalarından ancak yarısı günümüze kadar ulaşılabilmiştir. Bu yapıların önemli bir kısmı Yeşilırmak Nehri'nin alüvyon dolgusu ve alüvyal yelpaze çökelleri üzerinde bulunmaktadır ve depremler sonucu tamir edilemeyecek ölçüde tahrip olup yıkılmışlardır.²

Amasya Yeşilırmak nehrinin ana kollarının birleştiği ve kendisini çevreleyen dağların kesiştiği bir konumda olması nedeniyle oldukça engebeli bir arazi yapısına sahiptir. Ancak sanılanın aksine Yeşilırmak ve kolları vadileri Amasya'da çok verimli tarım alanları oluşturmuş ve halkının başlıca geçiminin tarım faaliyetleri olmasına neden olmuştur. Geldingen, Suluova, Merzifon, Gümüş ve Aydınca ovaları önemli tarım alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.³

İnsanoğlu yerleştiği coğrafyada doğanın alışlagelmiş olan tüm unsurlarıyla birlikte yaşama çabasına girişmiş, yaşamını doğanın koşullarına göre şekillendirmiştir. Kimi zaman bu koşullar olağanüstü bir hal alarak tehlike halini alır. Bu tehlikeli duruma doğal afet demektediriz. Bu afetler insanların canları, malları, ekili alanları, hayvanları ve doğanın diğer unsurlarında kayıplara ve tahribatlara yol açmaktadır. Türlerine göre afet çeşitleri çok olmakla birlikte erozyon, deprem, sel, dolu, çığ, heyelan, fırtına, su taşkınları gibi olağanüstülükler ani gelişen doğal afetler olarak nitelendirilirler.⁴ Amasya tarihinde de depremler, sel, su taşkınları, dolu ve heyelan

¹ Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (AİKTİM), "Tarihçe", (Erişim 27 Kasım 2023).

² M. Korhan Erturaç vd., "Amasya ve çevresinin depremselliği ve deterministik deprem tehlike analizi", *itüdergisi/d mühendislik*, 9/3, 2010, 124.

³ T.C. Amasya Valiliği (AV), "Yeryüzü Şekilleri", (Erişim 27 Kasım 2023).

⁴ Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), "Doğal Afetler", (Erişim 28 Kasım 2023).

gibi doğal afetler şehrin tarihinde önemli ve tedbir alınması gereken hususlar arasında yer almıştır.

Sel ve su taşkınları tarih boyunca insanlığın mücadele etmek ve önlemini almak zorunda oldukları doğal afetlerden olmuşlardır. Bu doğal afetler can ve mal kayıplarına yol açtığı gibi ekonomileri de alt üst etmiştir. Sivas İlinin Suşehri İlçesinin Güneybatısındaki Köse Dağlarından doğan Yeşilırmak; Tokat, Amasya illerini kat ederek nihayetinde Samsun ilinin Çarşamba ilçesinde Karadeniz’le buluşmaktadır. Amasya şehrinin tarla ve bahçelerine bolluk ve bereket getiren Yeşilırmak zaman zaman yatağına sığmamış su taşkınlarına yol açmıştır. Yine Yeşilırmak’ı besleyen ve Amasya ilinde Yeşilırmak ile buluşan Tersakan, Çekerek, Deliçay, Kelkit çayları da zaman zaman yataklarına sığmamış hatta bu akarsular aynı anda tahribata yol açmışlardır. Ayrıca dört bir yanı dağlarla çevrili olan Amasya, kaza ve beldeleri de sel baskınlarına maruz kalmış, bu baskınların da yıkıcı etkilerini yaşamıştır. Taşkınların etkisini şehir merkezindeki tarihi kalıntılardan da gözlemlemek mümkündür. Buna en güzel örnek yörede Üç Medeniyet Köprüsü olarak adlandırılan Alçak köprüdür. Yeşilırmak’ın taşkınları ve getirdiği malzeme ile ırmağın yatak tabanında yükselme olmuş, köprü ayakları zamanla dolmuş ve köprü ayaklarının yükseltilmesi ihtiyacı doğmuştur. Perspontus, Selçuklu-Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminde ilave yapılar eklenerek köprü tabliyesi yükseltilmiştir. Bu üç ayrı yapıyı Alçak Köprü’de izlemek mümkündür.⁵ Ayrıca Amasya’da İstasyon mevkii olarak bilinen ve Osmanlı devrinde Karaağaç Meydanı diye tabir olunan bölgede kubbe içinde kabri olan ve Akşemsettin’in babası halk arasında Kurtboğan Evliyası adıyla söylenen Şeyh Hamza’nın kubbe içinde kabri ve Kurtboğan ismiyle camii bulunmaktadır.⁶ Günümüzde bu camii ve türbenin zemin seviyesi Yeşilırmak’ın yapmış olduğu biriktirmelerle bir buçuk metre kadar aşağıda kalmıştır.

Amasya’da yaşanan sel ve su taşkınları nelerdir? Bu afetlerin yıkıcı etkileri olmuş mudur? Bu yıkıcı etkiler hangi kayıplara yol açmıştır? Devlet bu afetlerden zarar görenlere zamanında ve yeteri kadar yardım edebilmiş midir? Yardımlar neler olmuştur? Bu afetlere karşı tedbirler alınmış mıdır? Alınan tedbirler yeterli olmuş

⁵ Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü (AİKTİM), "Taşkın", (Erişim 28 Kasım 2023).

⁶ Ali Rıza Ayar ve Recep Orhan Özel, *Amasya Fetvaları ve İlk Amasya Şehir Tarihi (Belabilü’r-Rasiye fi Riyaz-ı Mesaili’l-Amasiyye)*, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, Amasya 2011, s. 85.

mudur? Yaşanılan afetler insanların sosyo-ekonomik yaşantılarında hangi değişikliklere yol açmıştır? Bu afetler engellenebilir miydi ya da yıkıcı etkileri azaltılabilir miydi? Bu afetlerin bir kısmı insan müdahalesiyle şekillenirken bir kısmı da yerleşilen arazinin-coğrafyanın etkileri, ekseriyetle de alınan, alınması düşünülen tedbirlerin yetersizliği yüzünden mi tahribata neden olmuştur? Bu afetler Ulusal Basında ne şekilde yer bulmuştur? Sorularına cevaplar arayacağımız çalışmamızda Milli Kütüphane Arşivinde yer alan 1930-1960 tarihleri arası ülkemizde yayın hayatında bulunan tüm ulusal basın taranarak Amasya iline dair haberler toplanıp gerekli ayrıştırma ve tasnif yapılmıştır. Araştırmamıza konu olan bilgi ve haberlerin yer aldığı dört gazete Hâkimiyeti Milliye, Ulus, Akşam ve Yeni Ulus gazeteleri çalışmamızda kullanılacak olan ulusal gazeteler olup bunlar çalışmanın temelini teşkil edecektir. Bu dönemde yayın hayatında bulunan diğer gazetelerde çalışmamızla ilgili bilgi ve haber bulunamadığından bu gazetelerle ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Ayrıca yine ele aldığımız dönem aralığında Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivinden elde edilen belgeler de çalışmamızın en önemli mihenk taşları ve yönlendiricisi konumunda olacaktır. 1930-1960 tarih aralığında belli zaman dilimlerinde Amasya’da yayın hayatında bulunan Amasya, Amasya Sesi, Emel, Yanık Aşık, Yeşil Amasya ve Yeşilirmak Postası günlük ve haftalık gazetelerin ilgili dönem baskılarına ulaşamadığımız için çalışmamızda kullanılmamış olup, bu gazeteler daha kapsamlı bir çalışmaya muhtaç durumdadır. Çalışmamızda tarihsel araştırma yöntemi kullanılmış, doküman incelemesi ve analizi yapılmıştır.

Ayrıca bu çalışmamızda bölge, kasaba, köy ve yer adları arşiv belgeleri ve gazetelerde yer aldığı şekilde ifade edilecek olup günümüz kullanımlarına ilişkin adlar da dipnotlarda gösterilecektir.

Üç bölüm halinde ortaya koyacağımız çalışmamızın birinci bölümünde 1930-1939, ikinci bölümünde 1940-1949, üçüncü bölümünde 1950-1960 yılları arası Amasya’da yaşanan sel ve su taşkınlarının ulusal basındaki yansımaları şeklinde ele alınacaktır. Her ana bölüm de bir yılı kapsayan alt başlıklara ayrılacaktır.

2. AMASYA'DA YAŞANAN SEL VE SU TAŞKINLARI (1930-1939)

2.1. Sel ve Su Taşkınları (1931)

İlkbahar ayları ve yaz başlangıçlarında yağan ani şiddetli yağmurlar Amasya şehrinde ani taşkınlara ve sellere sebebiyet vermektedir. Nitekim 25 Mayıs 1931 tarihinde Amasya'da yağan şiddetli yağmurlar neticesinde meydana gelen selle ilgili Amasya Vilayetinin Dâhiliye Vekâletine 26.5.1931 tarihli ve 587/71 nolu telgrafında:⁷ şu hususlar yer almaktadır.

25 Mayıs 1931 tarihinde saat on altıda Amasya şehrinin kuzey batı ve kuzey bölgelerine yağan şiddetli yağmurlar neticesinde Şeyhcui köyünde⁸ bir okul, üç ev tamamen yıkılmış, köy camii de kısmen harap olmuştur. Bu selde cesetleri bulunamayan iki çocukla birlikte sekiz kadın vefat etmiştir. Bu köyün batısında yer alan Maramul köyünde⁹ sekiz ev sel suları altında kalmış, yunakta çamaşır yıkayan bir kadın sel sularında boğulmuştur. Sel neticesinde çoğunluğu Amasya eşrafına ait olan Şeyhcui bağlarında altı köşk tamamen yıkılmış, altmış kadar bağ kayalık zemin çıkacak kadar mahvolmuştur. Boğaz cihetinde¹⁰ tahminen otuz bağ bahçe harap olmuş, iki ev bir dükkân yıkılmıştır. Samsun-Sivas demiryolu hattının Amasya dâhilinde bulunan muhtelif kısımlarında altı kilometrelik hasar oluşmuş, derhal tamirata başlanmış olup, 28 Mayıs'ta aktarmalı, 30 Mayıs ya da 31 Mayıs'ta da tamamen sefere müsait hale getirilecektir. Akşam Şeyhcui köyü ile bağlarına polis, jandarma, doktor sıhhiye memurları gönderilerek yirmi kadar hafif yaralı bulunanlar mahallerinde tedavi edilmiş, ağır yaralılar hastaneye nakledilmişlerdir. 26 Mayıs'ta selden etkilenenlere yiyecek ve giyecek yardımında bulunulmuştur. Yine selden zarar gören fukara köylülerin bahçelerinin yeniden düzenlenmesi için Kızılay ve Ziraat bankasından fayda sağlanması temenni edilmiştir.

⁷ Devlet Arşivler Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0/117.819.8, s. 2-3.

⁸ Köyün şimdiki adı Yuvacık'tır. Bu köy şehir merkezinin takriben 2 km kadar kuzey batısında yer almaktadır. Günümüzde Şeyhcui ismi ise bir zamanlar köyün bahçeleri olan bölgeye mahalle adı olarak verilmiştir.

⁹ Köyün günümüzdeki adı Bağlarüstü'dür.

¹⁰ Amasya merkeze bağlı Boğazköy Mahallesi.

Yaşanan bu sel felaketi üç gün sonra Hâkimiyeti Milliye gazetesinde şu şekilde haber olarak yer almıştır:¹¹

Amasya, 27 (A.A.) — Dün 16 da başlayan anî ve çok şiddetli yağmurlar neticesinde şehre yarım saat mesafedeki Şehçî köyü ve bağlarına gelen seller birçok tahribat yapmıştır. Sekiz kadın tahribat yapmıştır. bir erkek, bir kız, iki çocuk olmak üzere on kişi seller tarafından götürülmüştür, biri erkek biri kız iki çocuk kaybolmuştur. On beşi mütecaviz hafif ağır yaralı vardır. Moramu köyünde sekiz ve kısmen ve Şehçî köyünde üç ev, cami, mektep ve altı bağ köşkü ile altmışı mütecaviz mayva ve üzüm bağları tamamen harap olmuştur. Şehrin diğer tarafında bulunan Boğaz bağlarında da mühim hasar vardır.

Bura hilaliahmer şubesi felaket sahasına sıhî imdat heyetleri göndermiştir.

Yaralılar sarrumakta, yiyecek ve geyecek dağıtılmaktadır.

Sular şimendifer istasyonunu tama volmuştur. olmuştur.

Hacıbayram, Samur çay istasyonları arasındaki imla sahasında 6 kilometrelik bir kısım bozulmuştur. Bu yüzden Samsun-Amasya şimendiferleri beş gün işleyemeyecektir.

Aynı gazetede 1 Haziran'da da yine baş sayfada bu felakete ilişkin haber yer almıştır:¹²

Havza, 30 (H.M.) — Birkaç günden beri bu havaliyi kaplıyan ve çok dolgun bulutlar şiddetli yağurlar getirmiş ve Amasya'da on üç kişinin boğulmasına ve on bir kişinin yaralanmasına ve büyük hasarat ve tahribata sebebiyet vermiştir.

Yağmurlar ve seller, Havza, Amasya yolunu bozulmasına sebep olmuş ve bir kaç gündenberi hareket durmuştur.

Yağmurlar Merzifonda da epeyce tahribata sebep olmuştur. Vezirköprü istikametinden gelen büyük ve korkunç bir sel Havzanın önünden geçen dereyi doldurmuş ve evlere kadar girmiştir. Belediye bu vaziyeti vaktiyle haber vermesine rağmen aşağı çarşıda bazı hasarat olmuştur.

Bu sel felaketinde resmi yazışmalara göre toplamda 11 vatandaşımız hayatını kaybetmiş, gazeteler ise ölü sayısını 13 olarak aktarmışlardır. Seller neticesinde pek çok ev ve bir okul yıkılmış, hasar gören evlerin yanı sıra bir de köy camii hasar görmüştür. Samsun-Amasya demiryolu hattı tahrip olmuş, tren seferleri aksamıştır. Ayrıca ekili dikili araziler de ciddi anlamda zarar görmüştür.

2.2. Sel ve Su Taşkınları (1933)

Amasya ilinin Gümüşhacıköy kazasında 10 Haziran 1933 tarihinde cumartesi günü saat 16'da Avşardağı istikametinden gelen dolu Darma bağlarıyla Sarayözü köyünde tarım ürünlerine zarar verdiği, kasabanın Çay mahallesinden geçen sel sularının Muhacirtopal adlı şahsın on bir yaşlarında bulunan Halil isimdeki çocuğunu sürüklediği, bu çocuğun çevredekilerce kurtarıldığı, ancak sonrasında vefat ettiği,

¹¹ *Hakimiyeti Milliye*, "Amasya'da Sel Felaketi", 28 Mayıs 1931, s. 1.

¹² *Hakimiyeti Milliye*, "Havza'da Yağmurlar ve Sellerin Tahribatı", 1 Haziran 1931, s. 1.

başkaca bir zarar olmadığı Amasya Vilayetinin Dâhiliye Vekaletine 13.6.1933 tarihli ve 1032/69 nolu telgrafıyla¹³ bildirilmiştir.

Amasya Vilayetinin Dahiliye Vekaletine gönderdiği 15.6.1933 tarihli ve 1049/73 nolu telgrafında da¹⁴, Amasya iline bağlı Ovasaray, Aksalur, Sıraböcekane, Karaköprü köyleri ile Orman ve Yazıbağları mevkiilerine düşen dolu sonrası oluşan selden pek çok hububat, sebze ve meyve bahçelerinin hasar gördüğü ve bir kısım arazinin sular altında kaldığı, Ezinepazar nahiyesinin Ezine, Kızılcataş, Uygur köylerine yağın yağmurlardan sonra meydana gelen selden dere kenarlarında yer alan ekili arazinin zarar gördüğü, bilgileri yer almaktadır.

Amasya Vilayetinin Dâhiliye Vekaletine gönderdiği 21.6.1933 tarihli ve 1082/77 nolu bir başka telgrafında¹⁵, 1933 yılının 20 Haziran'ını 21 Haziran'a bağlayan gecesi saat yirmide başlayıp 10-15 dakika yağın şiddetli yağmurla birlikte şehir içerisinde bulunan Soğukpınar deresinden gelen büyük bir selin bazı menfezleri tıkanması neticesinde sel sularının yolunu değiştirerek sokaklardan geçtiği ancak herhangi bir zarara yol açmadığı belirtilmiştir.

Amasya ilinin 24.06.1933 tarih ve 1091/78 nolu telgrafında da¹⁶, Gümüşhacıköy kazasına yağın şiddetli yağış sonrası oluşan selin Gümüş Nahiyesinin Yemişen Köyü halkına ait altı manda, oniki öküzün telef olmasına neden olduğu Dâhiliye Vekaletine bildirilmiştir.¹⁷

2.3. Sel ve Su Taşkınları (1934)

Hakimiyeti Milliye gazetesinin 8 Ocak 1934 tarihli baskısında¹⁸ şu haber geçilmiştir: “Amasya, 7 (A.A) Üç gündür sürekli yağmurlardan şehirdeki karlar tamamen erimiştir. Hararet sıfırın üstünde 5-8 e yükselmiştir. Yağmurlardan ve karların erimesinden Yeşilırmağın suları kabarmıştır. Un fabrikaları işlememektedir.”¹⁹

¹³ DABCA, 30.10.0.0/117.820.12, s. 5.

¹⁴ DABCA, 30.10.0.0/117.820.12, s. 4.

¹⁵ DABCA, 30.10.0.0/117.820.12, s. 3.

¹⁶ DABCA, 30.10.0.0/117.820.12, s. 2.

¹⁷ 1933 yılında yaşanan bu olaylara ilişkin ulusal basında herhangi bir haber yer almamıştır.

¹⁸ *Hakimiyeti Milliye*, “Yeşilırmağın Suları Yükseldi”, 8 Ocak 1934, s. 2.

¹⁹ Haberi yapılan konu ile ilgili başkaca bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır.

2.4. Sel ve Su Taşkınları (1935)

Amasya Vilayetinin 3/7/1935 tarih ve 2-388 sayılı Dahiliye Vekaletine yazdığı resmi yazısında²⁰; 30 Haziran 1935 tarihinde fırtına ile birlikte yağın şiddetli yağmur neticesinde meydana gelen sel sularının, merkeze bağı Saraycık köyünden Kadiroğullarından Hasan oğlu Sait'in yirmibeş yaşlarındaki karısı Alime ve oniki yaşındaki oğlu Kemal ile yine bu köyden Halil oğlu altı yaşındaki Necib'in yayladan köylerine dönerken götürdüğü, çocukların cenazelerinin Kale Köyü altında dere kenarında köylüler tarafından bulunarak defnedildikleri, Alime adlı kadının ise cenazesinin aranmakta olduğu bildirilmiştir. Yine bu yazının devamında aynı köyden altmış yaşındaki değirmencilik yapan Mustafa'nın da değirmeniyle birlikte sel sularına kapılarak öldüğü belirtilmiş olup, bu köye ait yirmibeş kadar küçükbaş, sığır ve merkep hayvanlarının da telef olduğu bildirilmiştir.²¹

2.5. Sel ve Su Taşkınları (1938)

Ulus Gazetesinin 11 Nisan 1938 tarihli baskısında²² şu şekilde bir haber geçilmiş ancak bu haberle ilgili sonrasında herhangi bir haber yapılmamıştır. "...Yeşilirmak Amasyada çok yükselmiş çevresindeki araziye sular altında bırakmıştır..."

Dahiliye Vekaletinin Başvekalet Yüksek Makamına 28 Eylül 1938 tarihli Amasya'daki Sel Hakkında konulu yazısında²³ 24 Eylül 1938 tarihinde gece yağın şiddetli yağmurlar sonucunda Memleket Hastanesinin alt kısımları ile Mehmetpaşa Mahallesiindeki beş evi suların bastığı, Savadiye deresindeki üç ağaç köprüünün yıkılmış olduğu, bazı su kanallarının da tahrip olduğu, insan ve hayvanca bir zayıatın olmadığı, meydana gelen zararın 5000 lira olarak tahmin olunduğunun Amasya Vilayetinden bildirildiği, ayrıca bu yazının Sıhhat ve İctimai Muavenet, Bayındırlık ve Ziraat Vekaletleri ile Kızılay Cemiyeti Genel Merkezi Başkanlığına da yazıldığı belirtilmiştir.

Dâhiliye Vekâletinin Başvekâlet Yüksek Makamına 30 Eylül 1938 tarihli Amasya'daki Sel Hakkında konulu bir başka yazısında²⁴ 24/25/Eylül 1938 gecesi

²⁰ DABCA, 30.10.0.0/118.822.5, s. 3.

²¹ 1935 yılında yaşanan bu sele ilişkin haberler ulusal basında yer almamıştır.

²² *Ulus*, "Yeşil İrmakla Turhal İrmağı Taştı", 11 Nisan 1938, s. 2.

²³ DABCA, 30.10.0.0/118.825.28, s. 2.

²⁴ DABCA, 30.10.0.0/118.825.31, s. 2.

Amasya'ya yağan şiddetli dolu ve yağmurlardan meydana gelen seller neticesinde Savadiye, Soğukpınar ve Selağazı derelerinin taşıdığı bu sebeple Samsun-Sivas demiryolu hattının şehir içerisinde yer alan köprülerinin tahrip olduğu, ırmak²⁵ mecrasının tamamen taşlarla dolduğu, Yeşilırmak vadisinin²⁶ kapanması nedeniyle bir göl haline geldiği, 8 evin tamamen, pek çok evin de kısmen harap olduğu bildirilmiştir. Ayrıca kasaba halkının Enhar-ı Sagire Uygulanması Kanununa göre 7 gün mükellef tutularak kazma kürek gibi basit aletlerle dereler bölgesinin temizliğine başlanmış olduğu belirtilerek, bu derelerin ileriki yıllarda tekrardan zararlara sebep olmaması için sahillerine rıhtım duvarları inşasının düşünülmekte olduğu, bunun için 2000 kişi olan kasaba halkının bedeni ve nakdi çalışması yeterli gelemeyeceğinden merkezden ek yardımların yapılmasına ihtiyaç bulunduğu vurgulanmıştır. Bu yazının muhtelif vekâletlere de yazıldığı belirtilmiştir.

1938 yılının eylül ayında yaşanan bu sele ilişkin haberler ulusal basında yer almamıştır.

2.6. Sel ve Su Taşkınları (1939)

Dahiliye Vekaletinin Başvekalet Yüksek Makamına “Memlekette vukua gelen semavi afat hakkında” konulu 16 Ağustos 1939 tarihli yazısı ekinde yer alan umumi hasar ve zayiata ilişkin raporunda²⁷, 01/03/1939 tarihinden 15/08/1939 tarihine kadar Amasya ilinde yağmurlar dolayısıyla 1 sel olayının olduğu, 50 hayvanın telef olduğu, 150 bağ ve bahçenin zarar gördüğü ve de demiryolu hatlarında tahribatın olduğu belirtilmiştir.

Ancak bu raporda geçen sel ve kayıplara ilişkin haberler ulusal basında yer almamıştır.

²⁵ Resmi yazıda dere diye yazılmıştır.

²⁶ Yazıda Kızılırmak olarak yazılmış olup, Amasya'da meydana gelen sellerden Kızılırmak'ın etkilenmesi düşünülemeyeceğinden Yeşilırmak olarak doğru yazımı yazılmıştır.

²⁷ DABCA, 30.10.0/117.818.10, s. 2-3-6.

3. AMASYA'DA YAŞANAN SEL VE SU TAŞKINLARI (1940-1949)

3.1. Sel ve Su Taşkınları (1940)

1940'lı yıllar Amasya için sel ve su taşkınlarının en yoğun olarak yaşandığı ve büyük kayıplara neden olacak şekilde cereyan ettiği yıllar olacaktır.

Amasya Valisi Talat ÖNCEL imzasıyla Amasya Vilayetinden Dahiliye Vekaletine 3/4/1940 tarih ve 985/154 sayılı tel suretinde²⁸ şu hususlar yer almaktadır; Kırksekiz saatten beri aralıksız yağan yağmur ve eriyen kar suları nedeniyle Yeşilırmak'ın 5 metre yükseldiği, ırmağın Ovasaray, Kayabaşı, Karasenir, Akdurun, Kızılca, Aksalur, Belmebük, Güllü, Karaköprü, Kavakçayırı, Kapıkaya, Sıraböcüklük, Ziyere, Yenice köyleri ile Amasya'nın etrafındaki yüzlerce bağ ve bahçeleri istila ettiği, bu köylerin bütün ekili arazileri ve meyve bahçeleri ile bir çok evin su altında kaldığı belirtilmiştir. Ayrıca taşkından iki gün evvel haberdar²⁹ olan vilayetin derhal bu köylerde tedbir alarak halkı tehlikeli mıntikalardan uzaklaştırmış olduğundan bu ana kadar insanca bir zayıatın olmasının önüne geçildiği yazılmıştır. Yazının devamında; son üç sene içinde tamamlanmış bulunan ırmak boyunca uzanıp istasyon köprüsüne kadar devam eden parke bulvarın sular altında kaldığı, istinat duvarları ile ırmağın iki sahili üzerindeki evlerin duvarları tehlike altında bulunduğundan bütün evlerin boşaltıldığı ve ırmağın Amasya şehrini tehdit etmekte ve halkın derin bir korku ve heyecan içinde bulunduğu belirtilmiştir. Ayrıca mümkün olan her tedbirin alındığı belirtilerek, suların yüksek olmasından dolayı hasarın tespit edilemediği bunun için suların çekilmesinin beklenildiği belirtilmiştir. Şehrin iki yakasını birleştiren ve Selçuklular döneminde yapılmış olan beş gözlü Kunç köprüünün gözlerinin tamamen kapanmak üzere olduğu, bu durumun gerçekleşmesi halinde köprü gerisinde birikecek olan su sebebiyle şehirde büyük bir felaketin oluşacağı bildirilerek, şehir girişinde Yeşilırmak'la birleşen Tersakan ırmağının dahi taşmış olduğu, Çeltekköprüsü ile Suluova nahiyesi köyleri tarım arazilerini ve boğaz vadisindeki yüzlerce bağ ve bahçelerini istila etmiş olduğu, bildirilmektedir.

²⁸ DABCA, 30.10.0.0/118.828.6, s. 3.

²⁹ Tokat vilayetinden geçen Yeşilırmak burada kabardığı takdirde bu durum birkaç gün sonra Amasya'da ortaya çıkmaktadır. Haber alma Tokat ilinden alınan bilgiler neticesinde olarak düşünülmelidir.

Yine aynı gün Vilayet Makamının 3/4/1940 tarih ve 985/154 sayılı yazısına ek olarak 991/103 sayılı yazı³⁰ Dâhiliye Vekâletine gönderilmiştir. Bu ek yazıda, Yeşilırmak'ın korkunç bir hal aldığı, Amasya tren istasyonu ile istasyon ve şehir arasındaki üç kilometrelik parke bulvar ve ırmak kenarındaki bütün evlerin alt katlarını suların bastığı, birçok buğday ambarı ile un fabrikasının su altında kaldığı belirtilmiştir. Suların istasyon meydanındaki yüzlerce ceviz kütüğünü şehir içerisinden sürükleyerek götürmekte olduğu, yükselen sular nedeniyle trenin istasyona giremeden uzak bir bölgede durduğu, Kunç köprüünün gözlerinin tamamen dolduğu, inşaatı henüz tamamlanan Hükümet Binası önünde bulunan betonarme köprüünün³¹ de iki gözünün dolduğu bilgisinin yanı sıra Amasya-Tokat, Amasya-Erbaa yollarının sulardan dolayı ulaşımına kapanmış bulunduğu, Amasya'nın nahiye, kazaları ve çevre illerle bağlantısının koptuğu, Amasya'ya onbeş kilometre mesafede bulunan Kayabaşı ve Ovasaray köylerinin yardımına gitmenin mümkün olmadığı, Zara nahiyesi köylerinin bu iki köye imdatçı gönderildiği bilgileri yer almaktadır. Ayrıca Tokat meteoroloji memurluğundan gelen telgrafta Yeşilırmak'ın şiddetle akmaya devam ettiği, Amasya'nın her an daha büyük bir felaketle karşı karşıya bulunduğu, hasarın çok büyük olduğu da bildirilmiştir.

Amasya Vilayetin Dahiliye Vekaletine yazmış olduğu Dahiliye Vekaletince de Başvekalet Müsteşarlığı Yüksek Makamı ile Ziraat, İktisat, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletleri ile Kızılay Cemiyeti Genel Merkezi başkanlıklarına da arz ettiği 10/4/1940 tarih ve 1034 sayılı bir başka yazısı³² “10/4/1940 tarih ve memurlar, sicil ve muamelat umum md. ikinci şube 3612 3612 sayılı tele K.” diye başlamış ve devamında “1- Tekrarı istenilen 5/4/94 ve 1004/158 sayılı telimizin bir örneği aynen ikinci maddede” şeklinde devam ettiğinden Amasya Valiliğince yukarıda bahsi geçen taşkınla alakalı Dahiliye Vekaletine sürekli bilgi verildiği ancak merkezden şimdiye kadar tedbirlere dair herhangi bir girişimin bulunmadığı görülmektedir. 10/4/1940 tarih ve 1034 sayılı yazının devamında şu bilgiler yer almaktadır:

A- Yeşilırmak güzergahında bulunan Kayabaşı, Ovasaray, Kızılca, Aksalur, Karaköprü, Zigere, Yeni Zana, Kavakçayırı, Belmebük, Kapukaya köyleri ve Sıra Böcükük, Orman, Helvacıpınarı, Meydan, Akburunucu, Yazı, Alptekin, Akbilek, Karaağaç Meydanı, Bey, Ayvalı, Drabut, Flingirler, Bahçeler İç mevkillerindeki bağ ve bahçeleri,

³⁰ DABCA, 30.10.0.0/118.828.6, s. 4.

³¹ Kunç Köprü ile Hükümet Köprüsü arası mesafe takriben 650 m. civarındadır.

³² DABCA, 30.10.0.0/118.828.13, s. 2-3-4.

B- Tersakan ırmağı güzergahındaki Hacıbayram, Kazanlı, Kerimoğlu, Ağılı, İmir, Feyze, Gurlu, Kulu, Ayrancı, Ağılı Küpeli satılmış, Ağılı Deveci, Kapanlı Köyü, Erarslan, Abdalgani, Yazbeyi, Uzun Oba, Harmaağılı köyleriyle Boğaz, Fındıklı, Gece, Gollu, Ilıcak, Kölemezarı, Değirmen altı ve Kurt çayırı bağlarını,

C- Çekerek ırmağı güzergahında bulunan Bekdemir, Atabey çiftliği, Kazan asmaz, çiftliği, Kutu, Gözlek, Kılçak köyleri su altında kalmış,

D- Çağlayan, Yeşilırmak, golono, iki ırmak, çatı hacıkyan, tersakan isimlerinde altı un fabrikası sular altında kalmış binaları kısmen yıkılmış işleme bir hale gelmiş,

E- Yukarıda isimleri yazılı köylerden bazılarının arazisi tamamen bazılarında kısmen sular altında kaldığından son bahar ve yazlık zeriya harap olmuştur.

F- Amasya kasabasında şimdiye kadar elli altı köy ve bahçelerde de yüzü mütecaviz ev yıkılmıştır. Yıkılan binaların, ölen hayvanların, zayı olan eşya ve emvalin hakiki miktarı sular çekildikten sonra tahkik edilecek şimdiye kadar insanca zayıat olmamıştır.

Alınan Tedbirler,

G- Vilayet tuğyandan iki gün evvel haberdar olduğundan köylere yapılan tebliğ üzerine halk tehlikeli mıntikalardan uzaklaştırılmış ise de bu tebligata cehalet ve tevekkül saikasile riayet etmeyen bahçe evlerinde altmış kadar insan kalmıştır. Bunları kurtarmak üzere itfaiye ekipleri harekete getirilerek sallarla şimdiye kadar yirmi kişi kurtarılmıştır. Daha uzaklarda ve cereyanın şiddetli olduğu mıntikalarda üç sandal istenilmiş ve bugün Samsundan kamyon ile Amasyaya hareket ettirildiği şimdi öğrenilmiş,

H- 3/4 nisan gecesi sabaha karşı ansızın istilaya uğrayan³³ köylerde ve bahçelerdeki insanlar ancak kendileri ve hayvanlarını kurtarabilmişler ve fakat her türlü eşya ve mahalları ve samanları sular altında kaldığından insanlar ve hayvanlarda açlık tehlikesi başlamış bunun üzerine kızılây yardımı ile her insan için üç günlük ekmek parası olmak üzere otuz kuruş hesabı ile seylap zedelere para verilmiş ve kayabaşı köyünde üçyüz insana dokuzyüz ekmek gönderilmiştir. Bu suretle yardıma devam edilmekte Merzifon ve Gümüşhacıkök kay. İstenilen dörtbin ekmek yarın Amasyaya gelmiş bulunacak,

J- Kayabaşı köyünde sular altında kalan halkı ve hayvanlar kurtarmak üzere Zara nahiyesi müdürü ve jandarma bölük komutanı memur edilmiş nahiyenin beş köy halkı yardıma gönderilmiştir.

Merkezden istediğimiz yardım,

K- Son bahar ve zeriya ile her nevi ziraat vasıtaları ve yiyecekleri harap olmuş bulunduğundan çiftçilerle bahçelerin hiç olmazsa sular çekilip zeriya yapmak imkanı hasıl oluncaya kadar işlerin süratle temin etmek zaruridir. Bundan başka tohum mevsimi geçtiğinden mısır yulaf şeker pancarı ve sebze ekerek kendi işlerini karşılayacak kadar zeriya yapabilmeleri için para verilmesi ve aynı zamanda son bahar zeriya da şimdiden temin edebilmeleri için geniş ölçüde yardım edilmesi elzem görülmektedir. Vaziyetin vehameti göz önünde bulundurularak merkezden yapılacak maddi yardımın bir an evvel gönderilmesine ve bu hususta verilecek yüksek direktifleri varsa bildirilmesine müsaade buyrulması maruzdur. Vali T. Öncel

Yaşanan bu su taşkınlarıyla alakalı Tokat Kolordu Komutanı Ali Rıza Artunkal'ın Müdafaa-i Milliye Vekaletine, Genelkurmay Başkanlığına ve Erzurum Ordu Müfettişliklerine arz ettiği ve Müdafaa-i Milliye Vekaletinin Başvekalet Yüksek

³³ Taşkından iki gün evvel köyler uyarıldığı halde taşkın gerçekleştiği zaman ansızın istilaya uğradığı ifadesi manidardır.

Makamına iletildiği³⁴ 4 Nisan 1940 gün ve 5492 sayılı³⁵ raporunda yükselen ve afet halini alan Yeşilırmak ve Kelkit sularından Tokat ve Turhal'da oluşan zararlardan bahsettikten sonra Amasya ile kazaları arasında yol ve telefon irtibatının kesildiği, Amasya tren istasyonu ile şehir merkezindeki evleri suların bastığı, Hükümet ve Belediye binasının alt katlarındaki suların tahliye edildiği, tren istasyonu ile irtibatın kesildiği, Samsun treninin Amasya'ya gelmediği, Sivas treninin de Turhal'da kaldığı Amasya'ya gidemediği, Amasya'nın 12 kilometre güney doğusundaki Kayabaşı ve Ovasaray köylerini suların bastığını, insan ve hayvan kaybı hakkında şimdilik haber alınamadığını sunmuştur. Bu yazıya ek olarak 5 Nisan 1940 gün ve 5497 sayılı raporunda³⁶ Tokat Vilayetindeki durumdan sonra Amasya ile Kapıkaya arasındaki ulaşımın olmadığını, Alay'ın şehirle bağlantısının kesildiği bu nedenle Alayla şehir irtibatının Şeyh Köyü³⁷ üzerinden hayvanlarla yapıldığını, alayda olumsuz bir durumun ve kaybın olmadığını, iki gündür Samsun treninin işlemediğini, Sivas'tan gelen trenin ise bir gün rötarlı geldiğini, Amasya'nın 16 km kadar güneyindeki Kapıkaya civarı ile Samsun kısmında ki demiryollarında bazı çöküntülerin olduğunu, yazmıştır.

Tokat Kolordu Komutanı Ali Rıza Artunkal'ın Müdafaa-i Milliye Vekaletine 7/4/940 tarih ve 55048 sayılı tel yazısında³⁸ Tokat'ta Yeşilırmak ve Kelkit sularının alçalarak normal yataklarına girdiği ve Samsun-Sivas demiryolu ulaşımının 7 Nisan itibariyle aktarmasız başladığını belirtmiştir.

Amasya'da yaşanan Yeşilırmak taşkınına ilişkin durumun vahametini ve halkın çaresizliğini, bu taşkın sırasında Amasya'da bulunan Kızılay Cemiyeti Müfettişi C. Serim'in Türkiye Kızılay Umumi Merkezine iletildiği, merkezin de 29 Nisan 1940 tarih ve 11705 sayılı yazısı³⁹ ile Başvekalet Yüksek Makamına sunduğu 10/41940 tarih ve 14 nolu raporu⁴⁰ çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Müfettiş C. Serim'in raporu şu şekildedir:

³⁴ DABCA, 30.10.0.0/118.828.7, s. 2.

³⁵ DABCA, 30.10.0.0/118.828.7, s. 4.

³⁶ DABCA, 30.10.0.0/118.828.7, s. 3.

³⁷ Amasya ile Alay arasında bu isimde bir köy bulunmamaktadır. Bu köyün Şeyhcui Köyü olması muhtemeldir.

³⁸ DABCA, 30.10.0.0/152.77.7, s. 3.

³⁹ DABCA, 30.10.0.0/117.818.12, s. 2.

⁴⁰ DABCA, 30.10.0.0/117.818.12, s. 3-4-5-6.

1- 31/3/1940 tarihli raporunda Samsuna döneceğimi arzetmiştim. Fakat 1/4/1940 Pazar günü Tokat'dan gelen telgrafta (Yeşilırmağın) taşmak alaimi gösterdiği bildirilmesi üzerine vaziyeti burada ve yakından takip etmek için hareketimi tehir etmiştim.

2/4/1940 gününden itibaren yavaş yavaş kabarmaya başlayan ırmağın 3/4/1940 günü taşmak vaziyeti belirince etraftan gelecek malumata intizaren civar yerlere giderek bizzat gördüğüm hale nazaran şehre civar bağ ve bahçeler suların istilası altında ve vaktında çıkmayan içerideki insanlar da ağaçlara ve bazı böcekhanelerin⁴¹, evlerin damlarına tırmanarak, sığınarak hayvanlarla mahsur ve feci vaziyette kaldıklarını görünce bunların kurtarılması için Vilayet makamile hemen temasa geldim.

Sayın Valinin cidden takdire değer candan alaka ve soğuk kanlılıkla vaziyet karşısında alınan isabetli tedbirlerini takdirle arz ve kayd eylerim.

Vilayetten aldığım müsaade üzerine Vilayet emniyet amirile birlikte vaziyetin vahim bir hal gösterdiği (Hacılar) ve imtidadı sahasına giderek etraftan getirttiğimiz ağaçlar ve tahtalarla ve boş benzin varillerile (sal)a benzer üç sal yaptırarak hemen tahlis işine başlandı. 3/4/1940 gecesi sabaha kadar bila fasıla çalışarak ağaçlardan, direklerden muvakkat bir tek ağaç üzerine kurabildiğimiz köprümsü bir nesneyi ikmal ettirerek bundan da istifade etmek suretile o istikamette kalan insanları kurtardık, ferdası gün suların bütün şiddet ve azgınlıkla etrafı sarmaya ve kaplamaya başlamasına rağmen biz mesaimize devam ettik ve bir taraftan da Makamı Vilayet vasıtasile (Samsun)dan sandal istedik, bu istediğimiz sandallar Samsun tahlisiye teşkilatından gönderilen (3) tahlisiye neferi de Cuma günü Samsundan kamyonlarla (3) sandal ve adamları akşamdan sonra Amasyaya geldiler, biz o zaman (Hacılar) meydanında mühlik vaziyette kalan (8) kişiyi kurtarmaya çalışıyorduk., bu (8) kişiyi kurtarmak için bulundukları damdan gönderdiğimizizsala koydurarak karanlıkta karaya doğru çekerken halat makamında kullandığımız urgan koptu ve bu felaket amiz vaziyet karşısında suların şedid cereyanlarına kapılıp boğulmaları muhakkak olan bu insanları kurtarmak için gecenin karanlığında ışığa ihtiyaç vardı, bu ışığı herhangi bir kamyon veya otomobil fenerle ile temini kabil idi, bunun için refakatimde bulunan komiselerden (Sedad)ı bir arabaya bindirerek bindirerek acele şehre gönderdim, bir taraftan da bu sekiz kişinin rakip bulunduğu salın karşısına isabet eden yerde de büyükçe bir ateş yaktırarak bunları kendilerini kurtarmak için çalıştığımızı göstermek ve metanetlerini, maneviyatlarını muhafaza ettirmek için karadan mütemadiyen kendilerine (korkmayın, metin olun çalışıyoruz) diye bağırttırarak sada ile bir irtibat muhafaza ettirildi, bu suretle vaziyeti idareye çalışırken (Komiser Sedad) da şehre vararak Samsundan gelen ve sandalı üzerinde bulunan kamyonu rastlamış ve bu adamlarile beraber hemen hareket ettirerek yanımıza getirmiş ve derhal her an ölüm tehlikesi ile karşı karşıya kalmış olan bu (8) vatandaşı bir mevte muhakkaktan kurtarmak ameliyesine başlanarak kamyonu indirilen sandal ile suların cereyanı önünde bahçelerin içindeki ağaçlara tutunarak sandalın kendilerine yanaşmasına kadar ölüm anları geçirmişler ve sandalın yanaşabilmesi üzerine hemen sandala alınarak karaya çıkartılmışlar ve arabalara bindirilerek şehre hamama gönderilmişlerdir.

Ferdası sabah da başka bir böcekhanenin damında son kalan partiyi de bulundukları damdan alarak kurtardık.

Bir taraftan da (Sivas) istikametinde (Amasya)ya birinci istasyon olan (Kayabaşı) köyü halkının imdadına da bir sandal gönderilmiş ve halka ekmek hayvanlarına saman tedarik edilerek sevkiyat ve tevziat yapılmıştır.

7/4/1940 sabahı (yazı ve orman) bağları denilen ve (Hacılar) mevkiinin ilerisinde bulunan mahallerdeki vaziyeti görmek ve oradan /Kayabaşı) istasyonu istikametine gitmek üzere yola çıktım, refakatimde (Ezine) nahiye müdürü ve köy büroları şefi olduğu halde ileriye giderken (Ferhat) yolu denilen sarp kayalık mahallin hizasına geldiğimizde yüksek olan suların istilası altında kaldığını şosanın görünmediğini görünce yanımızda beraber götürmekte olduğumuz yüzücülerden üç kişiyi suya daldırarak arabaya bir istikamet verdikten sonra kendimiz sarp kayalar arasındaki (ferhat) zamanından kaldığı mervi bulunan ve

⁴¹ Amasya ilinde İpekböceği yetiştirilen yerlere verile ad.

içinde bir su yolu bulunan yerlerden tırmanarak bazı yerlerinde adam sırtında fena yerlerini geçerek şosanın sudan masun kalan kısmına geçebildik ve tekrar arabaya binerek yolumuza devam ve etrafı tetkik ederek (kayabaşı) mahallına kadar (25) kilometrelik bir mesafeyi bir hayli zaman zarfında ancak kat edebildik ve oraya da vardığımızda buradan gönderdiğimiz sandal ve sandalcıları ve zara nahiyesi müdürünü bularak vaziyet hakkında malumat aldık ve orada gördüğümüz manzara adeta bir deniz manzarası idi. O sırada oraya gelmekte olan Sivas tirenine atlayarak Amasya'ya avdet ettik., iaşeye muhtaç insan ve hayvanlara ekmek ve saman sevki için vilayetle temas ederek bunlar da temin edildi. Sular da o akşamdan itibaren düşmeye ve bu güne kadar bu düşmelerine devam etmekte olduğunu takdim ettiğim günlük telgraf raporlarımla arz etmişdim.

Bu seylabın ika ettiği zarar pek büyüktür, suların istilasına maruz kalan yerlerin sahası sahası çok vasideir ve zarar hasar az mıdır, hakiki mikdarı anlayabilmek için tayin olunan istikametlere gönderilmek ve rakamla vaziyeti tespit etmek üzere üç grup teşkil edilmiş ve bunlar bu günden itibaren faaliyete geçmiş bulunacaklardır, ancak bu faaliyetin tam bir surette başlayabilmesi suların biraz daha itila eylediği vasa mahallerden çekilmesine bağlıdır, bu hey'etler şimdi suların çekildiği yerlere kadar gidebilirler.

Bendeniz de suların birkaç gün daha çekilmesini müteakip yüksek emirleri veçhile istilaya uğrayan köylere gideceğim.

Seylabın yaptığı zarar ve hasar büyüktür, tesadüfen elime geçen (Amasya) tarihinin dördüncü cildinde manzurum olan bir kayde göre hicri (1088) tarihinde ve halen berhayat ihtiyarların rivayetlerine göre (1290,1295) senelerinde yine böyle büyük seylaplar olmuş ve yine aynı mahaller bu günkü gibi suların istilasına maruz kalmış mervidir.

Binaenaleyh tarihin kayıtlarile ve bu gün elyevm berhayat bulunan ihtiyarların rivayetlerin eda müyyed olan bu seylab felaketlerinin önünü almak için (Kelkit, Ters-akan, çekerek, deli çay) sularının ki bular bir noktada (yeşilırmağa) dökülürler ve bu seylab felaketlerine husule getirirler, isimleri yazılı bu sularla asıl anayı teşkil eden yeşilırmağı bu taşkınlıklara meydan vermeyecek bir hale konmaları için nafia Vekaletinin mütehassıslarile mahallerinde tetkikat yaptırılarak bu felaketlere meydan kalmamak için tedabiri lazime ittihaz ettirilmesi

Sular civar mahallerdeki maruzatı, bağları bahçeleri harab olan ve azim bir yekün teşkil edeceği muhakkak bulunan çaresizlikler içinde kalan ve kendilerini bundan sonra beklemekte olan zorlu günlerin eleminden iztirabından kurtarmak için bu vatandaşların elim vaziyetlerine bir çare bulmak üzere Ziraat Vekaletinin nazarı dikkatinin celbi,

Bu vaziyetler büyük devlet işlerinden olduğundan alakadar ali makamların nazarı dikkatlerinin celbini yüksek rey ve takdirlerinize arz etmeği bir vecibe ad eyledim.

Suların istilasından açıkta kalanlara çadır verilmektedir. Bir taraftan da çadırların artacak mikdarını (Etimesgut) anbarına gönderilmek üzere sevk ettirmeğe çalışıyorum.

Belediye tarafından suların istilasına uğrayan şehre aid yerlerin manzarasını gösterir resimleri de leffen takdim ediyorum.

Bu vaziyetin tevlid eylediği hale göre işlerin tekasüf eylediği bu mıntıkada (Amasya) Merkez olmak üzere mesaimize devam edeceğimi arz eylerim...

Derin tazim ve hürmetlerimi yüksek huzurlarınıza sunarım.

Yeşilırmak'ın bu taşkınnının henüz yaraları sarılmadan tekrar yükselip taşkına sebep olduğu, Kızılca, Karasenir, Kayabaşı, Karaköprü, Aksalur, Kapıkaya, Belmebük, Kavakçayırı köyleri ve şehir merkezinde yer alan Yazı, Meydan, Orman, Sıraböcekhane mevkileri ve bahçeleriyle güzergahlarındaki yolların sular altında kaldığı, bu mevkilerde yer alan dört evde yaşayan otuz kişinin kurtarılması için tedbirlerin alındığı, suların seviyesinin daha da yükselmeye devam ettiği, 3-4 Nisanda

yaşanılan duruma doğru gidildiği, Tersakan ve Çekerek ırmaklarının da taşkınlarla başladığı ve her yerden halkın vilayete yardım için müracatta bulunduğu bilgisini Amasya Valisi Talat Öncel'in Başvekalet Makamına 15/5/1940 tarihinde çektiği telgraftan⁴² almaktayız.

1940 yılının Nisan ve Mayıs aylarında yaşanan Yeşilırmak ve kollarının taşkınlarına ilişki hasar ve duruma dair bilgiyi Amasya Vilayetinin Dahiliye Vekaletine yazmış olduğu tarihsiz ve 1161/178 sayılı yazısının Dahiliye Vekaletince Başvekalet Makamına yazılan 30/5/1940 tarih ve 5035 sayılı yazılarından⁴³ tespit edebilmekteyiz. Burada bilgileri kısaca özetleyecek olursak:

“1- Köylerde 267 ev tamamen yıkılmış, 563 ev kısmen hasar görmüştür. Bu evlerde bulunan 27352 kilogram erzak ile tahminen 3707 lira değerinde 913 parça ev eşyasının kullanılamaz hale geldiği, 238 su dolabının tamamen, 55'inin de kısmen hasar görerek 43990 liralık hasarın oluştuğu,

2- 7814 dönüm buğday, 7489 dönüm arpa, 1255 dönüm mısır, 5837 dönüm pancar olmak üzere toplanan 22395 dönüm ekili arazi tamamen, 1827 dönüm buğday, 718 dönüm arpa, 482 dönüm pancar olmak üzere 2027 dönüm arazinin kısmen, 100770 adet muhtelif cins meyve fidanlarının da sular altında kalarak zarar gördüğü,” raporlanmıştır.

Bu raporun devamında 1939 yılında yaşanan Erzincan merkezli büyük depremin Amasya'da meydana getirdiği yıkım ve kayıpların yaralarının sarılmadan böyle büyük ikinci bir felaketle karşılaşılmasıyla Amasya halkının kışlık ve yazlık bütün sebze-meyve ve tarım ürünlerini kaybederek tamamen bitkin bir halde bulundukları, bu halkın kısa zamanda üretici-yetiştirici konuma getirilmedikleri takdirde açlık ve sefaletin artacağı, bu duruma düşülmemesi için ekim-dikim mevsimi geçtiğinden halka yazlık buğday ve arpa gibi tohumluk verme imkanının olmadığı, çekilen suların yerlerinin bir kısmının ekilebilir bir hale geldiğinden buralara mısır, darı, yulaf, yazlık sebze ve bostan ekmek için ayrıca yıkılan evlerin inşası, zarar görenlerin tamirâtı ve telef olan tarım aletlerinin karşılanması için nakdi yardım istenilmiştir. Yine bu rapor Ziraat, Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekaletleriyle Kızılay Cemiyeti Genel Merkezi Başkanlığına da Dahiliye Vekaletince yazılmıştır.

⁴² DABCA, 30.10.0.0/118.829.15, s. 2-3.

⁴³ DABCA, 30.10.0.0/118.829.17, s. 2-3.

1940'ta yaşanan bu taşkınlarda sadece Amasya ili şehir merkezi mahalle ve bahçeleri ile merkeze bağlı kasaba ve de köyler zarar görmemiş o zaman bucak olan Suluova'ya bağlı köyler de zarar görmüştür. Bu taşkınlarda sadece evler yıkılıp harap olmamış aynı zamanda işyerleri, un değirmenleri, bağ-bahçe ve tarım alanları da mahvolmuş halk açlıkla karşı karşıya kalmıştır. Felaketin bu denli büyük olması yeşilırmağın yükselmesinden iki gün önce haber verildiği halde tehlike dahilinde bulunan alanları ve evlerini terk etmeyen vatandaşlara bağlanmıştır. Amasya ilinin çevre illerle karayolu bağlantısı kopmuş, Samsun-Sivas demiryolunun Amasya bölümünde oluşan hasar ve sular neticesinde tren işleyemez hale gelmiştir. Şehir içerisindeki mahallerde bulunan vatandaşların benzin varillerinin birbirine bağlanarak yapılmaya çalışılan salla kurtarılmaya çalışılması ise oldukça manidardır. Yapılan yardımlar 3-5 adet ekmekten öteye geçmemiştir. Vilayet makamı ve hükümetin ciddi herhangi bir önleme ve müdahale durumundan ziyade 5 köy halkının filan bölgeye sevki ve durum tespitinden öteye geçmeyen tedbirleri aşıkardır.

1940 yılı ocak ayı başında Amasya'da Yeşilırmak ve Tersakan ırmakları taşkına sebep olmuş bu taşkın Ulus Gazetesinde yer almıştır.⁴⁴

Yağmurlar Amasya'da tahripler yaptı

Amasya, 1 a.a.— Üç günden beri artan şiddetli ve bilâfasıla yağan yağmurlar ve sühunetin birden bire yükselmesi neticesi olarak eriyen karlar dolayısıyla Yeşilırmak ile buna şehirde karışan Tersakan ırmağı tuğyan etmiştir. Vilâyet dahilindeki araziye kamilen istilâ etmiş ve bilhassa şehrin en kıymetli bahçelerini ihtiva eden on kilometre imtidadında bulunan Boğaz vadisini basan sular güzergâhındaki bir çok bahçe evlerini ve dört un fabrikasını esaslı surette zarara uğratmıştır.

Boğaz köyünde bir kadın boğulmuş ve bir çok hayvan telef olmuştur. Bu vadideki halk boşaltılarak etrafa dağıtılmışlardır. Bu seylâp yüzünden Samsun - Amasya tren hattı üzerinde Hacıbayram ile Çeltik istasyonu arasındaki 100 metre uzunluğundaki imlâlar harap olduğundan trenler ancak aktarma suretiyle geçebilmektedir.

Nisan ayı ve sonrasında meydana gelen su taşkınlarına ilişkin Ulus gazetesi pek çok haber geçmiştir. 4 Nisanda geçilen haber:⁴⁵

Yeşilırmak taşı

Amasya civarında birçok köyler su altında kaldı

Yeşilırmak şehri tehdit ediyor ...

Amasya , 3 a.a. — 48 saattenberi fasılasız surette yağan yağmur ve eriyen kar sulariyle 5 metre yükselen Yeşilırmak Amasya'ya 25 kilometre mesafede bulunan Ovasaray, Kayabaşı, Karasevir, Akduran, Kızılca, Aksalin, Belmedik, Güllük,

⁴⁴ Ulus, “Yağmurlar Amasya'da tahripler yaptı”, 2 Ocak 1940, s. 3.

⁴⁵ Ulus, “Yeşilırmak taşı”, 4 Nisan 1940, s. 1-5.

Karaköprü, Kavakçayırı, Kapukaya, Sırabocukluk , Sigere ve Yenice köyleriyle Amasya'nın etrafındaki yüzlerce bağ ve bahçeleri istilâ etmiştir.

Bu köylerin bütün mezruatı ve meyve ağaçları ve birçok evleri kamilen su altında kalmıştır. Tuğyandan daha önce haberdar olan vilâyet, derhal bu köylerde icap eden tedbiri alarak halkı bu tehlike mıntakalarından uzaklaştırmış olduğundan şimdiki halde insanca zayıat olmamıştır.

Amasya şehrinin ortasından geçen Yeşilırmak, şehri istasyona bağlayan ve son üç sene içinde inşa ve ikmal edilmiş bulunan ve ırmağın kenarını takip eden parke bulvara birçok noktalardan tecavüz ettiğinden istinat duvarları ile ırmağın iki sahili üzerindeki evlerin duvarları tehlike altında kalmış ve bütün evler boşaltılmıştır. Gittikçe yükselmekte olan ırmak Amasya şehrini tehdit etmekte olduğundan halk derin bir korku ve heyecan içindedir. Mümkün olan her tedbir alınmıştır. Hasarat derecesini tesbit etmek mümkün olmadığından suların çekilmesine intizar edilmektedir.

Şehrin iki sahilini birleştiren ve Selçuklar devrinde inşa edilmiş bulunan beş gözlü kârgit köprüünün gözleri hemen kapanmak üzeredir. Bu gözler tamamen kapandığı takdirde gerileyecek olan su şehirde çok büyük bir felâkete sebep olacaktır. Diğer taraftan da şehrin şimalinde ve hemen yakın bir noktada Yeşilırmağa karışan Tersakan ırmağı tuğyan ederek Çeltekin köprüsü ile şehrin arasında 35 kilometre mesafede Suluova nahiyesi köyleri mezruatını ve Buğaz vadisindeki yüzlerce bağ ve bahçeleri de istilâ etmiştir.

Yeşilırmağın tuğyanı yüzünden Samsun - Sivas demiryolu ile kara yolları üzerinde münakalât durmuştur.

Aynı günkü baskının 2. sayfasında “Son yağmurlar bazı nehirleri taşırdı” başlığı altında taşan nehirlerle ilişkin haber içerisinde “...Yeşil ve Tersakan ırmakları Amasyada çok kabarak şiddetini arttırmış, zararlı bir surette arazinin mühim bir kısmını köylerle beraber su altında bırakmıştır. ...”⁴⁶ haberi de okuyucularla paylaşılmıştır.

5 Nisan’da geçilen haberler:⁴⁷

Amasya’da tehlike gittikçe artıyor

Yeşilırmak korkunç bir hâl aldı

Mektepler kapandı; evler çöküyor; postane boşaltıldı; köylü dağa kaçıyor

Amasya, 4 a.a. — Yeşilırmak bugün de yükselmekte devam ediyor. Amasya ile civar vilâyet ve kazalar arasındaki yol ve telefon irtibatı inkıta uğramıştır. Samsun treni bugün de gelmemiştir. Amasya istasyon binası ve makaslar su altındadır.

İstasyonda mahsur kalan memurlara müşkülâtle ekmek verilebilmektedir. Orta mektep binası ile bir ilk mektep binası sular altında kaldığından tedrisat tatil edilmiştir. Posta ve telefon binası da tahliye edilmiştir.

Hükümet ve belediye binalarının alt katını basan sular gittikçe çoğalmakta olduğundan evrak mahzenleri tahliye edilmiştir. Binanın tamamen tahliyesi çareleri düşünülmektedir.

Bütün seyrisefer durdu

⁴⁶ *Ulus*, “Son yağmurlar bazı nehirleri taşırdı”, 4 Nisan 1940, s. 2.

⁴⁷ *Ulus*, “Amasya’da tehlike gittikçe artıyor”, 5 Nisan 1940, s. 1-3.

Sular bütün şiddetiyle üç kilometrelik parke bulvar üzerinden akmakta ve her türlü seyrisefer durmuş bulunmaktadır. Bulvarın istinat duvarları müteaddit noktalardan yıkılmağa başlamıştır. Bu sebeple istasyon ile şehir arasında irtibat kesilmiştir. Kasabada sular altında kalan evler tedricen çökmeğe başlamıştır. Şimdiye kadar beş altı ev yıkılmıştır. Suların istilâsına uğrıyan ve kaçmağa muvaffak olamıyan insanlardan şimdiye kadar 12 kişi kurtarılmıştır. Diğerlerini kurtarmak için çalışılıyor.

Kayabaşı ve Ovasaray köylerinde su altında kalan insanları kurtarmak için dünkü gün Zara nahiyesinden sevk edilen yardımcıları deniz manzarasını alan suları geçmek imkânsızlığı karşısında bir iş görememişlerdir. Bu iki köy halkından bir kısmı dağlara çekilebilmiş ise de çekilemeyen insanların vaziyeti hakkında hiç bir malûmat alınmamıştır. Jandarma bölük kumandanı ve Zara nahiyesi müdürü bu köylere gitmişlerdir. Aynı zamanda Samsun vilâyetinden sandallarıyla birlikte altı sandalcı gönderilmesi istenilmiştir.

Amasya, 4 a.a. — Bütün şiddetiyle yükselmekte devam eden Yeşilirmak korkunç bir şekil almış Amasya istasyonunu ve istasyon ile şehir arasındaki üç kilometrelik parke bulvarı ve ırmak üzerindeki bütün evlerin alt katlarını kamilen su basmıştır, bir çok buğday anbarları ve un fabrikaları su altında kalmıştır. Sular istasyon meydanındaki yüzlerce büyük Ceviz kütüğünü bulvar üzerinden sürükliyerek götürmüştür. İstasyon su altında kaldığından tren istasyona girememiştir.

Yeşilirmak üzerindeki büyük körünün bütün gözleri dolduğu gibi hükümet dairesi önünde inşaatı henüz ikmal edilmiş bulunan betonarme köprünün iki gözü de dolmuştur.

Amasya-Tokat, Amasya-Erbaa şoseleri ve bu şoselerin güzergâhındaki bütün bağ ve bahçeleri ve mezruatı su bastığından seyrüsefer durmuş ve kazalarımızla ve civar vilâyetlerle irtibat kesilmiştir. Tokat meteoroloji memurluğundan gelen telgrafta ırmağın şiddetle akmakta devam ettiği bildirilmiş olduğuna göre bilhassa Amasya kasabası her an büyük bir tehlikeye maruz bulunmaktadır. Yeşilırmağın uzun senelerdenberi görülmemiş bir şiddetle vuku bulan bu tuğyanının yapmış olduğu hasar çok büyüktür.

... Son günlerde devamlı bir surette yağın yağmur ve karlar kaza dahilinde geçen ve birleşen Kelkit ve Yeşilirmak çaylarının taşmasına sebebiyet vermiştir.

... Erbaa-Amasya arasında gene Yeşilirmak üzerindeki 50 metre açıklığında Durucasu köprüsü yıkılmıştır. Maddî zarar büyüktür. Birçok arazi sular altında kalmıştır. Sular her saat yükselmektedir. Münakalatın temini için kayıklarla istifade çarelerine başvurulmaktadır.”

6 Nisan’da geçilen haberler:⁴⁸

Seylâp tam bir felâket halini aldı

Amasyada, Sivasta, Samsunda, Tokatta Yozgatta birçok yerler su altında

Çok mühim zararlar var!

Kızılây yardıma koşuyor

Birçok köprüler yıkıldı birçok köyler boşaltıldı

Seylâp dolayısıyla kızılây umumî merkezince ilk yardım olarak Amasya valiliği emrine 3500, Tokat valiliği emrine 1500 lira gönderilmiştir.

Şehrimize gelen malûmata göre Yeşilirmak yükselmesine devam etmekte ve istilâ sahasını genişletmektedir. Aynı zamanda Kızılirmak ile Deliirmak ve

⁴⁸ Ulus, “Seylâp tam bir felâket halini aldı”, 6 Nisan 1940, s. 1-5.

ayakları da yükselmektedir. Vilâyetlerden hu hususta gelen son malûmatı sırasıyle yazıyoruz:

Amasya'da

Sular yükselmeğe devam etmektedir. Ovasaray, Kayabaşı, Karasevir, Akdevren, Kızılca, Aksalya, Belmedik, Göllü, Karaköprü, Kavak çayırı, Kapıkaya köylerini, bağ ve bahçelerini sular istilâ etmiştir. Gittikçe yükselmekte olan sular Amasya şehrini tehdit etmektedir. Şehrin iki sahilini birleştiren ve Selçuklular devrinde inşa edilmiş bulunan beş gözlü kârgir köprü'nün gözleri yükselen sularla hemen hemen kapanmış gibidir. Tamamen kapandığı takdirde geriliyecek olan suların şehri istilâ ederek büyük felâkete sebep olacağından korkulmaktadır. Yeşilırmağa akan Tersakan ırmağı da yükselmeğe başlamıştır.

...

Yeşilırmağın taşması yüzünden Samsun - Sivas hattında münakalât sekteye uğramıştır. Devlet Demiryolları umum müdürlüğü bugünden itibaren aktarma suretiyle münakalâtı temin edecektir. Devlet Demiryolları umum müdür muavini B. Kemal suların demiryolunda yaptığı hasarı yerinde tetkik etmek üzere Amasyaya gitmiştir.

Diğer taraftan Samsun-Amasya arasında bir heyelan olmuştur. Bu sebepten dolayı 57 inci kilometrede, merşandiz treni yoldan çıkmıştır. Samsundan tahrik olunan bir imdat treni bu noktaya varmadan ikinci bir heyelana maruz kalmıştır. 4 memur ve bir işçi yaralanmıştır.

Geç vakit gelen malûmata göre Yeşilırmak yavaş yavaş alçalıya başlamıştır. Dün akşam üzeri ırmağın 80 santimetre alçalmış bulunduğu bildirilmektedir.

7 Nisan'da geçilen haberler:⁴⁹

Yeşilırmak yavaş yavaş alçalıyor

Sel felâketinin müthiş tafsilâtı

Birçok yerlerde kilometrelerce ovalar su altında kaldı

...

Amasya vilâyetinden kurtarma işlerinde kullanılmak üzere istenilen sandal ve diğer vesait derhal kamyonlarla gönderilmiştir.

Erbaa, 5 a.a. — Misli görülmemiş derecede yükselen ve tuğyan eden Kelkit ve Yeşilırmak nehirleri Mülk buku. Gemi Buku, Andıran. Kızılcubuk köylerini istilâ etmiştir. Kasabanın şimali garbisinde Boğazkesen Mevkiinde birleşen bu iki nehir kilometrelerce imtidadındaki ovalrı bir deniz haline getirmiştir. 2800 dekar mezru ve 4500 dekar gayrimezru araziye de su istilâ etmiştir.

Alınan tedbirlerle su istilâsına uğrıyan köyler halkı civar köylere ve çadırlara yerleştirilmiş kızılây tarafından kendilerine ekmek, şeker, gaz, peksimet tevzi edilmiştir, insan ve hayvan zayıatı olmamıştır. Ayrıca temin edilen kayıklarla evlerden eşya ve erzak çıkarılmasına ve köylülerin her türlü ihtiyaçlarının teminine çalışılmaktadır.

Şehrimize gelen malûmat

Seylâp mıntakasından dün gelen malûmata göre Yeşilırmak tedricî bir şekilde inmeğe başlamıştır. Dün Amasyadan bundan başka malûmat alınamamıştır. Vilâyetlerden gelen malûmatı sırasıyle yazıyoruz...

⁴⁹ Ulus, "Yeşilırmak yavaş yavaş alçalıyor", 7 Nisan 1940, s. 1-5.

9 Nisan'da geçilen haberler:⁵⁰

Amasya köylerinde sellerin tahribatı

Pancar mahsulü seylâp yüzünden mahvoldu

Bir oban köpeği beşiğiyle birlikte küçük bir çocuğu kurtardı

Turhal, 8 (Hususi) — ...Turhal - Amasya yolu hâlâ kapalıdır. ...

...Pancar müstahsilleri matem içinde. Bu havalide köylünün en çok ekip biçtiği şeker pancarıdır. Fakat seller Yeşilırmak vadisinde uzanan ve tamamen ekilmiş bulunan şeker pancarı tarlalarını istilâ ve tahrip etmiştir. Sular tamamen çekildikten, toprak da kuruduktan sonra yeniden ekim yapılması zarureti vardır. O takdirde mahsl geç idrak olunacaktır. Pancar müstahsili köylü matem içinde ve yardıma muhtaç haledir. Buranın belli başlı pancar merkezleri Ovasaray ve Kızılca köylerinin bütün midleri mahvolmuştur.

Deniz halini alan vadi

Kayabaşı, 8 (Hususi) — Su içinde kalan tren hattı çekerek suyu Yeşilırmağa karıştıktan sonra seylâp sahası bir misli genişlemiş, koskoca vadi deniz halini almıştır. Suların kısmen çekilmiş olmasına rağmen birçok köyler daha küçük adalar halinde görünüyorlar. Kayabaşı istasyonu civan bu mıntikanın Amasyadan sonra en çok zarar gören yeridir. Seller burada köprülere sığmamış, demiryolunun bazı yerlerini bozmuştur. Bu yüzden posta  gün aktarma suretiyle geçmiştir. şimdi de tevakkufla ve azam ihtiyatla geçiliyor. Ameleler yolu tamirle meşguldürler. Samsundan çağırılan motor ve sandallar buraya kadar gelmiş ve adacıklardaki halkı kurtarmışlardır.

Büyük bir gayretle felâketin büyümemesi için çalışılıyor. Su baskına uğrıyan evlerden tehlikeli görülenler boşaltılıp kısmen yıktırılıyor. Zelzeleden harap olan ve yardımla tamir gören evlerden çoğu bu defa yıkılmışlardır. Irmak kenarında oturanlar hâlâ korku içindeler. Evlerine girmeğe korkuyorlar. Amasyalılar ara sıra yer sarsıntısı hissettiklerini de söylüyorlar.

Valinin beyanatı

Amasya valisi Talt ncelle konuştum. Bana felâketin çok büyük olduğunu, askerin ve halkın eliyle seylpzedeleri kurtarmak için çalıştıklarını, Samsundan gelen sandal ve motrlerin birçok can kurtardığını, su baskınında yıkılmıyan evlerin zamanla çöktüğünü, söyledi. Zarar hakkınla da dedi ki;

— Maddi zarar hesapsızdır. Felâketzedelere en seri bir surette yardım edilerek müstahsil bir hale gelmeleri temin edilmediği takdirde halk arasında sefalet başlıyacaktır. Hususi idare gelir kaynakları zelzele ve seylâp yüzünden yok denecek kadar zayıflamıştır. Vilâyet bütçesiyle de yıkılan şose, hastane ve mekteplerin yeniden yaptırılması şöyle dursun, maaşları ve zarur masrafları bile karşılamak imknsız bir hale gelmiştir. Vilâyet bu yüzden hkmet merkezinden yardım talebinde bulunmuştur. Diğer taraftan Kızılayın da yardımıyla açıkta kalanların barındılmasına, kurtulan halkın ve hayvanların iaşesinin teminine çalışılmaktadır. Amasya halkının belli başlı işleri bağcılık, bahçecilik, kozacılıktır. Sel bütün bağları, meyvelikleri sebze bahçelerini ve bceklikleri istilâ etmiştir. Amasya balkı ne yapacağını şaşırmış bir halde bahtsızlığına ağlamaktadır.,

Felketzedeler anlatıyorlar

şehre bir saat uzakta bir bahçeden kurtarılan Amasyalı Recep anlatıyor:

ğle zeri uyuyordum. Bir aralık vücudumda bir serinlik hissettim. Uyandım suyun ortasında kalmıştım, ilk aklıma gelen, yüksekçe bir yere tırmanmak oldu, neden sonra geldiler, kurtardılar.

⁵⁰ Ulus, "Amasya köylerinde sellerin tahribatı", 9 Nisan 1940, s. 1-5.

Hacılar meydanı denilen yerde Hacı Rağıp karısı Emine ve oğlu Mehmet bir ceviz ağacının üstüne kurdukları tahta köşkte uyurlarken bahçeyi su basmıştır. Bu aile ağacın başında aç susuz üç gün beklemişler, varillerden yapılan bir salla kurtarılabilmişlerdir.,,

Bir çoban köpeği bir çocuğu kurtardı

Gene Amasyanın yakın bahçelerinden birinde bir çoban köpeği ağaca asılı kundağında uyuyan bir çocuğu kundakla ağızlamış götürüp yüksek bir yere koymuştur. Altmış bir yaşında Mehmet Şengül ömründe böyle tuğyan görmediğini, yalnız babasının buna benzer bir tufanı hatırladığını naklediyor. Amasya içinde yalnız bir kişi boğulmuştur. Irmağın tedricen tuğyan tehlikesi göstermesi, had coşkunun gündüz olması ve halkın ekseriyetle yüzme bilmesi, tuğyanın daha tehlikeli bir hal almasına mani olmuştur. Mülhakatta boğulanların çok olduğu sanılıyor. Fakat bir çok yerlerden henüz haber alınamadığı için adet söylenemiyor. Kurtarılanlar Kızılay çadırlarında ilk tedaviyi gördükten sonra şehir hastanesine kaldırılıyorlar. Vilâyetteki resmî evrak tamamen kurtarılmış, yalnız belediye binasına üç gün girilememiştir. Eski orta mektep zelzeleden harap olmuştur. Kira ile tutulan yeni binayı da su basmıştır. Mektep tatildir belediyenin hortumuyla mektebin ve su dolu evlerin suları boşaltılıyor Merzifon ve Gümüşhacıköy seylâpzedeler için kamyonlarla ekmek göndermişlerdir.

Hükümet konağıyla belediye daire sinin alt katlarını ve 11 köyü su basmıştır. Su basan ve basması ihtimali bulunan köylerin ahali ve hayvanlarını sandal ve sallarla kurtarmak sayesinde insan ve hayvan zıyatı olmamıştır.

Amasya şehrinde yalnız altı bina hasara uğramıştır. Vilâyet sallarla gidilemeyen köyler için Samsun'dan sandal istemiştir. Samsun vilâyeti derhal kamyonlarla sandal ve sandalcı göndermek suretiyle boşaltılamayan köylerin süratle tahliyesine yardım etmiştir.

Son dakikada alınan bir habere göre Yeşilırmak 50 santim inmiştir.

10 Nisan'da geçilen haberler:⁵¹

“Yeşilırmak alçalıyor

Amasya. 9 a.a. — Yeşilırmak dün takriben bir buçuk metre kadar alçalmıştır. Şimdiye kadar mutlak bir felâketten kurtulan vatandaşların sayısı altmış beşi bulmuştur. Bunlardan yirmi sekizi Samsundan gelen sandallar vasıtasıyla kurtarılmış ve tehlikede tek bir vatandaş bırakılmamıştır. Valimizin başkanlığı altında bir seylâpzedeler komitesi kurulmuş ve vilâyet dahilindeki zarar ve ziyan tesbit işi için muhtelif mıntıkalara muhtelif memurlar gönderilmiştir. Seylap yüzünden bütün yiyeceklerini kaybedenlere yardıma devam edilmektedir.”

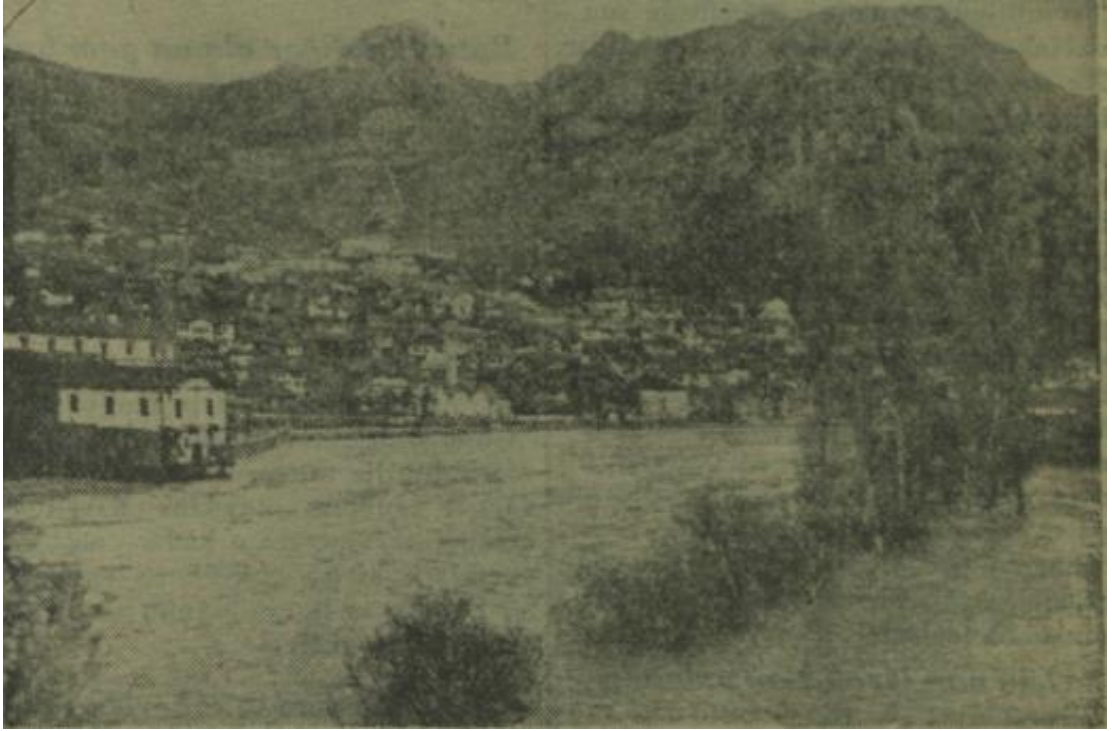
Ulus gazetesi 11 Nisan'da su taşkınına ilişkin haber geçilmemiş sadece su taşkını gösterir iki resim⁵² yayımlanmıştır.

⁵¹ *Ulus*, “Yeşilırmak alçalıyor”, 10 Nisan 1940, s. 3.

⁵² *Ulus*, 11 Nisan 1940, s. 5.

Amasyada sular altında kalan evler

Amasya'da Yeşilırmak'ın kapladığı sahalar

12 Nisan'da gazete baskısında taşkın haberi 3 sayfada yer bulmuştur. Gazetenin baş sayfasında⁵³ haber yer aldığı şekliyle sunulmuştur.

⁵³ *Ulus*, "Seylâp sahasında Ulus objektifi", 12 Nisan 1940, s. 1.

Hususî surette seylâp mıntıkasına gönderdiğimiz foto muhabirimiz Cemal Işıksel Amasya, Samsun ve Çarşamba havalisini baştan başa dolaşmış ve sellerin bu yerlerde yaptığı tahribatı tam bir surette tespit etmiştir. Ulus objektifine akseden ilk birkaç resmi dün koymuştuk. Diğerlerini de bugün 7. inci sayfamız da bulacaksınız. Yukarıdaki resim, Amasya istasyonu yakınında, hâlâ suların zulmünden kurtulamamış olan bir evin halini gösteriyor.

7. sayfasında taşkına ilişkin 11 kare resim⁵⁴ okuyucularla paylaşılmıştır.

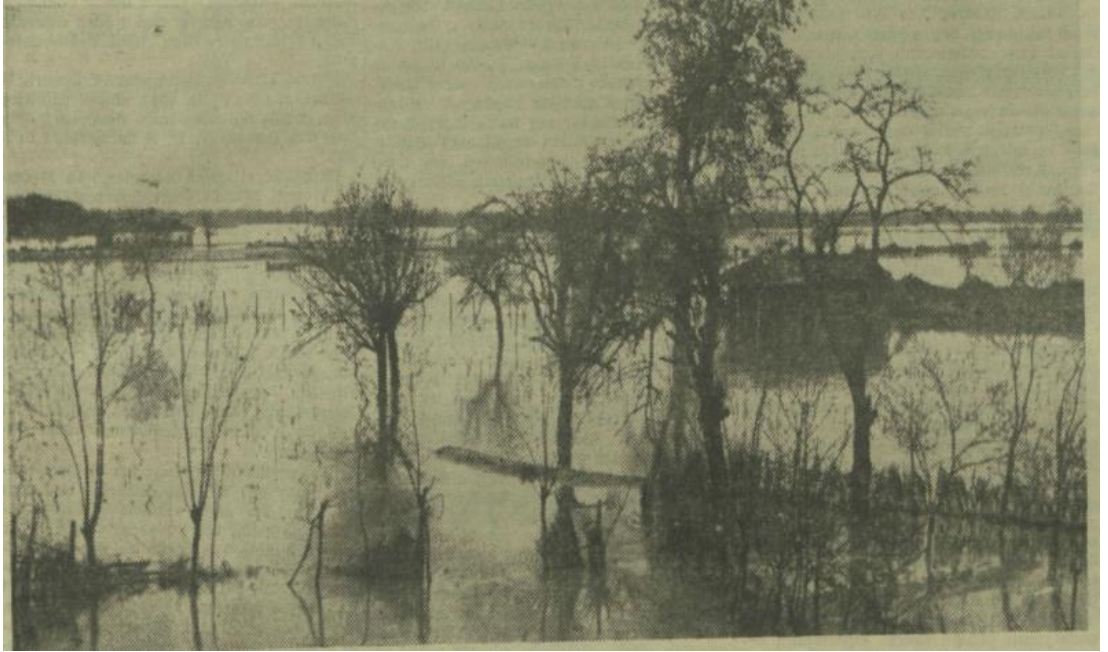

Tadı dokunduğu damaklardan silinmiyen Amasya elması işte bu bahçelerde yetişir. Çiçekli elma ağaçlarını görüyorsunuz. Fakat bu ağaçların kökleri birkaç gündenberi insafsız seylâp altındadır

⁵⁴ *Ulus*, “Seylâp sahasında Ulus objektifi”, 12 Nisan 1940, s. 7.

Vazife, daima vazife... Su içinde trene yol veren bir makasçıyı görüyorsunuz

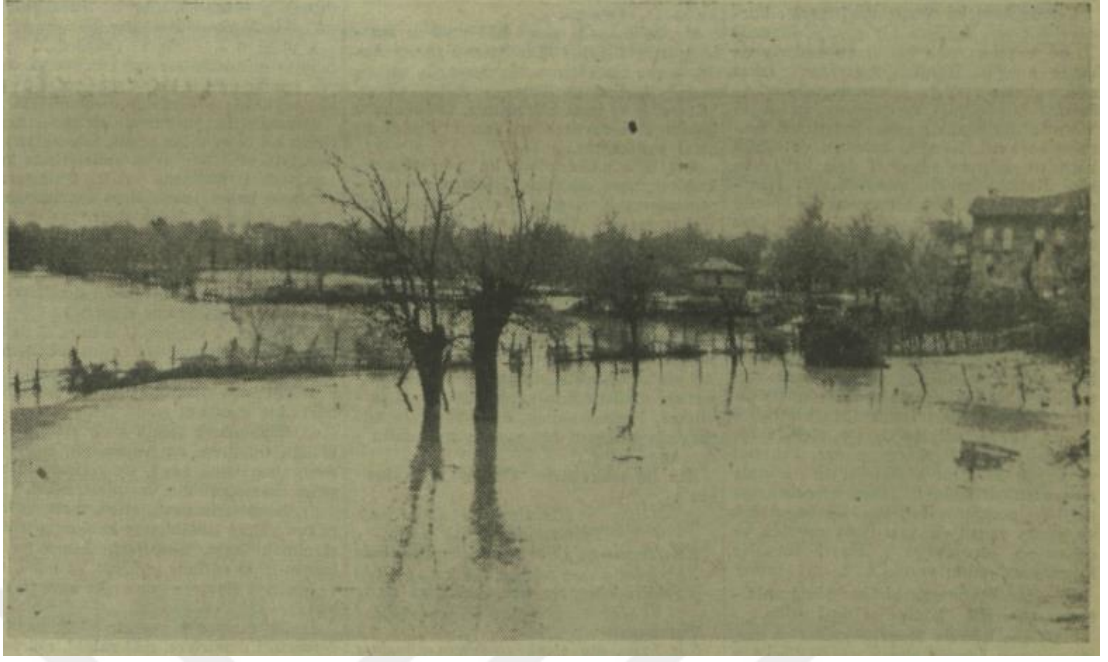
Dümdüz gördüğünüz bu saha, bir sebze bahçesidir. Bu havalinin nefis sebzelerini yetiştirecekti; sel, fırsat vermedi ve çürümeğe mahkum oldular

Denizde grup mu? Hayır... Resim Amasya bahçelerine aittir. Ve bu hazin manzarayı, güneş bile görmek istemiyor

Gölün ortasında evler görüyorsunuz. Bunlar bahçe sahiplerinin yaz evleridir. İçindekiler gafil avlandılar ve güçlükle kurtarılabildiler

Amasya baheliklerinden biri daha... Bunların sahipleri, mahsullerini ellerinden azgın seylâp karşısında ne yapacaklarını şaşırmışlardır.

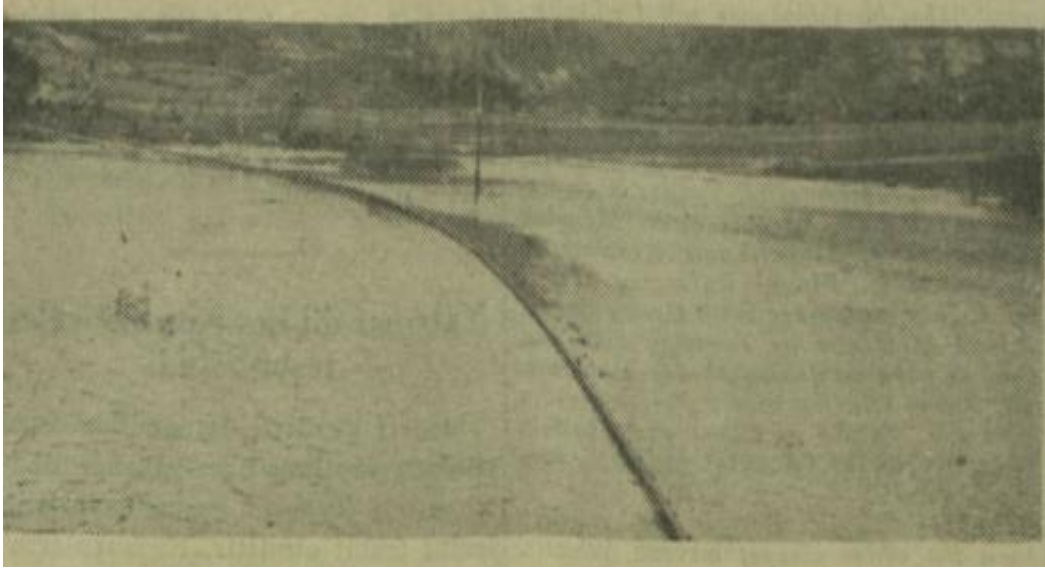
Amasya felâketini duyar duymaz Samsundan, motörleri ve kayıklarıyla koşup gelen fedakâr denizciler. nasıl çalıştıklarını anlatıyorlar

Güzel, şirin Amasya, fakat halk hâlâ evinin altına inmeğe korkuyor

Demiryolu amelesi, sellerin tahribine uğrıyan köprülerin başında çalışıyor. Hareket müfettişi Sadi, günlerce bu çalışmalara bizzat nezaret etmiştir.

Trenler üç gün Amasya'ya su içinden geçerek girebildiler. Yukarıda sudan daha yeni kurtulabilmiş bir tek ray görüyorsunuz. Eşi hala sel altındadır.

Sel yapılmakta olan birçok köprülerin inşaatına büyük zararlar verdi. Yukarda gördüğünüz temellerin üstüne büyük bir köprü kurulacaktır

12 Nisan 1940 tarihli Ulus gazetesinin 9. sayfasında⁵⁵

Yeşil Amasya'da yeşilirmek

(Hususi surette seylâp sahasına gönderdiğimiz muharririmizden)

Amasya, 9 Nisan

⁵⁵ Kemal Zeki Gencosman, “Yeşil Amasya'da Yeşilirmek”, *Ulus Gazetesi*, 12 Nisan 1940, s. 9.

Amasya, ilkbaharın ilk aylarında bembeyazdır. Duvağı henüz kırışmamış nazlı bir gelin gibi... Yeşilirmak boyunca uzanan vadiye, sanırsınız ki beyaz bir tül çekilmiş; ırmak, bu beyaz tülün altından akar. Sessiz ve gürültüsüzdür.

Yer yer öbekselen şeftali ağaçları, bu beyazlığa penbe bir çeşni katar. Vadiye inerseniz, keskin bir bahar ve çiçek kokusu size tatlı ihtarını yapacaktır:

-Bir meyva memleketindesiniz.

Başınızı havaya kaldırınız. Geniş ve beyaz kadife tüveyçli elma çiçekleri, gönlünüze ferahlık dağıtacak, gözlerinize gülümsiyecektir.

- Bir elma memleketindesiniz.

Ve parlak göğü sert çizgilerle kesen, insana hürmet ve haşyet veren yalçın dağları göreceksiniz. Onlar bütün kıskançlıklarıyla, muhabbetinizi kucaklarında uyuyan şehre çecekler:

- Amasyadasınız.

Bazı şehirlerimiz iki adlıdır, küçük adlarını tarihten, ve mitolojiden almış; kendilerine medeniyet merkezi yapmış olduğu topluluklardan kapmış olabilirler. Zaten bu adları üzerinde uzun boylu kıskanç ve titiz de değildiler. Anadolu şehirlerinden çoğunun — onlara soyadı diyeyim — bir başka sıfatları daha varır, onun üzerine titrerler. Buralarda isim müsemmaya o kadar yapışık ve dosttur ki onları birbirinden ayırmak için bizim idrakimize sığmayan sebepler gerektir. Yeşil Bursanın ve yeşil Amasyanın, yeşilleri gibi... küçük adları değişebilir. Daha uygunu bulunabilir, veya hakikî adları canlandırabilir, çabuk benimser, uyarlar. Birkaç tabela değişir, o kadar... Fakat öteki üzerinde baş verir, cidal açarlar ve siz hecesine dokunamazsınız. Ve yeşil Amasya'nın yeşilini kurutmak için, son seylâbın bile yetmemiş olduğunu söyleyeceğim.

Yeşilirmakla yeşil Amasya arasında uzun bir kader dostluğu ve adaşlık muhabbeti vardır. Şimalî Karadeniz silsilesinin ari eteklerinde daha bir nazlı dere iken bile onun Amasyayı düşündüğünü sanırsınız. Bu iki dağ arasında çabuk kavuşmak için şelâleler yapa yapa, kayalıkları atluya atluya geldiği yerlerde surati asık ve rengi bulanıktır. O ancak Amasya yakınında ve Amasya içinde hakikî hüviyetim bulmuş sayılır. Ondan sonra gene bir hasret yolculuğu başlar, tâ Çarşamba ovalarına kadar... Ve bugün adını sitemle andığımız Yeşilirmağın ömrünün çoğu böylece Yeşil Amasyasından uzak kayalıklarda çırpınmakla, ovalarda tenbel tenbel sürünmekle geçer.

Fakat bilir misiniz:

Ehibba şivei yağmada mephut eyler adayı

Hüda göstermesin âsârrizmihlâl bir yerde...

Kara kış yerini parlak güneşle değiştirir değiştirmez karlı dağlar sıkılmış süngerler gibi diplerindeki dereleri suya boğdular, yağmurlar, bu hengâmede lüzumsuz yardımlarını esirgemediler, su bollaştı ve bu bolluk Amasya civarında ifrata vardı. Yeşilirmak durur mu? Çabuk kudurdu ve en büyük düşmanlığını en büyük dostuna, adaşı Amasya'ya yaptı. Kızılıрмаğı, Tersakan'ı, Çekerek'i, hattâ Fırat'ı mephut eyliyen bir savletle elma bahçelerine ve sebze tarlalarına hücum etti.

Yeşilirmağın gözü öylesine kararmıştı ki evlerini kendisinin kıyılarında kurmuş olan vatandaşların hayatına kastedecek kadar ileri gitti. Bu canavarlık ondan hiç beklenmezdi. Yıktı, fakat boğamadı. Katil olamadı. Bütün hıncını bağlara bahçelere, tarlalara yayılarak, bahar havasına yeni kavuşan fidanları ve filizleri istila ederek, onları boğarak söndürmek istedi.

Yeşilirmakla beraber Karadenize doğru iniyoruz. Güneş tepeden geliyor; çamurlu suda menevişler yapıyor, iki yanımızdaki dev gibi dağlar daha küçülmediler, ırmak boyunda, ve su içinde değirmen dolapları var kim bilir, ırmak bunları nerelerdenberi getiriyor?

Az geçit veren Karadeniz silsilesini, kurnazca yollar bularak delmiş olan bu su, birazdan bizden ayrılacak ve Çarşamba'ya doğru gidecek... Demiryolu mühendisleri, uzun müddet, bu suyun açtığı yollardan istifade etmişlerdir.

İrmak kenarları, birkaç gün evelki facianın hikâyesini okuyorlar: balçık halinde kalmışlar, yere serilmiş ağaçlar ölü, boynu bükülmüş olanlar mazlum halleriyle, bu suyun birkaç gün evelki azgınlığını anlatmak istiyorlar. O, bütün bu hikâyelere bigâne, daha küstahça vurdum duymazdır.

Elinizden bir şey gelmiyor. Dişlerinizi gıcırdatıyor, yumruklarınızı sıkıyorsunuz. Suyun bu tahakkümünü düşünerek, içinizden:

— Daha ne zamana kadar, diye düşünüyorsunuz.

Bu sorunun cevabını dönüştürme bir türk mühendisinden aldım. Konuşuyorduk. Ben, kendi kendime soruğum suali bu fen adamına da sordum. Gayet sakin cevap verdi:

— Kazova regülâtörü bitinciye kadar!

İntikam almak sırası bize geliyor. Yeşilırmağı hapsedeceğiz.”

Mayıs ayında yeniden yatağına sığmayan Yeşilırmağa dair geçilen haberler:⁵⁶

“Yeşilırmak gene taşıtı

Sular gittikçe yükseliyor

Amasya; 15. a.a. — Yeşilırmak yeniden taşmış ve Kızılca, Karasenir, Kayabaşı, Karaköprü, Aksabur, Kapukakaya, Bolmebuk, Kavak çayırı köyleriyle Amasya şehrinin civarındaki Yazı, Meydan, Orman, Sıraböcekane bahçeleriyle güzergâh yolları muhtelif noktalardan su basmıştır.

Karasenir köyünde su altında kalan dört evde otuz nüfusun kurtarılmasına çalışılmaktadır. Gittikçe yükselmekte olan sular bundan evvel büyük hasarlara sebep olan seviyeye yaklaşmakta devam ediyor. Bundan başka Yeşilırmağa karışan Tersakan ve Çekerek ırmakları da aynı şekilde feyzana başlamıştır.”

18 Mayıs tarihinde “Yeşilırmak yeniden yükselmeğe başladı” başlığı altında şu haber geçilmiştir. “Şehrimize gelen malûmata göre Yeşilırmağın taşması devam etmektedir. Yeşilırmak Amasya civarında 8 köyün çayırları ile Amasya civarında bulunan bağ ve bahçeleri istilâ etmiştir. Amasya içinde dört ev su altında kalmış, evlerde bulunan 30 nüfus kurtarılmıştır.”⁵⁷

Nisan ayı ve sonrasında meydana gelen su taşkınlarına ilişkin Akşam Gazetesi de pek çok haber geçmiştir. 4 Nisan 1940 Perşembe günü baş sayfadan verilen haberde okuyuculara bu taşkın şöyle duyurulmuştur:⁵⁸

Amasyada zelzele ve seylâp tehlikesi

Şehirde ırmak kenarındaki bütün evler boşaltıldı, birçok köyler su altında

Dün birbirini takiben iki zelzele oldu. Seylâptan hasara uğrayan bazı evlerin duvarları yıkıldı

⁵⁶ *Ulus*, “Yeşilırmak gene taşıtı”, 16 Mayıs 1940, s. 3.

⁵⁷ *Ulus*, “Yeşilırmak yeniden yükselmeğe başladı”, 18 Mayıs 1940, s. 2.

⁵⁸ *Akşam*, “Amasyada zelzele ve seylâp tehlikesi”, 4 Nisan 1940, s. 1.

Amasya 3 (Akşam) — Yeşilırmağın taşması gittikçe tehlikeli bir vaziyet almaktadır. Şehir civarındaki Mert ve Kurtun ırmakları da taşmıştır. Amasya şehri içinden geçen Yeşilırmağın iki tarafındaki bütün evler tehlikeye maruz kaldığından boşaltılmıştır. Seylâp yüzünden harap olan evlerin duvarları bu gün 3 buçuk sularında vukubulan bir zelzele ile yıkılmıştır.

Güllük, Karaköprü, Kavakçayırı, Kapıkaya, Sırabocukluk, Sigere ve Yenice köyleriyle Amasyanın etrafındaki yüzlerce bağ ve bahçeleri istilâ etmiştir. Bu köylerin bütün mezruatı ve meyva ağaçları ve birçok evleri kamilen su altında kalmıştır. Tuğyandan daha önce haberdar olan vilâyet, derhal bu köylerde icap eden tedbiri alarak halkı bu tehlike mıntıklarından uzaklaştırmış olduğundan şimdiki halde insanca zayıat olmamıştır.

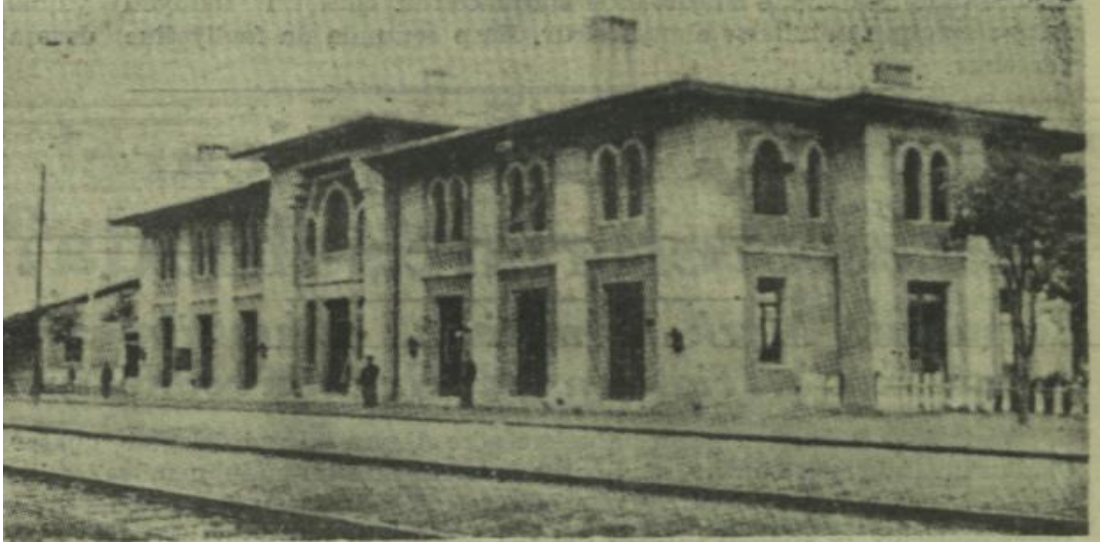
Gittikçe yükselmekte olan ırmak Amasya şehrini tehdit etmekte olduğundan halk derin bir korku ve heyecan içindedir. Mümkün olan her tedbir alınmıştır. Hasarat derecesini tesbit etmek mümkün olmadığından suların çekilmesine intizar edilmektedir.

Şehrin iki sahilini birleştiren ve Selçuklar devrinde inşa edilen beş gözlü kâgir köprünün gözleri hemen hemen kapanmak üzeredir. Bu gözler tamamen kapandığı takdirde geriliyecek olan su şehirde çok büyük bir felâkete sebep olacaktır. Diğer taraftan da şehrin şimalinde ve hemen yakın bir noktada Yeşilırmağa karışan Tersanakan ırmağı tuğyan ederek Çeltekin köprüsü ile şehir arasında 35 kilometre mesafede Suluova nahiyesi köyleri mezruatını ve Boğaz vadisindeki yüzlerce bağ ve bahçeleri de istilâ etmiştir.

Yeşilırmağın tuğyanı yüzünden Samsun - Sivas demiryolu ile kara yolları üzerinde münakalât durmuştur.”

6 Nisan 1940 tarihli Akşam gazetesinin 1. ve 4. sayfalarında⁵⁹ “Amasyada su altında kalan evler çöküyor” “Yeşilırmak korkunç bir şekil aldı. Suların istilâsına ağrıyan insanlar güçlkle kurtarılıyor” haber başlıklarının altında Amasya tren istasyon binasına ait resim paylaşılmış devamında habere şu şekilde devam edilmiştir:

⁵⁹ Akşam, “Amasyada su altında kalan evler çöküyor”, 5 Nisan 1940, s. 1-4.

Memurların mahsur kaldığı Amasya istasyon binası

Amasya 4 (A.A.) — Bütün şiddetle yükselmekte devam eden Yeşilırmak korkunç bir şekil almış, Amasya istasyonunu ve istasyon ile şehir arasındaki üç kilometrelik parke bulvarı ve ırmak üzerindeki bütün evlerin alt katlarını kâmilan su basmıştır. Birçok buğday anbarları ve un fabrikaları su altında kalmıştır. Sular istasyon meydanındaki yüzlerce büyük ceviz kütüğünü bulvar üzerinden sürükliyerek götürmüştür. İstasyon su altında kaldığından tren istasyona girmemiştir.

Yeşilırmak üzerindeki büyük köprünün bütün gözleri olduğu gibi, hükûmet dairesi önünde inşaatı henüz ikmal edilmemiş bulunan betonarme köprünün iki gözü de dolmuştur.

Amasya - Tokat, Amasya - Erbaa şoseleri ve bu şoselerin güzergahındaki bütün bağ ve bahçeleri ve mezruatı su bastığından seyrüsefer durmuş ve kazalarımızla ve civar vilâyetlerle irtibat kesilmiştir. Tokat meteoroloji memurluğundan gelen telgrafta ırmağın şiddetle akmakta devam ettiği bildirilmiş olduğuna göre bilhassa Amasya kasabası her an daha büyük bir tehlikeye maruz bulunmaktadır. Yeşilırmağın uzun senelerdenberi görülmemiş bir şiddetle vukubulan bu tuğyanın yapmış olduğu hasar çok büyüktür.

Amasyada su altında kalan evler çöküyor

Sevkedilen yardımcılar iş göremiyorlar

Amasya 4 (A.A.) — Yeşilırmak bu gün de yükselmekte devam ediyor. Amasya ile civar vilâyet ve kazalar arasındaki yol ve telefon irtibatı inkıtaa uğramıştır. Samsun treni bugün de gelmemiştir. Amasya istasyon binası ve makaslar su altındadır. İstasyonda mahsur kalan memurlara müşkülâtla ekmek verilebilmektedir. Orta mektep binası ile bir ilkmektep binası sular altında kaldığından tedrisat tatil edilmiştir. Posta ve telefon binası da tahliye edilmiştir. Hükûmet ve belediye binalarının alt katını basan sular gittikçe çoğalmakta olduğundan evrak mahzenleri tahliye edilmiştir. Binanın tamamen tahliyen çareleri düşünülmektedir.

Sular bütün şiddetle üç kilometrelik parke bulvar üzerinden akmakta ve her türlü seyrüsefer durmuş bulunmaktadır. Bulvarın istinat duvarları müteaddit noktalardan yıkılmağa başlamıştır. Bu sebeple istasyon ile şehir arasında irtibat kesilmiştir. Kasabada sular altında kalan evler tedricen çökmeğe başlamıştır. Şimdiye kadar beş altı ev yıkılmıştır. Suların istilâsına uğrayan ve kaçmağa

muvaffak olamıyan insanlardan şimdiye kadar 12 kişi kurtarılmıştır. Diğerlerini kurtarmak için çalışılıyor.

Kayabaşı ve Ovasaray köylerinde su altında kalan insanları kurtarmak için dünkü gün Zara nahiyesinden sevk edilen yardımcıları deniz manzarasını alan suları geçmek imkânsızlığı karşısında bir iş görememişlerdir. Bu iki köy halkından bir kısmı dağlara çekilebilmişse de çekilmiyen insanların vaziyeti hakkında hiçbir malûmat alınamamıştır. Jandarına bölük kumandanı ve Zara nahiyesi müdürü bu köylere gitmişlerdir. Aynı zamanda Samsun vilâyetinden sandallarıyla birlikte altı sandalcı gönderilmesi istenilmiştir.”

6 Nisan’da Amasya ilinin genel görünümüne ilişkin taşkın öncesi bir fotoğrafın paylaşıldığı haberde yapılan yardımlara ilişkin şu bilgiler geçilmiştir:⁶⁰

Kızılây, seylâp dolayısıyla Amasya ve Tokada ilk yardım olarak 5000 lira gönderdi

Amasya 5 — Yeşilırmakın taşması mühim tahribata sebep olmuştur. Bazı köprülerin yıkılması yardım işini güçleştirmektedir. Köylerden bir çoğu suların tazyiki altında harap olmaktadır. Kayabaşı ve Ovasaray köylerinde su altında kalan vatandaşlara yardım mümkün olamamaktadır. Nüfusça zayıftır. Fakat maddî zarar pek büyüktür.

Ankara 5 (A.A.) — Seylâp dolayısıyla Kızılây umumî merkezince ilk yardım olarak Amasya valiliği emrine 3500, Tokat valiliği emrine 1500 lira gönderilmiştir.

9 Nisan tarihli haber:⁶¹

Amasyada

Amasya Şehrinde yalnız altı bina hasara uğramıştır. Vilâyet sallarla gidilemiyen köyler için Samsundan sandal istemiştir. Samsun vilâyeti derhal kamyonlarla sandal ve sandalcı göndermek suretile boşaltılmayan köylerin süratle tahliyesine yardım etmiştir.

Son dakikada alınan bir habere göre Yeşilırmak 50 santim inmiştir.

10 Nisan tarihli bir başka haber:⁶²

“Yeşilırmak iniyor

Amasya 9 (A.A.) — Yeşilırmak dün takriben bir buçuk metre kadar alçalmıştır. Şimdiye kadar mutlak bir felaketten kurtulan vatandaşların sayısı altmış beşi bulmuştur. Bunlardan yirmisekizi Samsundan gelen sandallar vasıtasıyla kurtarılmış ve tehlikede tek bir vatandaş bırakılmamıştır. Valimizin başkanlığı altında bir seylâpzedeler komitesi kurulmuş ve vilâyet dahilindeki zarar ve ziyan tesbit işi için muhtelif mıntakalara muhtelif memurlar gönderilmiştir. Seylâp yüzünden bütün yiyeceklerini kaybedenlere yardıma devam edilmektedir.”

1940 yılında Amasya’da yaşanan taşkınlara ilişkin Ulus ve Akşam gazete haberlerine bakıldığında, Ulus gazetesinin konuyu yakından takip ettiği güncel

⁶⁰ Akşam, “Kızılây, seylâp dolayısıyla Amasya ve Tokada ilk yardım olarak 5000 lira gönderdi”, 6 Nisan 1940, s. 1.

⁶¹ Akşam, “Amasyada”, 9 Nisan 1940, s. 4.

⁶² Akşam, “Yeşilırmak iniyor”, 10 Nisan 1940, s. 2.

fotoğraflarla okuyucularına duyurduğunu görmekteyiz. Akşam gazetesinin ise üstünkörü bir haber anlayışıyla birkaç eski fotoğrafla geçiştirdiği, şehrin tamamının adeta göle döndüğü ve zarar ziyanın en üst noktada olduğu bir felakette şehirde yalnızca altı binanın hasar gördüğü haberi de işin ne kadar ciddiye alınmadığının ifadesi olacaktır.

1940 yılında yaşanan bu taşkına sadece Yeşilırmak sebep olmamış, Yeşilırmak'ın kolları olan Tersakan ve Çekerek suları da aynı ölçüde zarara neden olmuştur. Bu taşkın pek çok zarar ziyana neden olmuş, ulaşımı aksatmış, özellikle 1939 Erzincan Depreminden ciddi anlamda hırpalanmış olan Amasya halkını maddi ve manevi anlamda tükenme noktasına getirmiştir. Devlet yetkilileri taşkın öncesinde Tokat vilayetinden Yeşilırmak'ın yükselmekte ve tehlike arz edeceği bilgisini taşkından birkaç gün önce halka paylaşarak ırmak kenarında yer alan tehlikeli alanların boşaltılacağı bilgisi dışında herhangi bir önlem ve tedbir alınmadığını görmekteyiz. Taşkının büyüklüğü anlaşıldıktan sonra Samsun'dan kayıkların getirtilmiş olması tedbir olarak sunulmaktadır.

Taşkınlar sonrası taşkına sebep olarak görülen bentlerin kaldırılması işine girişilmiştir.

3.2. Sel ve Su Taşkınları (1941)

1940 yılının nisan ayında yaşanan Yeşilırmak ve kollarının taşkınları sonucu meydana gelen büyük yıkımlara yol açan felaketten sonra 1941 yılı mart başlarında da Yeşilırmak sularının taşıdığı, merkeze bağlı Kızılca, Ovasaray, Kayabaşı, Karasenir, Belmebük, Kavakçayırı, Kapukaya ve Yenice köylerinin bu taşkından etkilendiği, bu köylerde 1500 dönüm meyve bahçeleri ile 14500 dönüm ekili arazinin tamamen sular altında kaldığını Amasya Vilayetinin 3/3/1941 gün ve 163/11 sayılı yazılarının Dahiliye Vekaletince Başvekalet Müsteşarlığı Yüksek Makamına yazılan 5/3/1941 tarih ve 1176 sayılı yazısından⁶³ tespit edebilmekteyiz. Bu yazı ayrıca bir kısım bakanlıklar ile Kızılای Cemiyeti Genel Merkezi Başkanlığına, Emniyet Müdürlüğü, Matbuat Umum Müdürlüğü ile Jandarma Genel Komutanlığına da yazılmıştır.

1941 yılı mart ayı içerisinde Yeşilırmak ve Tersakan ırmaklarının tekrar taşkına sebep olduğunu Amasya Vilayetince Vali Talat Öncel imzasıyla Nafia, Ziraat ve

⁶³ DABCA, 30.10.0.0/118.834.16, s. 2.

Sıhhat Vekâletlerine bilgi için gönderilmiş bulunan ve Dahiliye Vekaletine arz edilen 29/3/1941 tarih ve 273/11 sayılı yazısından⁶⁴ tespit edebilmekteyiz. Taşkına ilişkin durum şu şekilde özetlenebilir:

“Yeşilırmak 25, Tersakan ırmağı 15 km’lik vadileri boyunca bulunan tüm köylerin meyve bahçelerini ve ekili bulunan istila etmiştir. Bu köylerde bulunan evlerin % 70 i tahrip olmuştur. Şehrin civar bağ ve bahçeleri ile bağ ve bahçelerde bulunan evler tahrip olmuştur. Taşkın alanında bulunan halk yüksek tepelere çekilmiştir. Halk arasında “geniş bir perişanlık ve sefalet başlamıştır.” Son bir ay zarfında iki kez tekrar eden bu taşkınlar 1940 yılı baharındaki taşkınlar kadar önemlidir. Amasya halkının başlıca geçim kaynağı olan bahçelerin sular altında bulunması halkı endişe içerisinde bırakmaktadır. “Geniş sahaları istila eden sular mevcut bataklıkların çoğalmasına ve öteden beri devam eden sıtma hastalıklarının daha vahim bir şekilde artmasına sebep olmuştur.” Denildikten sonra yüzlerce vatandaşın sağlığını ve malını tehdit eden bu duruma çözüm bulmak üzere bölgeye Nafia, Ziraat, Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâletlerince birer uzman gönderilmesi “yüksek takdir ve tasviplerine arz” edilmiştir.”

Yine bu yazıda, her sene meydana gelen taşkınların sebebi; Yeşilırmak üzerinde bulunan yüzlerce su dolapları ile taştan yapılmış bentleri bulunan ancak bent arkasında biriken fazla suyu tahliye edecek savakları bulunmayan 7 değirmenin yataklarının dolmasına bağlanmıştır.

Ayrıca “Yeşilırmak mecrasının tanzimi ve kanalizasyon yapılarak bu felaketin önüne geçilmesi lüzumu iki sene evvel nafia vekaletine arz edilmiş ve sular umum müdürlüğünce bu hususa muktezi tetkik ve keşifler yapılmış ise de” denildikten sonra “dünya ahvali dolayısıyla münakasaya vaz edilmediği anlaşılmaktadır.” İfadesi vilayet makamı ile hükümet yetkililerinin konuyla ne kadar alakadar bulunduklarını göstermesi açısından önemlidir.

Amasya Vilayetinin Dâhiliye Vekaletine arz etmiş bulunduğu 29/3/1941 tarih ve 273/11 sayılı yazısı Dahiliye Vekaletince 2/4/1941 tarih ve 7959-4/1733 sayılı yazı ile Başbakanlık Müsteşarlığı Yüksek Makamına sunulmuştur.⁶⁵

⁶⁴ DABCA, 30.10.0.0/118.834.23, s. 2.

⁶⁵ DABCA, 30.10.0.0/118.834.26, s. 3.

Hem 1940, hem de 1941 yılı bahar taşkınlarının yol açtığı tahribatı, halkın ve Vilayet Makamının çaresizliğini; Amasya Valisinin Belediye Reisi, Ziraat Müdürü ve Nafia Müdürü ile birlikte dördü imza ile Dâhiliye Vekaletine 2/4/1941 tarihli “Yeşil Irmak ve ters akan nehirlerinin taşmadan mütevellit zararlarına ilişkin rapor sureti”⁶⁶ çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu sebeple rapor suretini olduğu gibi aktarmakta yarar görmekteyiz. Raporda:

Geçen seneler zarfında taşarak vilayetimiz bahçelerini basmış olan yeşil ırmak ve ters akan nehirleri bu sene de aynı şiddetle bahçe ve mezru tarlaları istila etmiş ve büyük hasar tevhit etmiştir. Müteakip fasılalı x günlerde su istilasına uğrayan arazi Vali, Belediye Reisi, Ziraat Müdürü Nafia Müdür vekili tarafından mahallen yapılan keşif ve tetkiklerle müşahade ve tespit olmuştur.

Yeşilırmağın Vilayetimiz mıntkasında geçmekte olduğu Dadı Önü, Büyük Kızılca, Aksalur, Ovasaray, Karaköprü, Kapukaya, Sıraböcekane, Karasenir, Kayabaşı, Yazıbaşı, Helvacıpınarı, Hacılar meydanı, Orman Bağları, İstasyon bağları, Artivin bağları, Bahçeler içi, Güllük, Çukur, Ziyere, Kürtçayırı, Köle mezarlığı, merkez bağları ve ters akan ırmağının mecrasında bulunan boğaz, göllü, Fındıklı, Değirmen altı köy mevkileri bahçe ve mezru gayri mezru arazilerin olarak (16000) dekar genişliğinde bir saha sular altında kalmıştır. Suların mezru araziye mil ile doldurması ve uzun müddet kalması sebebiyle geçen senelerde olduğu gibi meyve ağaçlarının kurummasına sebebiyet verdiği gibi ilkbahar zeriyaı ve sebze ziraatına imkan vermemesi gibi ikinci derecede muzur tesiri olmaktadır. Geçen sene zikri geçen mıntkalarda (12) bine yakın ağaç tamamen kurumuş ve meyve mahsülü bakımından (250) bin lira kadar maddi maddi bir zarar vermiştir. 240 haneyi de istila etmiş ve mühim bir kısmının yıkılmalarına sebebiyet vermiştir.

Sihhi bakımdan ise suların muhat yerlerde daimi surette kalarak bataklık teşkil etmesine ve sıtma hastalığının çoğalmasına imkan bırakmaktadır.

Nehir suları vilayet şose ve köprülerini beş yerde bozmuş ve bir müddet için seyrisseferin inkıtına sebebiyet vermiştir. Zirai bakımdan ise zarar çok ziyadedir. Bu zararı iki bakımdan tetkik etmek icab eder.

A- Amasya halkın mühim bir kısmı maişetlerini bahçecilikle elmacılıkla temin ederler. Suların bahçeleri istilası yüzünden ağaçlar fizyolojik tesirler neticesi kuruyarak ve meyvadan kalarak maddi zararı mucip olduğu gibi gelecek senelerde mahsul almak imkanından mahrum bulunmaktadırlar. Halkın yegane geçim vasıtası olan bahçeciliğin elmacılığın bu suretle mahvolmağa yüz tutması halkı nevmidi ve endişeye düşürmektedir.

B- Sebze ziraatı yapan bahçeciler yine su istilası yüzünden arazilerine vaktile tohum atmamakta ve bu ziraat günlerce ve hatta aylarca gecikmektedir. Bahçeci ve elmacıların yukarıda iki maddede arz olan neticeler karşısında düşdükleri endişeli vaziyetleri cidden acınacak bir haldedir. Bu şekilde devam edegelen nehir taşmaları ve su istilası yüzünden dünyaca meşhur Amasya bahçeciliği, elmacılığı ve sebzeciliği ebediyen ölecek ve mahv olacaktır. İstihsalat bakımından bu hal ne derece şayanı teessürse halkın maişet vasıtası olması bakımından islahı elzem bir hadisedir. Bu mıntka halkı bu kendisini geçindirecek imkanlardan mahrum kalmış vaziyettedirler.

Su basması esbabına gelince:

⁶⁶ DABCA, 30.10.0/118.834.35, s. 3-4.

Yapılan tetkikler göstermiştirki, nehirlerin mecraları teressübat ve nebatatbakiyelerile dolmuş ve yükselmiş vaziyettedir. Bu mecranın temizlenmesi lazımdır.

İkinci sebep ise mecralar üzerinde değirmen ve bahçe sahiplerinin yapmış oldukları değirmen ve su dolabı taş bentleridir. Mecralar üzerindeki değirmen ve dolab bentlerinin miktarı 32 dir. Suların getirdiği teressübatı tevkif ederek mecranın yükselmesine sebebiyet veren bentleri yıkılması bugün için en büyük çare olarak düşünülmekte ise de bu işin evvel emirde bir fen heyeti tarafından tetkiki şayanı arzudur. Nehir mecrasının tanzim ve islahı için mukaddema bir milyon 35 bin liralık bir keşif yapılsada vaziyeti hazırı yüzünden münakaseye konarak icrasına imkan görülmemiştir.

Amasya bahçelerinin hayat ve maişetleri ve aynı zamanda memleket ziraat istihsalatı bakımından mühim olan hususatin yüksek makamınıza arzına kati lüzum ve zaruret hasıl olmuştur.

Amasya'daki çaresizliğin, maddi ve sıhhat noktasındaki kayıplar ile taşkınların engellenmesi hususunda alınması düşünülen ve istenilen ırmak üzerindeki su dolaplarının ve bentlerinin kaldırılmasını içeren bu rapor Dâhiliye Vekâletince 5/5/1941 tarih ve 7953-4/2522 sayılı yazı ile Başvekalet Müsteşarlığı Yüksek Makamına yazılmıştır.⁶⁷

1941 yılında yaşanan bu taşkına ilişkin ulusal gazetelerde herhangi bir habere rastlanmamıştır.

Amasya'da Yeşilırmak üzerinde hem taşkınları önlemek hem de sulama maksatlı bir barajın inşa edileceği böylece Amasya ve Geldingen ovalarının sulanacağı ayrıca Merzifon'da da 4.000 hektarlık sulama şebekelerinin tesis edileceği⁶⁸ Ulus Gazetesinin 20 Ağustos 1941 tarihli baskısında haber olarak geçilmiştir.

3.3. Yeşilırmak Üzerindeki Bentlerin Kaldırılmasına Dair

Su kaynaklarının kullanımı ve taşınması ile ilgili ilk gelişmeler sulama tekniklerinin tarımsal faaliyetlerin gelişiminde kullanılması, sonrasında ise kent merkezlerine yerleşimlerin başlamasıyla gerçekleşmiştir.⁶⁹ Amasya ahalisi de antik dönemden itibaren Yeşilırmak vadisinde bu ırmağın sularından faydalanmak, bağ ve

⁶⁷ DABCA, 30.10.0/118.834.35, s. 2.

⁶⁸ *Ulus*, “Yurtta sulama işleri ve bataklıkların kurutulması”, 20 Ağustos 1941, s. 2.

⁶⁹ Duygu Kalkan Açıkkapı, “19. YÜZYILDA VE 20. YÜZYIL BAŞLARINDA AMASYA KENT MERKEZİNDE YEŞİLIRMAK ÜZERİNDE BULUNAN VE GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN SU YAPILARI”, *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel sayı: Amasya Özel Sayısı, 2022, s.101.

bahçelerini sulamak, tahıllarını öğütmek için ırmak üzerine su dolapları inşa etmişlerdir.⁷⁰

Cumhuriyet öncesi ve cumhuriyet döneminde Amasya bahçelerinin sulanması ve un değirmenlerinin çalışması amacıyla yapılmış olan su dolaplarının ahşap ve taş bentlerinin 1940 ve 1941 yıllarında ve de öncesinde yaşanan taşkınlara sebebiyet verdikleri için 1941 yılı sonu ve 1942 yılı başlarında kaldırılması işine girilmiştir. Ancak Belediyece, Amasya Mebusu Nafiz Aktın'a ait Yeşilırmak Un Fabrikası ve Parti Vilayet İdare Heyeti Azası Ticaret Odası Reisi Yasin Kayhan'a ait olan Gölönü Un Fabrikalarına ait ırmak üzerinde karşıdan karşıya bulunan taş bentler kaldırılamamıştır. Bu durum Amasya ahalisinin bir kısmında ve civar köy muhtarlarında rahatsızlığa yol açmış, bu şahısların bentlerinin kaldırılamamasını nüfuzlarını kullanmalarında gördükleri için hem şikâyet hem de yıkılmayan bu bentlerin yıkılması için dilekçelerle Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye sunulmak üzere Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliğine defaten müracaat etmişlerdir.⁷¹ Yapılan müracaatları tetkik etmek için Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği 17/2/1942 tarih ve 2/44521 sayılı emir yazı ile Erzurum Mebusu C.H.P. Amasya Bölgesi Müfettişi Salim Altuğ'u görevlendirmiştir.⁷² Erzurum Mebusu C.H.P. Amasya Bölgesi Müfettişi Salim Altuğ tahkikatını tamamlamış ve 10/03/1942 tarihinde raporunu Cumhuriyet Halk Partisi Genel Sekreterliği Yüksek Makamına sunmuştur.⁷³ Raporunda; Mebus Nafiz Aktın ve Ticaret Odası Reisi Yasin Kayhan'a ait olan fabrika bentlerinin yeniden düzenlendiği, savak ve ilave savakların yapılmaya devam ettiğinden dolayı yıkılmadıkları, “Yeşilırmak üzerinde bulunan dolap ve fabrika bentleri hakkında halka yapılan muamele hiç fark gözetmeksizin diğer iki fabrika sahipleri hakkında da tatbik edildiği, Mebus Nafiz Aktın'ın ve Ticaret odası reisi Yasin Kayhan'ın bu hususta hiçbir tesirlerinin olmadığını” yazmıştır. Yeşilırmak'ın şehir ve civarında taşkına sebep olmasında bentlerin, ırmak seviyesinde bir miktar şişkinliğe yol açmak dışında fazlaca tesiri olmadığını belirterek taşkınların esas sebebinin daha evvel yaşanan sel ve taşkınlar dolayısıyla ırmak yatağının dolmuş olduğuna bağlamıştır. “Karların erimesi ve yağmurların tesiriyle ilkbaharda, ırmak

⁷⁰Kalkan Açıklapı, “19. YÜZYILDA VE 20. YÜZYIL BAŞLARINDA AMASYA KENT MERKEZİNDE YEŞİLIRMAK ÜZERİNDE BULUNAN VE GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN SU YAPILARI”, *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s.103

⁷¹ DABCA, 490.1.0.0/459.1884.1, s. 10-12-13-14-16-17-18-19-20-21-22.

⁷² DABCA, 490.1.0.0/459.1884.1, s. 9.

⁷³ DABCA, 490.1.0.0/459.1884.1, s. 6-7-8.

yatağı çoğalan suların dörtte birini bile almamakta ve bu yüzden sular etrafı kaplamaktadır. Fabrika bentleri bu işte asıl değil teferruattan maduttur.” diyerek Mebus Nafiz Aktın ve Ticaret Odası Reisi Yasin Kayhan’ın kusurlarının bulunmadıklarını beyan etmiştir.

Erzurum Mebusu C.H.P. Amasya Bölgesi Müfettişi Salim Altuğ bu raporun devamında şikâyetçilerden Ahmet Yumuk hakkında; “Memlekette hiç seilmeyen bir zattır. Değil Amasya sakinleri hariçte yaşayan Amasyalıları bile bu yurttan nefret ederler. Suistimalinden dolayı nahiye müdürlüğünden uzaklaştırılmış ve işsiz kalmıştır. Yeniden bir nahiye veya idarenin başına geçip onu sömüremekten miğdesini ve cebini dolduramamaktan doğan kin ve hıncını kendisine iş vermiyen idare amirinden, memleketin Mebusundan, namuslu tüccarından almaya çalışır...” Yine bir başka şikâyetçi Osman Şat için de; “Aynı karakterde bir adamdır. Muhitin huzurunu bozmağa yeltenen” bir kişi olarak bahsetmiş “Muhitin huzurunu bozmağa yeltenen, havasını bozmaktan zevk alan bu kötü tinatlıların had ve selahiyetlerinin bildirilmesinin, aynı zamanda şikâyet hakkını bu kadar suiistimal ederek Yüksek Makamları taciz ettiklerinden dolayı muaheze cihetine gidilmesinin yerinde olup olmadığını Yüksek takdirlere” arz etmiştir.

Ancak Erzurum Mebusu C.H.P. Amasya Bölgesi Müfettişi Salim Altuğ, Karasenir Köyü Muhtarı Cemil Yancı’nın Amasya Meydan, Karasenir, Orman, Sıraböcekane, Yazıbağları, Kapıkaya, Dadı, Ferhat arası mahalle ve köyleri halkı ve çiftçileri imzasıyla göndermiş olduğu şikâyet yazılarına ve Amasya Gümüşlü Mahallesinden A. Yorulmaz ile Üçler Mahallesi Muhtarı Şeref Taşan’ın on köy ve bölge halkının yüzden fazla imzasıyla gönderdikleri şikâyet telgrafı ile Amasya Meydan, Sıraböcekane, Orman, Kapıkaya, Dadı, Karasenir, Yazıbağları, Hacıilyas mahalle ve köyleri halkı ve çiftçileri imzasıyla gönderilmiş bulunan bir başka şikâyet telgrafını görmezden gelmiş, bu şikâyetlerde bulunan kişi ve kişiler ayrıca bunların şikâyetleri hakkında tek bir cümle sarf etmemiştir.

Bentlerin kaldırılmasıyla alakalı olarak yapılan müracaat ve şikâyetler üzerine, Cumhurbaşkanlığı Makamından Başvekâlete gönderilen 21/2/1942 tarihli yazının Nafia Vekâletine sunulmasından sonra Nafia Vekâletince, konunun yerinde ve detaylı bir inceleme yapılması hususunda Samsun Su İşleri Sekizinci Şube Müdürlüğüne bildirilmiştir. Bu şubenin detaylı çalışması sonucunda oluşturulan raporda Mebus

Nafiz Aktın ve ortakları ile Ticaret Odası Reisi Yasin Kayhan'a ait olan fabrikaların taş bentlerinin taşkınlara sebebiyet vermesi nedeniyle mutlak surette kaldırılması gerektiği vurgulanmıştır. Bu hususlar Nafia Vekili Ali Fuat Cebesoy imzası ile 28 Mart 1942 tarih 3522 sayılı yazı⁷⁴ ile Baş Vekil Refik Saydam'a bildirilmiştir. Ayrıca bu yazıda Amasya Vilayetince bentlerin kaldırılmasına dair işlemin tamamlanması için gerekli muamelenin yapılmasının da Amasya Valiliğine yazıldığı belirtilmiştir. Diğer taraftan Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekili Ahmet Hulusi Alataş'ın Başvekâlet Yüksek Makamına yazmış olduğu 9/4/1942 tarih ve 120/5336 nolu yazısında⁷⁵ bentlerin ırmağın serbestçe akmasına mani olması hususunda Samsun Sıtma Mücadele Reisliğine yaptırılmış olan tetkikler neticesinde ırmak üzerinde bir kısmı taşlardan bir kısmı da ağaçlardan yapılmış 96 adet bent bulunduğu, bu bentlerden özellikle Yeşilırmak ve Gölönü Fabrikaları bentlerinin derhal kaldırılması gerektiği ifade edilmiştir. Ayrıca konunun Nafia Vekaletine emir ve havalesini de arz etmiştir.

Bentlerin kaldırılması dolayısıyla Amasya bahçelerinin sulanması ve un fabrikalarına su temini amacıyla 1/8/1942 tarih ve 2/18454 sayılı kararnamenin kabul edilmesiyle İcra Vekilleri Heyetince 1.044,666 lira bedelle kanal ve sınai inşaat ihalesine çıkılmıştır. Ancak sözleşmeye fiyatların değişken olmasını içeren bir madde konulduğu halde istekli çıkmadığından İcra Vekilleri Heyetince Nafia Vekilliğinin 19/3/1943 tarih ve 112237/1750 sayılı görüş yazısı üzerine 26/3/1943 tarih ve 2/19628 sayılı yeni bir kararnameyle ihale bedeli arttırmayla 1.564,657 lira 32 kuruşa çıkartılmıştır.⁷⁶

3.4. Sel ve Su Taşkınları (1942)

1942 yılının mart başında Yeşilırmak iki metre kadar yükselerek Yazıbağları, Karasenir, Dadı önü, Kapıkaya, Sıraböcekane, Ormanbağları, Ferhat Arası ve Meydan Bağları bölgelerini istila etmiştir.⁷⁷ Bu taşkın Ulus gazetesinin 7 Mart tarihli baskısında:⁷⁸ “Birkaç gündenberi yağın yağmurlar tesiriyle Yeşilırmak iki buçuk metre kadar yükselmiştir. Bazı yerler sular altındadır. Vilâyetçe lâzımgelen tedbirler alınmaktadır.” şeklinde haber olarak yer almıştır.

⁷⁴ DABCA, 30.10.0.0/156.97.5, s. 5-6.

⁷⁵ DABCA, 30.10.0.0/156.97.5, s. 4.

⁷⁶ DABCA, 30.18.1.2/101.19.14, s. 1.

⁷⁷ DABCA, 490.1.0.0/459.1884.1, s. 10.

⁷⁸ *Ulus*, “Yeşilırmak Yükseldi”, 7 Mart 1942, s. 4.

Ulus gazetesinin 30 Nisan'daki baskısında⁷⁹; Kızılay Cemiyeti Genel Merkezinin 1 Temmuz 1940'tan 30 Haziran 1941 tarihine kadar ki bir yıllık çalışmalarına ilişkin haberinde Amasya, Tokat, Samsun, Çarşamba ile Bursa Kemalpaşa ve Karacabey bölgelerinde su taşkınlarından zarar görenlere Kızılay şubelerinin yaptıkları yardımlara ilaveten ikişer bin lira gönderildiği bilgisi geçilmiştir.

Ulus gazetesinin 10 Haziran 1942 Çarşamba baskısında:⁸⁰

Amasya'da su baskını

Sular 20 evi kötürdü bazı yolları kapadı

Amasya, 9 a.a.— Burada cuma günü akşama doğru yağmağa başlayan yağmur birden şiddetini artırarak kısa bir zamanda seller husule getirmiş ve yer yer zararlar yapmıştır.

Seller yirmiden fazla evi götürmüş, mecraları tıkamış ve sürükleyip getirdiği taşlarla şehrin bir kısım yolları kapanmıştır. Şehrin bir kısım bahçelerine ve Zara ovasındaki mahsullere kısmen zarar veren seller bir adamın ölümüne bir çocuğun ağır surette yaralanmasına sebep olduğu gibi bazı hayvanları da sürükleyip götürmüştür.

Haberi geçilmiştir. Bu sele ilişkin haber aynı tarihte Akşam gazetesinde de de Ulus gazetesinde yer aldığı şekliyle sadece haber başlığı değiştirilerek birebir geçilmiştir.⁸¹

Yapılan haberlerden 5 Haziran 1942 tarihinde Cuma günü gerçekleşen bu facianın ırmak taşkını değil sel felaketi olduğu sonucunu çıkartabilmekteyiz.

3.5. Sel ve Su Taşkınları (1943)

Karların erimesi nedeniyle 1943 yılının Nisan ayı başında Yeşilırmak ve Tersakan nehirleri bir metreden fazla yükselmiş ve civardaki bazı köy arazilerini basarak tarım ürünlerine zarar vermiştir.⁸²

14 Nisan 1943 tarihinde Ulus gazetesinde geçilen bir başka haberde:⁸³ “Bir hafta önce yükselmeye başlayan Yeşilırmak ve Tersakan ırmaklarının son birkaç gün zarfında tamamen taşarak şehrin Kızılca, Aksalur, Karaköprü, Kavakçayırı, Belmebük, Kapıkaya, Sıraböcekane, Helvacı Pınarı, Yazıbağları, Karasenir, Kayabaşı, Ovasaray, Ayvasıl, Boğazköy, Fındıklı, Ziyaret köylerinin bütün ekili arazileri ile Amasya'nın etrafındaki bağ ve bahçeleri tamamıyla su altında bırakmıştır.

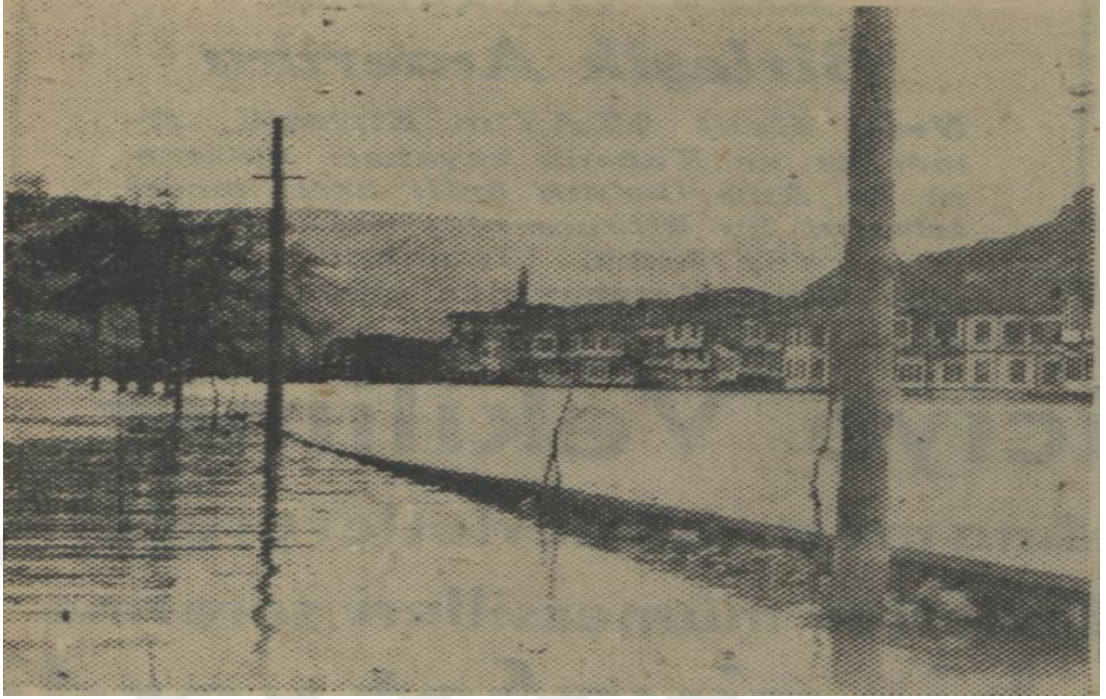
⁷⁹ Ulus, “Sel felaketine Uğrayanlara Yapılan Yardımlar”, 30 Nisan 1942, s. 2.

⁸⁰ Ulus, “Amasya'da Su Baskını”, 10 Haziran 1942, s. 4.

⁸¹ Akşam, “Amasya'da Sel”, 10 Haziran 1942, s. 2.

⁸² Ulus, “Yeşilırmak Taştı”, 9 Nisan 1943, s. 4.

⁸³ Ulus, “Yeşilırmak Taştı”, 14 Nisan 1943, s. 2.

Amasya’da taşkın

3.6. Sel ve Su Taşkınıları (1944)

15 Ekim 1944 Pazar gecesi fırtına ile sağanak halinde yağan yağmur yüzünden Selağazı ve Savadiye dereleriyle şehir civarındaki Derbend deresi taşmış bir kısım ev ve bahçeleri su basmış ve zararlara sebep olmuştur. Sellerin sürükleyip getirdiği molozlar Yeşilırmak üstündeki üç büyük köprünün bir kısım gözlerini tıkamıştır.⁸⁷

Akşam gazetesinde bu seller iki gün sonra salı günü haber olarak geçilmiştir. Seller hakkında başkaca bir habere ulaşılamamıştır.

3.7. Sel ve Su Taşkınıları (1946)

Ulus gazetesinde 1946 yılında yaşanan sel ve su taşkınlarına ilişkin şu haberler geçilmiştir:

1946 yılının temmuz ayı sonlarında şiddetli yağışlar neticesinde Tersakan ırmağı taşkınlara sebep olmuş, Çeltekteki 3 un fabrikası yıkılmıştır. Suların yüksek olması sebebiyle kazıklar üzerine geçici köprülerin yapılması, bu inşaatında beş gün zarfında tamamlanacağı bildirilmiştir.⁸⁸

⁸⁷ Akşam, “Amasya civarında bir dere taşı”, 17 Ekim 1944, s. 2.

⁸⁸ Ulus, “Şiddetli seller yüzünden Çeltekteki 3 un fabrikası yıkıldı”, 30 Temmuz 1946, s. 1-3.

“Kızılay’ın yardımları” başlığı altında sunulan bir başka haberde; “Kızılay Genel Merkezi, son yağın yağmurlardan sel felaketine uğrayan Taşova ilçesine 2000, Havza ilçesine 2500, Amasya merkez ilçesine 1000... lira yardımda bulunuluyor.”⁸⁹

1 Ağustosta baskısı yapılan haberde, son günlerde yağın yağmurlar ve bu yüzden meydana gelen sellerden zarar gören vatandaşlar için Kızılay Genel Merkezi tarafından Amasya Kızılay Merkezine 1.000, Havza Kızılay Merkezine 2.500, Taşova Kızılay Merkezine 2.000 lira gönderildiği⁹⁰ bilgisi tekrardan geçilmiştir.

4 Ekim tarihinde “Sellerden zarar gören köylülerimize yardım”⁹¹ başlıklı haberde son sellerde zarar gören Suluova bucağına bağlı Ayrancı ve Abdülgani köylerine yardım olarak Kızılay tarafından dört bin lira dağıtıldığı bu işin köylünün işinden kalmaması için köylere kadar gidilerek yapıldığı, haberi geçilmiştir.

Akşam gazetesinde 1946 yılına dair sadece bir haber geçilmiştir. Geçilen haber şu şekildedir:⁹²

Amasya'da yağmurun zararları

Son yağın yağmurdan husule gelen seller neticesi Göllü ve Kürtçayırı mevkileri ve civarı ile, Boğaz ve Fındıklı köyleri mezruatı ve Boğazdan ilçeye kadar Tersakanın sağ sahilindeki mahsul yığınları tamamen harabolmuştur. Çeltteki üç fabrika yıkılmış ve bu fabrikaların seller tarafından sürüklenen enkaz Çeltik köprüsünü taribelemiştir.

İnsanca kayıp olduğu fakat miktarının tesbit edilemediği bildirilmektedir.

3.8. Sel ve Su Taşkınları (1948)

Yeşilırmak alışlageldiği şekilde 1948 yılının ilkbaharında da yükselerek taşkınlara sebep olmuştur. Bu dönemde yaşanan taşkınlar bir önceki dönem taşkınına ilişkin bir resimle Ulus gazetesinde şu şekilde yer bulmuştur:⁹³

⁸⁹ Ulus, “Kızılay’ın yardımları”, 31 Temmuz 1946, s. 1.

⁹⁰ Ulus, “Selden zarar gören vatandaşlara Kızılay Kurumunun yardımı”, 1 Ağustos 1946, s. 2.

⁹¹ Ulus, “Sellerden zarar gören köylülerimize yardım”, 4 Ekim 1946, s. 2.

⁹² Akşam, “Amasya'da yağmurun zararları”, 30 Temmuz 1946, s. 2.

⁹³ Ulus, “Yeşilırmak’ın suları da boyuna yükseliyor”, 11 Nisan 1948, s. 1.

Geçen defaki seylâpta su baskınına uğrıyan köylerden biri

“Yeşilırmak'ın suları da boyuna yükseliyor

Amasya, 10 (özel muhabirimizden) — Yeşilırmak sulan son günlerde yükselmeğe başlamıştır. Tokat'tan alınan, haberlere göre suyun daha fazla yükseleceği anlaşıyor. Geldilan ovasında şimdiden bazı köylerin arazisi sular altında kalmıştır. Hayvanca zarar yoktur. Irmağın her saat yükseldiği görülüyor.

İlimizin 12 kilometre şimalinden akan ve Tersakân çayına dökülen Kalınkalı çayı Boğazköy civarında taşmış, Amasya-Samsun şosesini bozmuştur. Kamyon ve taksiler buradan çok zorlukla geçebilmişlerdir. Şeker yüklü bir kamyon devrilerek 25 sandık şeker ıslanmış, 1500 lira kadar tahmin edilen bir zarar olmuştur.”

14 Nisan'da geçilen haber:⁹⁴

Turhal'daki durum

Diğer taraftan Yeşilırmak'ın taşmasıyle... Tokat-Turhal-Amasya şosesleri taşıtların işliyemeyeceği bir hal almıştır...

Amasya'dan gelen haberlerde ise, Yeşilırmak nehri burada da yükselmiş; Kapıkaya, Karasınır, Kayabaşı, Ovasaray, Kızılca, Aksalur, Dadıönü, Güllük, Ormanbağları, Yazıbağları, Sıraböcekane ve Helvacı köylerini tamamen veya kısmen su basmıştır.

Zarar yarım milyon lira sanılmaktadır.

İlk yardım olmak üzere Kızılay Genel Merkezi tarafından Amasya'ya 5 bin lira gönderilmiştir. Şehrimize gelen bilgiye göre Yeşilırmak'ın seviyesi bir gün öncekine nispetle 1,15 metre düşmüştür.

15 Nisan haberleri:⁹⁵

Yeşilırmak boyuna yükseliyor

Amasya'da 100 den fazla köy sular altında - Şehrin doğrudan doğruya tehdit altına girdiği bildiriliyor

⁹⁴ Ulus, “Turhal'daki durum”, 14 Nisan 1948, s. 3.

⁹⁵ Ulus, “Yeşilırmak boyuna yükseliyor”, 15 Nisan 1948, s. 1-4.

Amasya, 14 (Özel muhabirimizden) Yeşilırmak'ın kabarması yüzünden şehir doğrudan doğruya tehdit altına girmiştir. Mamafih merhum Ziya Paşa zamanında yapılan bentler suların tazyikına mukavemet etmekte, bu sayede yakın bir tehlikeden endişe edilmemektedir. Su baskınına uğrıyan yüze yakın köyün zararları henüz tespit edilmemiştir. Yeşil ırmağın daha da yükseleceği haber verilmektedir.

Tokat ve Erbaa yolları Sular altında

Amasya, 14 a.a. — Günlerdenberi kabarmağa başlayan Yeşilırmak, dün yağın yağmurların ve eriyen karların tesiriyle 1.75 santimetre daha yükselmiştir. Irmak üzerindeki evlerin bodrum katlarıyla bahçeleri ve merkez bucağına bağılı Boğaz, Sıra, Böcekane, Dadı, Karasenir, Kayabaşı, Kapıkaya, Kızılca, aksalır, Belmebuk, Ovasaray, Karaköp -rü köylerindeki tahminen yüz bin dekarlık arazi su altındadır.

Tehlikeye maruz olan evler kısmen tahliye ettirilmiştir.

Önceden gerekli tedbirler alındığı için insan ve hayvan kaybına meydan verilmemiştir.

Vali Akif İşcan, beraberinde burada bulunan Milletvekillerimizden Eymir, Bayındırlık Müdürü ve İl Jandarma Komutanı ile birlikte bu köyleri dolaşarak ihtiyaçları üzerinde tetkiklerde bulunmuşlar ve bunların yiyecek ve yakacaklarını temin eylemişlerdir...

21 Nisan haberleri: ⁹⁶

Seylâp bölgeleri halkına yardım

Haber aldığımızı göre, hükümetimiz, ...Tokat, Amasya gibi sel baskınına maruz kalan bölgelere fiilî yardıma başlamış bulunmaktadır. Bu yerlerde, seylâp veya selden zarar görmüş olanlara yiyecek ve tohumluk verilmektedir. Diğer taraftan bilhassa Karadeniz sahillerindeki köy ve kasabalardan sıkıntı içinde olanlara, mevzii yiyecek ve tohumluk yardımında bulunmaktadır.

Şimdiye kadar bu gibi bölgelere yapılan yardımın tutarı 2.000 ton mısır ve hububattır. Hükümetimiz bu yardımları Kızılay vasıtasıyla yapmaktadır.

Şehrimize gelen bilgiye göre dün sabah Yeşilırmak'ın seviyesi 5.30 metre olarak kaydedilmiş, feyzan azalmıştır.

Bu taşkınla alakalı Akşam gazetesinin 14 Nisan tarihli baskısında⁹⁷ Tokat ve Turhal'ın durumu hakkında bilgi verilerek Turhal-Amasya yolunun araç geçişine kapalı olduğu bilgisi yer almaktadır.

15 Nisan tarihinde Akşam gazetesi baş sayfasından şu haberi geçmiştir: ⁹⁸

Yeşilırmak taşı, geniş arazi su altında kaldı

Amasya'da bir kısım evler boşaltıldı, sular 12 köyü kapladı

Amasya 14 (AA)- Günlerdenberi kabarmağa başlayan Yeşilırmak, dün yağın yağmurların ve eriyen karların tesiriyle 1,75 santimetre daha yükselmiştir. Irmak üzerindeki evlerin bodrum katlarıyla bahçeleri ve merkez bucağına bağılı Boğaz, Sıra, Böcekane, Dadı, Karasenir, Kayabaşı, Kapıkaya, Kızılca, Aksular,

⁹⁶ Ulus, "Seylâp bölgeleri halkına yardım", 21 Nisan 1948, s. 2.

⁹⁷ Akşam, "Yeşilırmak Turhalı bastı", 14 Nisan 1948, s. 2.

⁹⁸ Akşam, "Yeşilırmak taşı, geniş arazi su altında kaldı", 15 Nisan 1948, s. 1.

Belmebuk, Ovasaray; Karaköprü köylerindeki tahminen yüz bin dekarlık arazi su altındadır. Tehlikeye maruz olan evler kısmen tahliye ettirilmiştir.

Önceden gerekli tedbirler alındığı için insan ve hayvan kaybına meydan verilmemiştir.

Tokat ve Erbaa yolları kısmen su altında bulunduğundan, geçit vermemektedir.

Amasya tarihinde pek çok sel felaketiyle karşılaşmış fakat hiçbir sel 3 Haziran 1948 tarihinde perşembe günü yaşanan sel kadar ölüm ve zarara yol açmamıştır. 1933 ve 1944 yılları ile 1938 yılında da aynı derelerde gerçekleşen seller neticesinde Amasya Vilayetince 1938 yılında hükümetten bu derelerin ıslah edilmesi için yardım talep edilmişti. İşte bu dereler 1948 yılı haziran ayında tekrardan felakete yol açmış ve bu felakete ilişkin Ulus gazetesinde şu haberler yer almıştır:⁹⁹

Amasya'da sel felâketi!

Amasya evvel'ki akşam bir sel felâketine uğramış, ilk rakamlara göre 88 vatandaşımız ölmüş, 140 ev kısmen veya tamamen yıkılmıştır. İçişleri Bakanı dün Büyük Millet Meclisinde bu hususta şu demeçte bulunmuştur: "Efendim, dün gece saat 20.30 da başlayan ve bir buçuk saat devam eden gayet şiddetli bir yağmur neticesi olarak Amasya büyük bir sel felâketiyle maalesef karşılaşmış bulunuyor. (Talihsiz millet sesleri) Ölü adedi şu dakikada aldığım malûmata göre 88 kişidir. (Allah Allaf sesleri) Sel muazzam büyük kayaları getirmek suretiyle bir çok evleri de yıkmıştır, yüz ev tamamen 40 ev kısmen harap olmuştur. Telgrafi aldığım dakikadan itibaren Kızılay delaletiyle 20 bin lira para derhal gönderilmiştir. Ayrıca yüz çadır sevk edilmiştir. Lâzım gelen diğer bütün yardımlar da yapılacaktır. Bunu arzetmek istedim.

İçişleri Bakanının demecinde bahsettiği bu felâket haberi Kamutay' da derin bir teessürle karşılanmıştır. Toplantının sonunda verilen bir önerge kabul edilerek Büyük Meclisin duyduğu teessürün Amasyalıları ulaştırılması karar altına alınmıştır.

Bizim aldığımız malûmat

Evvelsi akşam saat 20 de Amasya'da başlayan yağmurlar bir buçuk saat devam etmiş ve yağmurun şiddeti yüzünden Yeşilırmak ve bazı dereler beş altı metre yükselmişlerdir.

Şimdiye kadar şehrimize gelen malûmata göre, Amasya ve civarındaki köyleri tamamen seller basmıştır. Sel yüzünden 88 kişi ölmüş, kırk kişi kaybolmuştur. Ölenlerin cesetleri bulunmuştur. Bunlardan başka Amasya'da yüz ev tamamen hasara uğramış ve kırk ev de kısmen yıkılmıştır. Bir kısmı ağır olan iki yüz yaralı vardır. Yaralılar hastaneye kaldırılmıştır.

Şehrimize Amasya'daki sel felâketi haberi gelir gelmez Hükümet ve Kızılay derhal seylap bölgesine yardım göndermiştir. Akşama kadar Kızılay tarafından Amasya Valiliği emrine yirmi bin lira ve ayrıca Kızılay'ın Turhal'daki depolarından yüz çadır gönderilmiştir.

Seylap mıntıkasında hemen iâşe ve yardım ekipleri kurulmuş ve bu ekipler derhal faaliyete geçmişlerdir. Ayrıca Valiliği ne kadar yardım lâzım geldiği sorulmuştur.

⁹⁹ *Ulus*, "Amasya'da sel felâketi!", 5 Haziran 1948, s. 1-5.

Yukarıda bildirdiğimiz yaralı ve ölü miktarı henüz kesin değildir. Bunlar şehrimize son dakikaya kadar gelen miktarlardır. Kızılay ve Hükümet tarafından yarın da yardıma devam edilecektir.

Amasya'dan gelen haber

Amasya, 4 a.a. — Dün gece vukua gelen seylap neticesi harap olan malhallerde enkazı temizlemek ve ölüleri kaldırmak için erken saatlerde faaliyete geçen ekipler çalışmalarına devam etmektedirler. Bu çalışmalar ve araştırmalarla felaket sahasında üç semtte toplanan ölülerin bir taraftan hüviyetleri tetkik ve tespit edilmekte diğer taraftan teçhiz, tekfin ve tedfinleri yapılmak üzere muayyen mahallere sevkedilmektedir.

Bu araştırmalarda bir ev halkının en küçüğünden en büyüğüne kadar hepsinin bu âni felâkete kurban gittiği görüldüğü gibi gene bir ev halkından yalnız birinin bir tesadüf eseri olarak kurtulup göz yaşları ile ailesinin diğer efradını ötede beride aramakta olduğu da görülmüştür.

Manzara cidden fecî ve tüyler ürperticidir. Bugün saat 17 ye kadar hüviyetleri tespit edilerek gömülen felaketzede sayısı 81 i bulmuştur.

Derelerin ve selin 40 kadar yurttaşı sürükleyip götürdüğü tahmin olunmaktadır.

Mahallî makamlardan istifade edilerek temin olunan yiyecek maddeleri ve eşya, felâketzedelere tevzi edilmekte ve açıkta kalmış olanlar da çadırlara yerleştirilmektedir.

6 Haziran haberleri: ¹⁰⁰

Amasya, Çorum sel felâketleri

Amasya'da ölü sayısı 96 yı buldu Çorum'da kayıp yok Her iki şehre geniş yardım yapılıyor

Şehrimize gelen malûmata göre göre Amasya sel felâketinde ölenlerin miktarı maalesef yükselmektedir. Dün akşama kadar tesbit edilen ölü miktarı 96 yı bulmuştur. İaşe ve yardım ekipleri hummalı bir şekilde çalışmalarına devam etmektedir. Yaralılardan bir kısmının tedavileri yapılarak evlerine gönderilmiş, ağır yaralıların tedavisine devam olunmuştur...

Amasya ve Çorum'dan yardım etrafında talepler geldikçe Hükümet ve Kızılay tarafından derhal yerine getirilecektir. Bu hususta valiliklere de tebligat yapılmıştır. En son gelen malûmata göre sular alçalmağa başlamış, yollar açılmış telgraf hatları ile elektrik hatları tamir edilmiş, şehir yeniden elektrige kavuşmuştur.

Amasya'da vukubulan büyük sel felâketine uğrayanlara Kızılay Genel Merkezi yeniden 10.000 lira ile 200 kişilik pansuman malzemesi gönderilmiştir.

8 Haziran haberleri: ¹⁰¹

Felaket bölgesinde

Tesbit edilen ölü sayısı şimdilik 91

Bayındırlık Bakanı Amasya'ya gitti

Bayındırlık Bakanı B. Kasım Gülek, yanında Bakanlık Su İşleri Dairesi Reisi olduğu halde dün saat 9 da, uçakla Merzifon'a gitmiştir.

¹⁰⁰ *Ulus*, "Amasya, Çorum sel felâketleri", 6 Haziran 1948, s. 5.

¹⁰¹ *Ulus*, "Felaket bölgesinde", 8 Haziran 1948, s. 1-3.

Bayındırlık Bakanı Merzifon'dan otomobilile Amasya'ya geçerek son sel felaketinin yapmış olduğu zararları ve tekerrür etmemesi için alınacak esaslı tedbirleri inceleyecektir.

Bundan başka Bayındırlık Bakanlığı tarafından Amasya'ya ayrıca bir su mühendisi gönderilmiş bulunmaktadır. (a.a.)

Ölenlerin sayısı 91 olarak tesbit edildi.

Amasya, 7 a.a. – Büyük sel felaketinde ölenlerin sayısı evvelce 81 olarak tesbit edilmişse de, son günlerde yapılan aramalardan sonra bu miktar 91 i bulmuştur.

Selin sürükleyip götürdüğü kimseler bu rakamın haricinde kalmaktadır.

Asker ve sivillerden mürekkep enkaz kaldırma ekiplerinde çalışanların sayısı 800 dür.

Yıkılma tehlikesine maruz kalan evler boşaltılmış, bunlarda oturanlar Kızılayın ilk gönderdiği çadırlara yerleştirilmiştir. Felaketzedelere muntazaman yiyecek vesair yardımlar yapılmaktadır. Dere, iri kayalarla dolmuştur. Bu kayalar arasında 150 ton ağırlığında olanlar vardır.

İller Bankasının teberru

İller Bankası Amasya felaketzedelerine beşbin lira teberruda bulunmuştur.

Bu sel felaketinin yaşanılması üzerine Bayındırlık Bakanı Kasım Gülek, 8 Haziranda uçakla önce Merzifon'a gelmiş buradan Amasya'ya geçerek sel bölgesinde incelemelerde bulunmuş, yetkililerden ve halktan bilgi almış, “Amasya'nın derdi karşısında vakit kaybedilmeden gerekli tedbir alınacağını beyan” etmiş, geceyi Amasya'da geçirerek ertesi günü şehirden ayrılmıştır.¹⁰²

10 Haziran tarihinde basımı yapılan Ulus gazetesinde “ölü sayısının 98 olduğu, 30-40 vatandaşın ise sellerle birlikte sürüklenip kayıp oldukları, ölü ve kayıp sayısının bazı gazetelerce abartıldığı, 105 evin tamamen yıkıldığı, 49 evin oturulamayacak hale geldiği, 161 evde de büyük hasar oluştuğu”¹⁰³ haberi geçilmiştir.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü 12 Haziran günü saat 23.30'da Amasya'ya gelmiş halkın coşkun sevinç gösterileriyle karşılanmıştır.¹⁰⁴ Ulus gazetesinin 14 Haziran tarihli baskısında:¹⁰⁵ “Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, trenle yaptığı yolculuğunda kendilerini karşılamak üzere Turhal'a giden Vali Akif İşçan'la refakatindeki heyeti Turhal'da vagonlarında kabul etmiş Amasya'ya gelinciye kadar sel felâketi hakkında izahat almış, şehrin su ve elektrik tesisleri üzerinde fikir alış verişinde bulunmuşlardır. Geceyi özel vagonunda geçiren İnönü 13 Haziranda sel bölgesini gezmiş, felakete uğrayan halkın dertlerini dinlemiş, “müteakiben yangın yerinde çadırlara iskân edilmiş

¹⁰² *Ulus*, “Bayındırlık Bakanı Ankara'ya döndü”, 9 Haziran 1948, s. 2.

¹⁰³ *Ulus*, “Amasya'daki sel felaketinin bilançosu”, 10 Haziran 1948, s. 1.

¹⁰⁴ *Ulus*, “Cumhur Başkanımız Dün gece Amasya'ya vasil oldular”, 13 Haziran 1948, s. 1.

¹⁰⁵ *Ulus*, “İnönü, dün felaket sahasını gezdi”, 14 Haziran 1948, s. 1-3.

olan vatandaşları da çadır çadır gezerek hatırlarını sormuşlar, afetten bir kaç gün önce doğan ve halen ailesiyle birlikte çadırda bulunan ikiz yavruları da görmüşler ve okşamışlardır.” Ardından belediyeye geçen İnönü afetin başlangıcından şimdiki durumuna kadar ve alınan tedbirler hakkında etraflı izahlarda bulunan Vali, Belediye ve C.H.P. Başkanları ile Avukat Halit Taşdemir’in açıklamalarını dinlemiştir. Sonrasında söz alan Samsun Su İşleri Şubesi Müdürü Yüksek Mühendis Sadık Kutlay Selderesi inşaatı hakkında etraflı teknik izahlarda bulunmuştur.” Haberi geçilmiş haberin devamında:

Sel mecrasının temizletirilmesi afet mıntakasının memnu mıntaka haline konularak bu sahadaki evlerin istimlâki cihetine gidilmesi ve bu suretle açıkta kalacaklarla, halen çadırda bulunan halk için yeni evler İnşa ettirilerek bir mahalle kurulması lüzumuna dair dört Yüksek Mühendisten müteşekkil komisyonun verdiği rapor üzerinde durulmuş, bu işin Bayındırlık Bakanlığında acele ele alınarak bir karara bağlanması, Hükümetçe ve tahsis edilecek ödenekle derhal faaliyete geçilmesi gerektiği neticesine varılmıştır.

Cumhurbaşkanımız yemekten sonra Halkevinde bir görüşme daha yapacak saat 16 da İlçelerden gelen heyetleri kabul buyuracaklardır.

İnönü'nün hitabesi

Amasya, 13 a.a.- Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü bugün saat 15.30 da kalabalık bir halk kütlesine hitaplarında şunları söylemişlerdir:

"Amasyalıları, aziz hemşerilerim, Ankara'dan buraya gelişimin tek hedefi sizinle yakından temas ederek bütün memleketin, Amasya'nın büyük kazasından duyduğu teessürü size söylemektir.

Amasya'nın bu sefer geçirdiği kaza hepimizin, bütün memleketin çok canını yakmıştır. Teessürlerinize iştirâk ediyorum. Hükümet ve millet size yardımcı ve faydalı olabilmek için bütün imkânları hazırlıyacağız. Büyük kaza zamanlarında vatandaşların bütün kuvvetleriyle metanetlerini muhafaza ederek bunu karşılamaları lâzımdır. Sizlere geçmiş olsun derim. Bütün memleketi müteessir eden felaketinizi gözümle gördüm. Bunu merkeze olduğu gibi nakledeceğim. Arkadaşların söyledikleri sözler zihnimde yer etmiştir. Size bugün bu şartlar içinde söyleyeceğim bir şey yoktur. Felâketin, önlenmesi için alınması lâzım gelen tedbirler alınacaktır. Amasya'nın halini tetkik ve âtideki durumunu tâyin ettireceğim."

"Sagol, varol" nidaları ve alkışlar arasında iradedilen bu hitabeden sonra Cumhurbaşkanımız ilçelerden gelen heyetleri kabul buyurarak herbiriyle uzun uzadıya görüşmüşler ve Gökbüyük Devlet Çiftliğine giderek okul ve çiftlik faaliyetleri hakkında okul müdüründen izahat almışlardır. Cumhurbaşkanımız buradan istasyona dönmüşler ve saat 19 da halkın coşkun sevgi ve bağlılık gösterileri arasında Amasya'dan Ankara'ya müteveccihen hareket etmişlerdir.

“Amasyalıları hitabeden İnönü, bu felaket karşısında milletçe duyulan teessürü belirterek kendilerini teselli etti” alt haber başlığının altında bir de resim paylaşılmıştır:

Tarihi bir hâtıra: İnönü'nün Amasya'ya bundan önce yaptıkları ziyaretten bir intiba

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Amasya ziyaretinde; derelerin ıslahı dışında sel dolayısıyla evleri yıkılanlar için yeni evlerin inşa ettirilerek yeni bir mahallenin oluşturulması¹⁰⁶ kararı alınmıştır.

Amasya'da yaşanan bu afetten dolayısıyla Amasya sel mağdurları için Tokat Zile halkı tarafından temin edilen bir kamyon buğday ve bulgur, Belediye Başkanı ile Kızılay ve partiler temsilcilerinden bir heyet aracılığıyla Amasya'ya götürülmüş ve maruz kaldıkları felaketten dolayı İlçe halkının duydukları derin üzüntülerini Amasyalılarına bildirmişlerdir.¹⁰⁷

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Amasya'ya yapmış olduğu seyahate dair fotoğraflar Ulus gazetesinin 16 Haziran tarihli baskısında¹⁰⁸ baş sayfada:

¹⁰⁶ Amasya'nın Yüzevler Mahallesi bu selde evlerini kaybeden vatandaşlar için yapılacak olan tek katlı 50 bloktan oluşan 100 evin inşası sonrası kurulacak ve bu adı alacaktır.

¹⁰⁷ *Ulus*, "Amasyalılarına yardım", 15 Haziran 1948, s. 3.

¹⁰⁸ *Ulus*, "Cumhur Başkanımızın Amasya'daki tetkiklerinden resimler", 16 Haziran 1948, s. 1-6.

“Cumhur Başkanı İnönü, Amasya'da sel felâketine uğrıyan bölgeye yaptıkları seyahatlerinde felâketzedelerle görüşmüşler, dertlerini dinlemişler ve gereken tedbirlerin alınması İçin direktifler vermişlerdir. Yukarı ki resimler Cumhur Başkanımızın Amasya'da tetkikleri sırasında tesbit etmektedir.”

Resimleri paylaşıldıktan sonra sonraki sayfalarında 8 kare resim paylaşılmıştır:

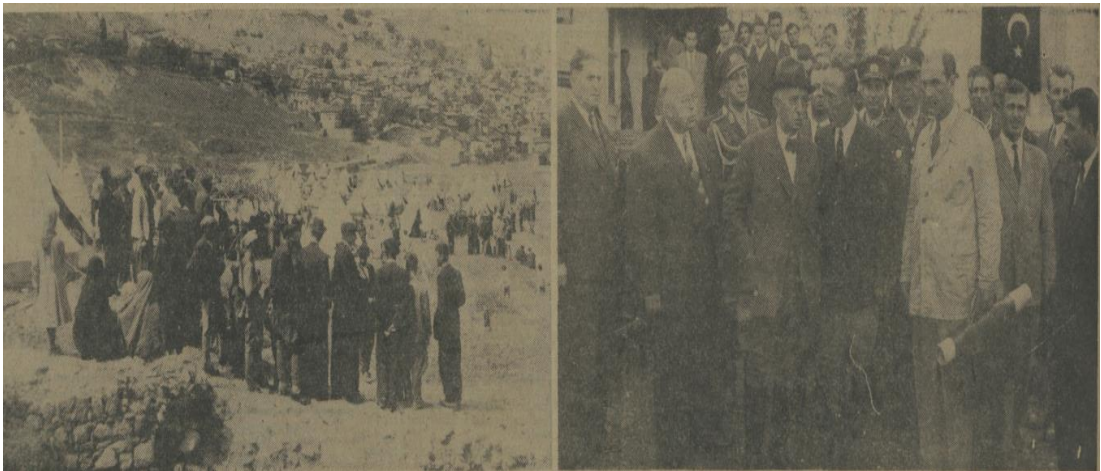
İnönü felâkete uğrıyan bir vatandaşın dertlerini dinliyor İnönü, Belediye Başkanından izahat alıyor

Cumhur Başkanımıza bir genç kız dileklerini anlatıyor İnönü, felaketzede bir vatandaşımızı teselli ediyorlar

Cumhur Başkanımız selin en çok tahribat yaptığı yerde halkla görüşüyor İnönü, yapılacak işlere dair direktif veriyorlar

Felâkete uğriyanlar için kurulan çadırlardan bir kısım İnönü, Gökhöyük çiftliğinde izahat alıyorlar

17 Haziran cumartesi günü Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Ankara’da Bakanlar Kurulu toplantısına başkanlık edecek Amasya seyahatindeki müşahedeleri hakkında Bakanlar Kurulunu aydınlatacaktır.¹⁰⁹

Sellerden dolayı taş ve kayalar nedeniyle dolan Yeşilırmak yatağının temizlenmesi Bayındırlık Bakanlığınca gönderilmiş bulunan uzmanlar nezaretinde devam etmektedir. Temizlemeden sonra yatağın ıslahı üzerinde gerekli plân ve projeler yapılacaktır.¹¹⁰

Temmuz ayı ortalarında Amasya’ya gelen ve burada iki gün kalan Bayındırlık Bakanı Nihat Erim bentlerin kaldırılması nedeniyle Amasya bahçelerin sulanması ve özellikle un fabrikalarının elektrik ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için Durucasu’da kurulması kararlaştırılan elektrik santralinin yerinde mevcut projeler üzerinde incelemeler yapmıştır.¹¹¹

Bu yıl ve daha evvelki yıllarda Amasya’da yaşanan sel ve su taşkınlarına ilişkin alınacak önlemler Bayındırlık Bakanı Prof. Nihat Erim’in 20 Temmuz’da Ulus gazetesinde yayımlanan demecinde¹¹² özetlenmektedir. Bu demeci olduğu gibi aktarmaktayız:

Amasya’da su işleri

Bayındırlık Bakanı alınacak tedbirleri anlattı

Felâkete sebep olan Savadiye deresine yeni bir yatak açılacak — Tali sulama kanalları tamamlanacak ve *a suyu üzerinde hidrolik enerji santrali inşa olunacak

Bayındırlık Bakanı Prof. Nihat Erim, dün kendisiyle konuşan bir arkadaşımızın suallerini cevaplandırarak Amasya seyahati hakkında demiştir ki:

"Amasya’ya, son verilen tahsisatın sarf şeklini yerinde tespit etmek ve yeni su baskınlarını önlemek için alınmakta olan tedbirleri incelemek maksadıyla gittim.

Yol işlerinde olduğu kadar su işlerinde de değerli bilgiye sahip olan Amerikan yol grubu Başkanı M. Williams da benimle beraber geldi. Bu vesileden istifade ederek o bölgenin yol bakımı işlerini de inceledik.

Amasya’da Vali, Milletvekili B. Ahmet Eğmir, Belediye Başkanı ve diğer ilgililerle birlikte müttefikane şu karara vardık:

Son felâkete sebep olan Savadiye deresinin eski yatağı terkedilerek yeni bir yatak açılacaktır. Evleri yıkılan vatandaşları kısa kadar çatı altına almak için eldeki tahsisatla 100 ev yaptırılacaktır. Ayrıca derenin yatağına rastlıyan İlk okul yıkılacağından yeni bir ilkokul binası inşa edilecektir.

¹⁰⁹ *Ulus*, “İnönü, Amasya seyahatindeki müşahedeleri etrafında kurulu aydınlattı, iç ve dış siyaset hakkında malumat almışlardır”, 18 Haziran 1948, s. 1.

¹¹⁰ *Ulus*, “Yeşilırmak yatağı temizleniyor”, 23 Haziran 1948, s. 2.

¹¹¹ *Ulus*, “Bayındırlık Bakanı Amasya’dan ayrıldı”, 17 Temmuz 1948, s. 3.

¹¹² *Ulus*, “Amasya’da su işleri Bayındırlık Bakanı alınacak tedbirleri anlattı”, 20 Temmuz 1948, s. 1-3.

Bütün bunlar âcil tedbirler olarak kısa zamanda başarılacaktır. Evler bu günlerde eksiltmeye çıkarılacaktır, inşaat için lâzım gelen arazi temin edilmiştir.

Amasya'nın asıl büyük su dâvası, Yeşilırmak nehrinden lâyikiyle faydalanma meselesidir. Yeşilırmak kıyıları iyi sulandığı takdirde çok bol ve kıymetli mahsul vermektedir. Halbuki bugün iptidai dolaplarla sulanmaktadır. Bu dolapları işletebilmek için nehir ürerinde gayet iptidai bentler yapılmıştır. Ve bu yüzden nehrin getirdiği teressübat, nehir yatağı seviyesini devamlı surette yükseltmektedir. Bu hale bir nihayet verilmezse Yeşilırmak bir gün fayda yerine zarar getiren bir nehir olacaktır.

Düşündüğümüz çare şudur:

Amasya'ya 18 kilometre mesafede Aksular mevkiinden başlayarak şehre kadar açılmış olan ana sulama kanalına amut tâli kanalları tamamlamak. Bundan başka Amasya-Taşova yolu üzerinde Durucasu denilen sudan faydalanılarak bir hidrolik enerji santrali yapmak istiyoruz. Bu suretle Amasya'dan aşağıda kalan tarla ve bahçelerin elektrikle işliyen tulumbarlarla sulanmasına imkân hasıl olacaktır.

Aynı zamanda şehrin ışığı ve diğer muharrik kuvvet ihtiyacı da karşılanmış olacaktır. Tâli kanalların inşaatına hemen başlanacaktır.

Elektrik santrali için su projesi hazırdır. Şimdi derhal santral proje hazırdır. Şimdi derhal santral projesi etüdlerine başlanacaktır. Mümkün olduğu kadar kısa bir zamanda bunu da başarmaya çalışacağız."

Bayındırlık Bakanı B. Nihat Erim, arkadaşımızın bir gazetede çıkan ve Amasyalıların açız diye bağırıklarını ifade eden yazıya imâ eden sualini de şu şekilde cevaplandırmıştır:

"İşin doğrusu şudur:

Bir vatandaş son selde tarlasının taş toprak altında kalması yüzünden bu seneki mahsulünü kaybettiğini, bu yüzden yiyeceksiz kalmak tehlikesine maruz bulunduğunu, mümkünse hükümetçe kendisine bir yardım sağlanmasını rica etti. Ben de yanımda bulunan Valiye; bu vatandaşın derdiyle derhal yakından ilgilenmesini rica ettim.

Yaşanılan bu sel felaketi dolayısıyla selzedeler için bugüne kadar kurumlar ve şahıslar tarafından yapılan bağış ve yardımlardan başka Ulus gazetesi haberine göre¹¹³: "Kutlu köyünden Hamit Gölge, Amasya Milletvekillerinden Ahmet Kemal, Ahmet Zeki Tarhan ile tüccardan Ferit Yıldırım yüzer lira, Gümüşhacıköy Kızılay şubesi 610, Artvin inşaat şubesi 250, Zile Kızılay şubesi 1271, Yeşilyurt gazetesi 15, Kutsal kardeşler 50, Sabuncu¹¹⁴ köyü halkı 85, Osman Ilıcak 25, Tuzsuz köyü halkı 372, Konuralan köyü halkı 100, C.H.P. Başkanı Hasan Apaydın 60, tüccardan Mustafa Arabacıoğlu 60, Amasya Gençlik Kulübü 202, Selâhattin Akın ve Adil Ermiş 30'ar, İhsan Arslan 20, Su İşleri memurları 50, Su İşleri Müteahhitliği 250 lira bağışta bulunmuşlardır.

Taşova Kızılay şubesi 130, Ladik Akpınar Köy Enstitüsü 200, dağımık olarak muhtelif yerlerden 690, Amasyalıları tarafından da 1033 lira teberruda bulunulmuştur.

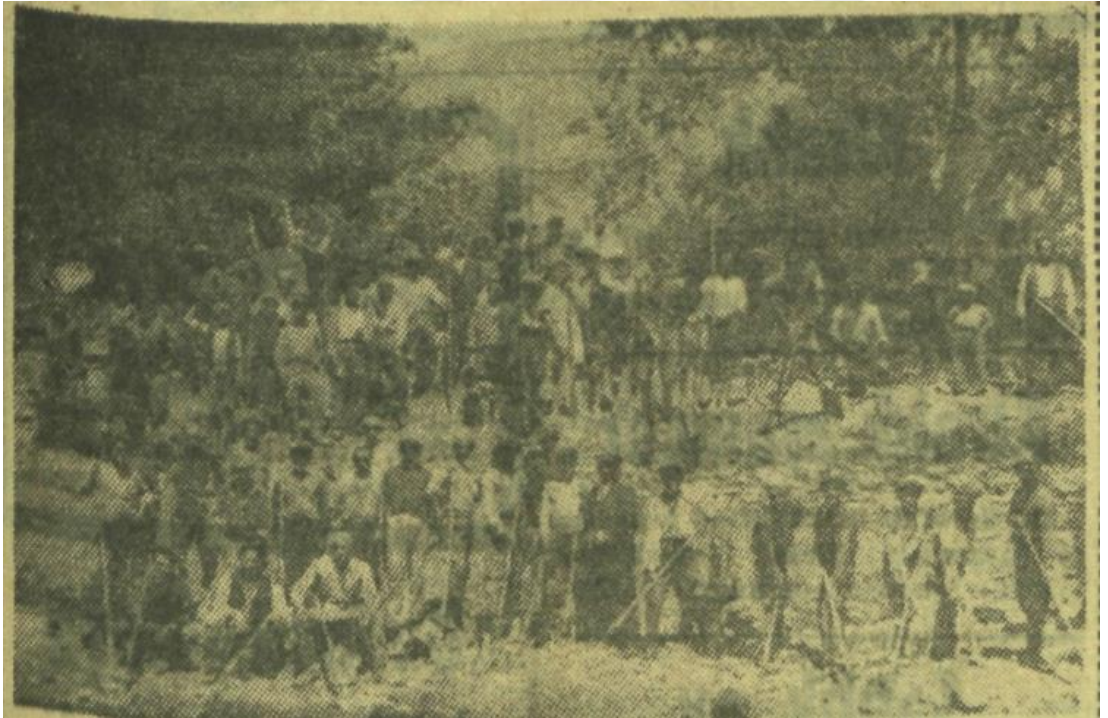
¹¹³ *Ulus*, "Amasya sel felâketzedelerine yapılan yardım", 25 Temmuz 1948, s. 4.

¹¹⁴ Suluova ilçesine bağlı Saluca köyü olsa gerek.

Felâketzedelere Kızılay Genel Merkezi tarafından 35.000, Ziraat Bankası tarafından da 5000 lira yardımda bulunulmuştur.

Aynî yardımlara gelince, Kızılay Genel Merkezince 1137 çuval un gönderilmiş ve bundan başka, Amasya il merkezi ve civar ilçelerden de 2118 kilo un, 495 kilo yarma, 1545 kilo bulgur, 105 kilo mısır, 50 kilo şeker, 320 kilo buğday, 8468 adet ekmek, 610 metre çadır bezi, 555 metre kaput bezi, 100 metre diril tabir edilen pamuklu kumaş, 288 parça muhtelif hasır eşya, 4 metre mikâp kereste bağışlanmıştır.

1948 yılında yaşanan sellerde Amasya'ya bağlı Ziyaret kasabası da maalesef payına düşeni almış, seller burada da pek çok tahribata özellikle de mesire alanı olan Gölbaşı denilen yerde bulunan büyük göl dolmuş, su yolları tahrip olmuş, üzüm bağları ve bahçeler harap olmuştur. Ziyareliler¹¹⁵ kendi gayretleriyle bu büyük gölü temizlemişler ve su yollarını yapmışlar, bağlarını da yeni baştan imara başlamışlardır.¹¹⁶ Ulus gazetesinde bu haberle birlikte çalışan köy ahalisine ait resimler paylaşılmıştır:

¹¹⁵ Amasya'da bu beldeye Ziyere, halkına da Ziyareliler denir.

¹¹⁶ *Ulus*, "Çalışkan Ziyere köylüleri sellerin yaptığı zararları çabuk önlediler", 24 Ağustos 1948, s. 5.

3 Haziranda yaşanan sellerde evlerini kaybedenler için yapılacak evlerle alakalı Ulus gazetesi haberi şu şekildeydi:¹¹⁷

¹¹⁷ *Ulus*, “Amasya’da 112 evin inşasına başlandı”, 27 Eylül 1948, s. 3.

Amasya'da 112 evin¹¹⁸ inşasına başlandı

Amasya, 26 (Özel muhabirimizden) Bugün selden evleri yıkılan vatandaşlara devlet tarafından yaptırılması takarrür eden 112 evin inşaatına başlanmıştır. Bu münasebetle Valimiz İşcan orada bulunan davetlilere ve halka kısa bir hitabeden sonra Bakanlık mühendisi tarafından vatandaşların kıştan evvel yuvalarına kavuşacakları hakkındaki hitabesini müteakip temel atma törenine başlanmıştır.

3 Haziranda yaşanan bu sel felaketi haberini Akşam gazetesi hemen ertesi günü manşetine taşımış “Amasyada yağmur ve sel”, “50 ev çöktü, bazı evler de hasara uğradı” başlıkları altında “Amasyadan gelen haberlere göre dün akşam şiddetli yağmurdan mütevellit seller Savadiye mahallesini kaplamış, 50 ev çökmüştür. Bir miktar ev de hasar görmüştür. Enkaz altında kalanların kurtarılmasına çalışılıyor”¹¹⁹ şeklinde okuyucularına duyurmuştur.

Akşam gazetesi 5 Haziranda yaptığı haberinde sele ilişkin; “Azgın suların dağlardan koparıp sürüklediği büyük kayaların evleri yıktığını, enkaz altından birçok ölü ve yaralının çıkarıldığını, en fazla zarar gören yerin Savadiye mahallesi olduğunu, felaket sahasında üç semtten toplanan 81 ölünün hüviyetleri tespit edildikten sonra defnedildiğini, bir ev halkının en küçüğünden en büyüğüne kadar hepsinin boğulduklarını, bir ev ahalisinden yalnız bir kişinin kurtulup gözyaşları içinde aile efradını aramakta olduğunu, 40 kadar vatandaşında seller tarafından sürüklenip götürüldüğü anlaşılmakta ve aranmakta olduğunu ve elektrik direkleri yıkıldığı için şehir karanlık içinde bulunduğunu, Kızılay tarafından ilk yardım olarak 10,000 lira ve 200 çadır gönderildiği”¹²⁰ haberini okuyucularıyla paylaşmıştır. Haberin başında Amasya ilinin selden önce çekilmiş bir fotoğrafı da yer almaktadır.

6 Haziranda Akşam gazetesi haberleri: ¹²¹

Amasya seylabı

Ölü sayısı 92 ye çıktı. 200 de yaralı var...

Amasya 5— Şiddetli yağmurlar neticesinde taşan Lokman deresinin suları en ziyade Suadiye, Beyezittepe ve Üçler mahallelerine zarar vermiştir. Kerpiç evler bir an çamur yığını haline gelmiş, bir kısım evler de dağlardan kopup gelen büyük kayalar altında yıkılmıştır. Sel felaketinin manzarası feci ve tüyler ürperticidir.

Enkaz altından çıkarılan ceset sayısı 92 yi bulmuştur. 200 kadar yaralı vardır. Fakat bütün enkaz temizlenmemiş olduğundan, nüfusça zayıyatın 92 den ibaret kalamıyacağı tahmin edilmektedir. Çünkü kaybolan 40 vatandaşın cesedi henüz bulunamamıştır.

¹¹⁸ Haberde yapılacak ev sayısı 112 olarak belirtilmiştir. Hâlbuki yapılan ev sayısı 100 adettir.

¹¹⁹ *Akşam*, “Amasyada yağmur ve sel”, 4 Haziran 1948, s. 1.

¹²⁰ *Akşam*, “Amasya ve Çorumu seller aldı Amasyadaki seylapta 81 vatandaş boğuldu”, 5 Haziran 1948, s. 1.

¹²¹ *Akşam*, “Amasya seylabı Ölü sayısı 92 ye çıktı. 200 de yaralı var”, 6 Haziran 1948, s. 1.

Amasya valisi Akif İşcan, suların 100 tonluk kaya parçalarını 1500 metreye kadar sürükleyerek getirdiğini ve bunun yağmurun ve sellerin şiddeti hakkında bir fikir verebileceğini söylemektedir.

Öğrendiğime göre, Bayındırlık Bakanı Kasım Gülek yarın (bugün) Amasyaya gelecektir. Kızılay felaketzedelere yardıma devam ediyor.

Elektrik santrali dün tamir edilmiş ve şehir ışığa kavuşmuştur.

7 Haziranda Akşam gazetesi:“Seylap kurbanları”, “Amasyada ölenlerin yekunu kabardı”, “Ölü miktarı 112 yi buldu. Ölü sayısının 200 ü bulmasında korkuluyor”¹²² şeklinde atmış olduğu üç haber başlığının altında Amasya’nın matem içinde bulunduğunu, selde kaybolanların cesetlerinin Yeşilirmak’tan çıkmakta olduğunu, yıkılan evlerin sayısının 100 kadar olduğunu, 200 evin de kısmen hasara uğradığını, ölenlerin sayısının gittikçe arttığını, dün Yeşilirmak’tan çıkarılan 20 cesetle ölü sayısının 112 ‘ye ulaştığını, kaybolanlarla birlikte ölü sayısının 200’ü bulacağını tahmin edildiğini, okuyucuları ile paylaşmıştır.

Akşam gazetesinin 8 Haziran’da baş sayfadan verdiği haber¹²³ şu şekildedir:

Amasya’da yağmur yeniden başladı

Samsun-Amasya şosesinin muhtelif yerleri su altındadır...

Gece tekrar yağmaya başlayan şiddetli yağmurlar şehir civarındaki köylerde tahribat yapmıştır. Samsun-Amasya şosesinin muhtelif yerleri sular altındadır. Bayındırlık Bakanı B. Kasım Gülek, bugün buraya uçakla gelince Amasyalıları “başınız Sağ olsun!” demiş ve halkın dertlerini dinleyerek, dize yakın çamurlu bir halde bulunan yollardan geçip tetkiklerde bulunmuştur.

Bakanın temas ettiği felaketzedeler, kendilerine acil yardımlar yapılmasını, açlık tehlikesiyle karşı karşıya olduklarını söylemişler, bu arada Savadiye mahallesi sakinlerinden Zekiye Doğanı isminde bir kadın Bakan Kasım Güleğe:

-Bu felaket Allahtan değil, kulların çevirdiği dalavereler yüzündendir. Sedler yapılırken biz hep seyretmiştik. Bu sedlerde bir dirhem çimento bile kullanılmamıştır, demiştir.

Şehirdeki tetkiklerinden sonra Halk evine giderek burada da bir toplantı yapan Bayındırlık Bakanının bu görüşmesi sırasında Halit Taşdemir isimli bir vatandaş da:

-Bu felaketi başımıza getirenler sedleri yapanlardır. Biz öyle mütehassıslar istiyoruz ki hepsine teker teker yemin ettirilsin, ondan sonra ellerine vazife verilsin, demiştir.

Bakan, şikayetler hakkında icaben notlar almış ve yardımın acele yapılacağını, tahkik edilecek cihetlerinde inceleneceğini söylemiştir.

Amasya 7 (A.A.)- Büyük sel felaketinde ölenlerin sayısı evvelce 81 olarak tesbit edilmişse de son günlerde yapılan aramalardan sonra bu miktar 91 i bulmuştur. Selin sürükleyip götürdüğü kimseler bu rakamın haricinde kalmaktadır.

¹²² Akşam, “Seylap kurbanları”, 7 Haziran 1948, s. 1.

¹²³ Akşam, “Amasya’da yağmur yeniden başladı”, 8 Haziran 1948, s. 1.

Asker ve sivillerden mürekkep enkaz kaldırma ekiplerinde çalışanların sayısı 800 dür.

Yıkılma tehlikesine maruz kalan evler boşaltılmış, buralarda oturanlar Kızılayın ilk gönderdiği çadırlara yerleştirilmiştir. Felaketzedelere muntazaman yiyecek vesair yardımlar yapılmaktadır. Dere, iri kayalarla dolmuştur. Bu kayalar arasında 150 ton ağırlığında olanlar vardır.

Bayındırlık Bakanı Amasyaya gitti

Ankara 7 (A.A.)- Bayındırlık Bakanı Kasım Gülek, yanında Bakanlık su işleri dairesi reisi olduğu halde bugün saat 9 da uçakla Merzifona gitmiştir. Bayındırlık Bakanı Merzifondan otomobille Amasyaya geçerek son sel felaketinin yapmış olduğu zararları ve tekrür etmemesi için alınacak esash tedbirleri inceliyecektir.

Bundan başka Bayındırlık Bakanlığı tarafından Amasyaya ayrıca bir su mühendisi gönderilmiş bulunmaktadır.

Burada verilen haberde yağmurların yeniden başlaması sebebiyle Amasya-Samsun karayolunun bazı yerlerinin sular altında kaldığı, vatandaşların Bayındırlık Bakanına açlıkla karşı karşıya olduklarını ifade etmeleri dikkati değer hususlardandır. Ayrıca Akşam gazetesinin bir gün önceki yani 7 Haziran baskısında geçilen haberinde ölü sayısı 112 olarak belirtilmişken burada ölü sayısı 92 olarak belirtilmiştir. Yine bazı vatandaşlar bu sel felaketinin derelerin sedlerini inşa eden müteahhitlerin yaptıkları yolsuzluklardan dolayı olduğunu iddia etmişlerdir.

Akşam gazetesi, 12 Haziran cumartesi günü baş sayfasında:¹²⁴ “Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün Cuma günü gece saat 22.00’da Ankara felaket yerlerinde incelemelerde bulunmak Amasya’ya hareket ettiği ve garda, Büyük Millet Meclisi Başkanı, Başkan vekilleri, Başbakan, Bakanlar, Genelkurmay Başkanı, Milletvekilleri tarafından uğurlandığı, Cumhurbaşkanının pazartesi akşamı Ankara’ya geri döneceğini, ayrıca bu selde meydana gelen zararların tespiti için Bayındırlık Bakanlığının Amasya’ya gönderdiği heyetin Ankara’ya döndüğünü ve açıkta kalan vatandaşların iskani için bir, bir buçuk milyon civarında bir ek ödenek istenmesinin ihtimal dâhilinde bulunduğu” bilgisini görmekteyiz.

Akşam gazetesinin 13 Haziran baskısında Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün Turhal’da karşılandığı ve gece saat 23.00’da Amasya’ya geldiği haberi kısa bir şekilde geçilmiştir.¹²⁵

¹²⁴ Akşam, “Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Seylaş mıntıkasında tetkikat icrasına gitti”, 12 Haziran 1948, s. 1.

¹²⁵ Akşam, “Cumhurbaşkanı Dün gece Amasya’ya vasil oldu”, 13 Haziran 1948, s. 2.

Yine Akşam gazetesi, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Amasya sel bölgesine yaptıkları seyahat okuyucularıyla şu şekilde paylaşmıştır:¹²⁶

İnönü Amasyadan Ankara'ya döndü

Cumhurbaşkanı felâket sahasını gezdi halka bir hitabede bulundu

Amasya 13— Cumhurbaşkanı İnönü, dün gece buraya gelmiş ve geceyi vagonlarında geçirmiş, bu sabah saat 9 da halkın alkışları arasında otomobille felâket sahasına gitmiş, adım başında rastladığı her felâketzedenin derdini dinlemiş ve daha sonra Sevaniye ve Selgazi derelerini gezmiştir. Müteakiben yangın yerinde çadırlara İskân edilmiş olan vatandaşları da çadır çadır gezerek hatırlarını sormuş, âfetten bir kaç gün önce doğan ve halen ailesiyle birlikte çadırda bulunan İkiz yavruları da görmüş ve okşamıştır.

Müteakiben belediyeye gelen İnönü, âfetin bidayetinden nihayetine kadar olan safhası ve neticesi, alınan tedbirler hakkında etraflı izahlar almıştır.

Sel mecrasının temizletilmesi, âfet mıntakasının memnu mıntaka haline konularak bu sahadaki evlerin istimlâki cihetine gidilmesi ve bu suretle açıkta kalacaklarla, halen çadırda bulunan halk için yeni evler inşa ettirilerek bir mahalle kurulması lüzumuna dair dört yüksek mühendisten müteşekkil komisyonun verdiği rapor üzerinde durulmuş, bu işin Bayındırlık Bakanlığında acele ele alınarak bir karara bağlanması hükümetçe ve tahsis edilecek ödenekle derhal faaliyete geçilmesi gerektiği neticesine varılmıştır.

İnönü'nün Amasya halkına hitabesi

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bugün saat 15.30 da kalabalık bir halk kütlesine hitaplarında şunları söylemiştir: «Amasyalıları, aziz hemşerilerim, Ankara'dan buraya gelişimin tek hedefi sizinle yakından temas ederek bütün memleketin, Amasyanın büyük kazasından duyduğu teessürü size söylemektir. Amasya'nın bu sefer geçirdiği kaza hepimizin, bütün memleketin çok canını yakmıştır. Teessülerinize iştirak ediyorum. Hükümet ve millet size yardımcı ve faydalı olabilmek için bütün İmkânları hazırlayacağız. Büyük kaza zamanlarında vatandaşların bütün kuvvetleriyle metanetlerini muhafaza ederek bunu karşılamaları lazımdır. Sizlere geçmiş olsun derim. Bütün memleketi müteessir eden felaketinizi gözümle gördüm. Bunu merkeze olduğu gibi nekledeceğim. Arkadaşların söyledikleri sözler zihnimde yer etmiştir. Size bugün bu şartlar içinde söyleyeceğim bir şey yoktur. Felaketin önlenmesi için alınması lazım gelen tedbirler alınacaktır. Amasyanın halini tetkik ve atideki durumunu tayin ettireceğim.»

“Sağ ol, var ol” nidaları ve alkışlar arasında iradedilen bu hitabeden sonra Cumhurbaşkanımız ilçelerden gelen heyetleri kabul buyurarak her biriyle uzun uzadıya görüşmüşler ve Gökbüyük devlet çiftliğine giderek okul ve çiftlik faaliyetleri hakkında okul müdüründen izahat almışlardır.

Cumhurbaşkanımız buradan istasyona dönmüş ve saat 19 da halkın coşkun sevgi ve bağlılık gösterileri arasında Amasya'dan Ankara'ya müteveccihen hareket etmişlerdir.

17 Haziran tarihinde geçilen haber¹²⁷ Amasya hastanesinin durumu hakkında bilgi vermektedir.

Amasyaya geleli on bir ay oldu, arasıra buranın selinden bahsedilirdi, fakat son su baskını gibi bir şey duymadım. Hastanenin tam dibinde bir derecik vardır.

¹²⁶ Akşam, “İnönü Amasyadan Ankara'ya döndü”, 14 Haziran 1948, s. 1-2.

¹²⁷ Akşam, “Su baskınından sonra Amasya”, 17 Haziran 1948, s. 6.

Burası bir nehir oldu, azgın sular koca kayaları sürükledi. Fırtına hastane pencerelerinin demir kapaklarını, demir kapısını kırdı, İçeriye su doldu. Su iki adam boyunda yüksekliğe çıktı. Bütün yiyecek ve çamaşırlar haraboldu. Eczaneyi su bastığından ilaçlar da mahvoldu. Hastanenin doktorları ve memurları vazifelerini büyük bir aşkla yaptılar. Amasya şimdi perişan bir haldedir.

17 Haziran cumartesi günü öğleden sonra toplanmış bulunan Bakanlar Kurulu toplantısına iştirak eden Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Amasya seyahatindeki müşahedeleri etrafında Bakanlar Kurulunu aydınlatmıştır.¹²⁸

18 Haziran'da Akşam gazetesinde geçilen haberde selzedeler için yapılması planlanan evlere ilişkin ayrıntılara şu şekilde yer verilmiştir:¹²⁹

Amasyada yapılacak evler

Bir buçuk milyon liraya kadar mal olacak

Ankara 17 — Bayındırlık Bakanlığı Amasya sel felâketzedelerinin kıstan evvel kurulacak plânlı bir mahallede ev sahibi olmalarını sağlamak üzere hazırlıklar yapılmaktadır. Üzerinde durulan plâna göre, yıkılan evlerin enkazından istifade etmek üzere Amasyada 350-400 ev yapılacaktır. Bu evler için lüzumlu keresteler şimdiden orman idaresinden temin edilmiştir. Bu evlerin bir milyon 200 bin lira ile bir buçuk milyon liraya malolacağı hesaplanmıştır. Diğer taraftan su yollarının ve kanalların da bir milyon liraya malolması beklenmektedir.

Bakanlık yakında imar ve inşa programını Bakanlar Kuruluna sunacaktır.

27 Haziranda Akşam gazetesi üç resimle paylaştığı haberinde sel felaketi bilançosunu vermiştir. Habere göre seldeki kayıp ve zayıat şöyledir:¹³⁰ “Sel felâketinde 96 kişi hayatını kaybetmiştir. Maddî hasar 3 milyon liradır. 54 ev yıkılmış, 47 ev oturulamayacak derecede hasar görmüş, 50 ev kısmen zarar görmüştür. 150 eve de sel suları dolmuştur. 800 kişi açıkta kalmıştır. Bunlar yangın yeri mevkiinde kurulan çadırlarda barınmaktadırlar.”

¹²⁸ Akşam, “Bakanlar Kurulu İnönü' nün reisliğinde toplandı”, 18 Haziran 1948, s. 1.

¹²⁹ Akşam, “Amasyada yapılacak evler Bir buçuk milyon liraya kadar mal olacak”, 18 Haziran 1948, s. 6.

¹³⁰ Akşam, “Amasya sel felâketi”, 27 Haziran 1948, s. 7.

Yukarıda yangın yeri mevkiinde çadırlarda barınanlar, aşağıda sellerin getirdiği büyük kayalar ve yıkılan evlerin enkazının kaldırılması

17 Temmuzda Akşam gazetesinde yapılan haberdan; Bayındırlık Bakanı Nihat Erim'in Amasya'da iki gün kalarak ziyaretlerde bulunduğunu ardından Durucasu'da kurulması kararlaştırılan elektrik santralinin yerinde mevcut projeler üzerinde incelemeler yaptıktan sonra Amasya-Taşova yolunu da gözden geçirdiğini ve ardından saat 15'te Ankara'ya dönmek üzere hareket ettiğini¹³¹ anlamaktayız.

Akşam gazetesinde 28 Temmuz 1948¹³² ve 4 Ağustos 1948¹³³ tarihlerinde iki kez sellerden evlerini kaybedenler için yapılacak evlere ilişkin ihale ilanları duyuruya çıkmıştır. İhale ilan metni şöyle yayımlanmıştır:

Yapı işleri ilânı

Bayındırlık Bakanlığından:

1 — Eksiltmeye konulan İş: Amasya il merkezinde yaptırılacak 50 blokta 100 evin yapım işidir.

Keşif tutan: (571.942) liradır.

2 — Eksiltme 11.8.1948 Çarşamba günü saat 13 te Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Reisliği Eksiltme komisyonu odasında kapalı zarf usulü ile yapılacaktır.

3 — Eksiltme şartlaşması ve buna bağlı Şartlar Bayındırlık Bakanlığı Yapı ve İmar İşleri Reisliğinden 26.70 lira karşılığında alınabilir.

4 — Eksiltmeye girebilmek İçin isteklilerin usulüne göre (26.627.68) yirmi altı bin altı yüz yirmi yedi lira altmış sekiz kuruşluk geçici teminat vermeleri ve 1948 yılı Ticaret Odası belgesi ibraz etmeleri lâzımdır.

5 — İsteklilerin bu işin teknik öneminde bir işi İyi bir surette başardığını veya idare ve denetlediğini İsbata yarar belgelerle birlikte İhale gününden en az (tatil günleri hariç) 3 gün önce Bayındırlık Bakanlığına başvurarak bu işin eksiltmesine girebilmek için yeterlik belgeleri almaları şarttır.

İstekliler aldıkları eksiltme kâğıtlarının her parçasına 50 kuruşluk pul yapıştırıp imza ettikten sonra teklif mektupları ile zarfa koymaları ve eksiltme günü olan 11.8.1948 Çarşamba günü saat 12 ye kadar alındı karşılığında eksiltme komisyonu Reisliğine vermeleri lâzımdır.

Postaca olacak gecikmeler kabul edilmez.

Akşam gazetesinde yer alan bir haberde ilana çıkılan bu evlerin tamamlanan ilk kısmı 1949 yılının ağustos ayı ortalarında noter huzurunda yapılan kura ile hak sahiplerine verilmiştir.¹³⁴ Aynı haber Ulus gazetesinde de “Amasya'da yeni evlerin tefvizine başlandı”¹³⁵ başlığıyla okuyucularına duyurulmuştur. Her biri iki daireden ibaret 50 ev, ikişer odalı, hollü, mutfaklı idi. Bu evlerin çok talibi vardı. Her daire 4400

¹³¹ Akşam, “Bayındırlık Bakanının tetkikleri”, 17 Temmuz 1948, s. 2.

¹³² Akşam, “Yapı işleri ilânı Bayındırlık Bakanlığından”, 28 Temmuz 1948, s. 6.

¹³³ Akşam, “Yapı işleri ilânı Bayındırlık Bakanlığından”, 4 Ağustos 1948, s. 7.

¹³⁴ Akşam, “Amasyada yaptırılan 100 ev”, 15 Ağustos 1949, s. 4.

¹³⁵ Ulus, “Amasya'da yeni evlerin tefvizine başlandı”, 14 Ağustos 1949, s. 3.

liraya malolmuştı. Bu paranın yarısını Devlet ödüyordu, öbür yarısını da içine girecek olanlar yirmi sene içinde faizsiz olarak ödeyeceklerdi.¹³⁶

Yaptırılacak ve hak sahiplerine teslim edilecek olan 50 blok halinde 100 evle birlikte Amasya’da Yüzevler adıyla yeni bir mahalle teşkil edilmiştir. Bu evlere ve mahalleye ilişkin resimler:¹³⁷

¹³⁶ Ulus, “Bir geziden notlar”, 17 Temmuz 1949, s. 4.

¹³⁷ Hüseyin Menç, *Fotoğraflarla Geçmişte Amasya 1850-1950*, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, Amasya 2007, s.170-171.

Hükümet, 15/07/1948 tarih 3/7877 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla Amasya’da ve yurdun diğer illerinde meydana gelen sel felaketlerinden dolayı oluşan zarar ve hasarları gidermek üzere Bayındırlık Bakanlığı 1948 yılı bütçesinin 644 üncü bölümünün 3 üncü “diğer afetlerden zarar gören bölgelere” maddesine 5249 sayılı kanunla aktarılan 750.000 liranın, Maliye ve Bayındırlık Bakanlıklarınca verilecek talimatlara göre harcanması için Türkiye Kızılar Derneği Genel Merkezine aktarılmasına onay vermiştir.¹³⁸

3 Haziranda yaşanan bu sel felaketinde ölü sayısı 96 ile 112 arasında değişkenlik göstermektedir. Kayıp sayısı daha kapsamlı bir çalışmaya muhtaçtır.

3.9. Sel ve Su Taşkınları (1949)

1949 senesi de Amasya ve Amasyalıları için Yeşilırmak ve kollarının taşkınları yüzünden çok zor geçecek yıllardan olacaktır. Nitekim ilkbahar yağışlarının başlaması ve eriyen kar suları nedeniyle Yeşilırmak ve kolları yataklarına sığmamış taşkınlara sebebiyet vermişlerdir. Hükümetçe önceki taşkınlarda alınması düşünülen, tartışılan zaman zaman etütleri yapılan ve vaadedilen tedbirlerin alınmaması yüzünden bu yılda taşkınlarla başlamıştır.

24 Mart 1949 tarihinde Ulus gazetesi baş sayfasın da “Porsuk'un suları kabarık sa da endişe verici değil, Sakarya ve Yeşilırmak da yükseliyor” başlığı attıktan sonra 3. sayfasında “Yeşilırmak da yükseliyor” alt başlığı ile “Havaların birdenbire ısınması üzerine ırmakların mansap ve civarındaki arazide bulunan karlar erimekte olduğundan Yeşilırmak yükselmektedir. Tersakan çayı da Boğazköy civarındaki 12 kilometrelik vadiyi istilâ etmektedir,”¹³⁹ haberini okuyucuları ile paylaşmış Amasya için gelmekte olan taşkına giriş yapmıştır.

25 Martta Ulus gazetesinde:¹⁴⁰

Amasya, 24 (özel muhabirimizden) — Yeşilırmak suları hızla yükselmeğe devam etmektedir. Tokat'tan gelen haberlere göre, şehirde ırmağın bir metre kadar daha yükseleceği tahmin edildiğinden dellallar vasıtasıyla halka tedbirli bulunmaları ilân edilmiştir. İrmağın suları üzerinde ara sıra tahribat asarı enkaz görülmektedir. Geçen senelerde Yeşilırmak yükselmesiyle suların istilâ ettiği köylerde ve bahçelerdeki evler içindeki halkın seylâp tehlikesine maruz kalmamaları için vaziyet jandarmalar vasıtasıyla kendilerine duyurulmuş ve bir

¹³⁸ DABCA, 30.18.1.2/117.54.9, s. 1.

¹³⁹ *Ulus*, “Sakarya ve Yeşilırmak da yükseliyor”, 24 Mart 1949, s. 1-3.

¹⁴⁰ *Ulus*, “Yeşilırmak yükselmeğe devam ediyor”, 25 Mart 1949, s. 5.

kısım evler de tahliye edilmiştir. Bu sene geçen yıllara nispeten ırmak su seviyesinin daha fazla yükseleceği kuvvetle tahmin edilmektedir. Şehrimize bugün sabahdan akşama kadar fasılasız olarak yağmur yağmaktadır.

Geçilen haberde önceki taşkınlarda değinilmiş bulunan Tokat ilinden haber alma ve “dellallar vasıtasıyla halka tedbirli bulunmaları ilân” edilerek taşkın bölgelerinden halkın tahliye edildiğini görmekteyiz.

26 Mart baskısında Ulus gazetesi baş sayfada ve devamında üçüncü sayfada:¹⁴¹ Yeşilırmak ve Tersakan suları her saat yükselmekte olduğunu, Ovasaray, Kayabaşı, Karasenir, Sıraböcekane, Kapıkaya ve Belmebük köylerinin arazilerinin sular altında kaldığını bu köylerde evlerinin bir kısmına suların dolduğunu yazmıştır. Devamında; Yeşilırmak’ın 70-80 santim daha yükseldiği takdirde şehrin caddelerini de suların istila edeceğini, sular altındaki köylere şehirden yiyecek yardımları gönderildiğini, şehir içerisinde bazı evlerin tahliyesine bu arada tek el ambarının başka yere nakline başlanıldığını, ırmağın şu an ki durumunun endişe verici olduğunu, binlerce dönüm arazinin su altında olması nedeniyle ekili dikili arazide çok büyük zararlar olduğunu, okuyucularıyla paylaşmıştır.

En son geçilen bu haberden beş gün sonra Ulus Gazetesi 1 Nisanda şu haberi yapmıştır:¹⁴²

Yeşilırmak yeniden yükseliyor

Amasya, 31 (Özel muhabirimizden) Yeşilırmak yeniden her saat yükselmektedir. Irmak boyunca bütün köylerde halkın tedbirli bulunmaları ve Tokat’tan gelen haberlere göre daha fazla yükseleceği vilâyet merkezinden çıkarılan jandarmalar vasıtasıyla köyler halkına anlatılmıştır. Vilâyet merkezi il jandarma komutanlığı bu köylerle daimi irtibatın sağlanması için gerekli tedbirleri almış bulunmaktadır. Irmak üzerinden ara sıra ceviz kütükleri vesair enkaz görülmektedir. Köyler arasındaki irtibatı temin için Samsun’dan kayıklar getirilmesi düşünülmektedir. Irmak 70 santim daha yükselirse şehirdeki caddeleri sular basacaktır.

Yine Ulus gazetesinde taşkınla alakalı 20 gün sonra geçilen haberde¹⁴³ “Yeşilırmak’ın yirmi iki gündür yükselmekte olduğu ve su seviyesini ölçen âlete göre şimdiki ırmak seviyesinin göre yaz seviyesine nispetle 320 santim yükseldiği, şehir civarındaki bazı yolların su altında bulunduğu” yazılmıştır.

28 Nisan’da saat 18 sularında Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan beraberinde milletvekilleri Esat Uras, Ahmet Eymir ve İçişleri Müsteşarı İhsan Aksoy’la birlikte

¹⁴¹ Ulus, “Yeşil Irmak yükseliyor Binlerce dönüm arazi su altında kaldı”, 26 Mart 1949, s. 1-3.

¹⁴² Ulus, “Yeşilırmak yeniden yükseliyor”, 1 Nisan 1949, s. 6.

¹⁴³ Ulus, “Yeşilırmak yükseliyor”, 21 Nisan 1949, s. 3.

Amasya'ya gelmiş, 3 Mart 1948 tarihinde yaşanan sel felaketinde evlerini kaybedenler için inşa ettirilmekte olan yüz evi gezmiş, gece şehir kulübünde düzenlenen ziyafete katılmıştır. Ertesi günü de bu ekip su baskınına uğrayan bağ ve köyleri gezeceklerdir.¹⁴⁴ Yozgat, Çorum, Amasya çevresinde ve Yeşilirmak yatağı üzerinde incelemeler yapan Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan 2 Mayıs'ta Ankara'ya dönmüştür.¹⁴⁵

8 Temmuzda Cumhurbaşkanı İsmet İnönü sel ve afet bölgelerini ziyaret etmek ve yapılanları yerinde görmek için eşi ve Bayındırlık Bakanıyla birlikte Amasya'ya gelmiştir. Yapılan bu ziyaret Ulus gazetesinde şu şekilde yer bulmuştur:¹⁴⁶

Cumhurbaşkanımızın gezisi

İnönü Amasya'dan dün Turhal'a geçti

Cumhurbaşkanı, Amasya'yı kalkındıracak faaliyetleri yakından görerek şehirden büyük bir memnurlukla ayrıldı

Bayındırlık Bakanı da sel felâketine son verecek tedbirler hakkında Amasyalılara izahat verdi

...Dün gecedенberi Amasya'nın misafiri bulunan Cumhurbaşkanı İnönü, bu sabah 10.30 dan itibaren buradaki tetkiklerine başlamışlardır.

Cumhurbaşkanı bu tetkikleri için şehre gitmek üzere istasyonda vagonlarından inişlerinde Amasya Valisi Akif İşcan ile Belediye ve Halkevi ve siyasî partiler başkanları, mülkî ve askerî erkân ve binlerce Amasyalı tarafından hararetle karşılanmış ve selâmlanmıştır. Samsun ve Çorum Valileriyle Merzifon ve Gümüşhacıköy kaymakamlarının başkanlığında bu il ve ilçelerden birer heyet de şehrimize gelmiş bulunuyordu.

İnönü, beraberinde Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan ve Cumhuriyet Halk Partisi Bölge Müfettişi Hamdi Orhun olduğu halde ilk önce Amasya'nın kavuştuğu yepyeni bir mahalleyi ziyaret eylemiştir.

35 sene kadar evvel Amasya'nın uğradığı büyük yangının bıraktığı harabeler üzerine ve şehrin en güzel yerinde her biri iki daireli olmak üzere elli yeni ev kurulmuştu.

Bu yeni evler, çeşitli âfetler yüzünden evsiz ve barksız kalmış olan Amasyalılara bu hafta içinde dağıtılacaktır. Her biri 4400 liraya çıkan iki oda bir hol vesaireden ibaret olan bu dairelerin yarı bedelini Devlet ödemekte ve diğer yarısının da yirmi sene müddetle ve faizsiz olarak oturacak olanlar tarafından ödenmesi esası tesbit edilmiş bulunmaktadır.

Ruhi Tingiz adında Amasyalı hamiyetli bir vatandaş da bu mahallenin hemen arkasında elli yataklı bir hastahane yaptırmaktadır.

Cumhurbaşkanımız, Yüzevler mahallesinden sonra Amasya'nın ortasından geçen sel yataklarını temizlemek suretile dağlardan buralara boşalan suları zararsız hale getirecek olan bayındırlık çalışmalarını teftiş buyurmuşlar ve müteakiben Valilik binasını gezmişlerdir.

¹⁴⁴ *Ulus*, "Bayındırlık Bakanı Amasya'da sel sahasını gezdi", 29 Nisan 1949, s. 1.

¹⁴⁵ *Ulus*, "Bayındırlık Bakanı Ankara'ya döndü", 3 Mayıs 1949, s. 1.

¹⁴⁶ *Ulus*, "Cumhurbaşkanımızın gezisi", 9 Temmuz 1949, s. 1-3.

Bütün yollar boyunca sıralanan ve Valilik binası önünde biriken Amasyalılar, Cumhurbaşkanımızı Valilik binasına gelişlerinde coşkun tezahüratla karşılamışlardır.

Bayındırlık Bakanının izahatı

Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan Valilik binasında toplanan Amasyalılara Amasya'yı kalkındırmak için başlanmış ve başlanacak olan bayındırlık işleri etrafında şu izahatı vermiştir: "Yan dereler dolayısıyla zaman zaman Amasya, sel felâketine uğramaktadır. Bu felâketlere bir son verilmek için Sevabiye, Selağzı, Hastane, Uçlar derelerinin ıslahı işini ele almış bulunuyoruz. 998 bin lira keşif bedeli ile bu ayın 21 inde ihale edilecektir. Bunun dışında Yeşilirmak'ın sahilini sulama işi vardır ki, bu mevzu da temmuz ayı içinde ihaleye konulacaktır. Amasya için hayati ehemmiyeti haiz olan Durucasu hidroelektrik santraline gelince, iki tarafındaki araziye devamlı bir tehdit altında bulunduran Yeşilirmak'taki bendleri yıkabilmek için bu santralin biran önce yaptırılması ve bahçelerin bu enerjiden faydalanarak sulanması zarureti vardır. Hükümet, bu mevzuu da ehemmiyetle ele almış bulunuyor. Bakanlıktan gönderilen bir fen heyeti bu meselenin tetkiki ile meşguldür. Heyet işlerini bir haftaya kadar bitirecek bu sene derhal inşaata başlanacaktır. Bu da tamamlandıktan sonra Amasya su baskını tehlikesinden kurtarılmış olacaktır. Durucasu hidroelektrik santrali 2,5-3 milyon liraya çıkacak gerekirse bir misline yükseltmek üzere şimdilik 750 kilovatlık enerji istihsal edilecektir.

Bayındırlık Bakanının bu izahatını dinleyen Amasyalılar, gerek Devlet Başkanımızın ve gerek Hükümetin Amasya'ya karşı gösterdiği bu yakın ilgiden dolayı samimi bir dille teşekkür ve minnetlerini ifade eylemişlerdir.

Cumhurbaşkanı İnönü, Valilik makamında kaldıkları müddet zarfında Samsun ve Çorum Valileriyle Merzifon ve Gümüşhacıköy Kaymakamlarının başkanlığında gelen heyetleri kabul buyurmuşlardır. Çorum heyetini kabulleri sırasında Çorum Valisi Niyazi Mergen, ilin münhat vadilerinde hasadın başladığını ve mahsulün memnurluk verici olduğunu bildirmiş ve Çorumluların saygılarıyla Çorum'u ziyaret etmeleri hususunda istirhamlarını Cumhurbaşkanına arz etmiştir.

İnönü, mahsul durumu hakkındaki güzel haberi sevinçle karşılamış ve Çorum Belediye Başkanı ve partiler temsilcileriyle de ayrı ayrı görüşmüşlerdir.

Vali İzzetin Çağpar'ın Başkanlığında Parti Bölge Müfettişi Niyazi Aksu ile C.H.P. İl İdare Kurulu üyelerinin de dahil bulunduğu Heyet de Cumhurbaşkanına Samsun'u ziyaret etmeleri dileğinde bulunmuş, Cumhurbaşkanı İnönü bu Heyetin delaletiyle Çorum ve Samsun vatandaşlarına selâm ve muhabbetlerini göndermişlerdir.

Bu illerimizde buğday. Arpa, Mısır, tütün ve afyon mahsulünün bu sene çok iyi olduğu hakkında bu heyetler tarafından verilen malûmat büyük bir memnurlukla karşılanmıştır.

Suluova Bucağından gelen muhtarlar da şimdiye kadar görülmemiş derecede tahripkâr bir dolunuy onyediy köyde mahsulü tamamıyla mahvettiğini bildirerek Hükümetten yardım ricasında bulunmuşlardır.

Vali Akif İşcan, bu köylere yardım olmak üzere Tarım Bakanlığı tarafından bin ton tohumluk buğday gönderilmiş olduğunu müjdelemiş ve ayrıca 410 ton da arpa gönderileceğini bildirmiştir.

İnönü, bir müddet Belediye Bahçesinde istirahat etmişler ve burada Amasya'nın iktisadî durumu hakkında Belediye Başkanı ile diğer ilgililerden izahat almışlar ve daha sonra istasyona gelerek saat 14.15'de özel trenleriyle buradan ayrılmışlardır.

Cumhurbaşkanımız hareketlerinden önce Vali Akif İşcan'a Amasya'da gördüğü iyi çalışmalarından dolayı memnurluklarını ifade etmişlerdir.

Amasyalı'lar özel trenlerinin buradan ayrılışı esnasında gelişlerinde olduğu gibi en sıcak bir sevgi tezahüratıyla İnönü'yü selâmlamış ve uğurlamışlardır.

Devlet Başkanımızın bu ziyaret münasebetiyle Amasya dün gecedенberi bir şenlik havası içinde yaşamakta ve her taraf bayraklarla donanmış ve süslenmiş bulunmaktadır. Cumhurbaşkanımız yarın Turhal'dan Tokat'a geçerek tetkiklerine devam edeceklerdir.

Amasya'da bahar aylarında coşan Yeşilırmak'ın ve dağlardan boşalan suların ağır felâket getiren tehdidinden güzel Amasya artık tamamiyle kurtulma arefesindedir. Dağ suları derin kanallar içine alınacak kabaran Yeşilırmak'a da betondan bir kemer vurulacaktır. Cumhuriyet Hükümeti bu iş için 4 milyon liraya mal olacak inşaat ve tesisatı plânlanmış bulunuyor. Plân gerçekleştiği gün Amasya her yıl uğradığı can ve mal felâketinden ebediyen kurtulmuş olacaktır. İnönü bugün Amasya'da başlamış olan bu çalışmaları yakından görmüş ve şehirden derin bir memnurlukla ayrılmıştır. Başkanımızı sevindiren başlıca hâdisе bu gördüklerinden çok, Amasya'nın istikbali için taşıdıkları canlı ümit ve çalışma şevkleri olmuştur.

Şimdiye kadar emsaline rastlanmadığı bir dolu âfeti yüzünden mahsulünü kaybeden on yedi köyü müstesna Amasya, Çorum ve Samsun çevresinde gerek hububat ve gerek pancar, tütün, afyon, kendir gibi ziraî endüstri bitkilerinin bu yıl yüz güldürecek şekilde bereketli olması da Devlet Başkanımız için büyük bir müjde olmuştur. İnönü bu haberi alınca şöyle demişlerdir: Birkaç gündенberi Orta Anadolu'da gördüğüm manzaradan çok mahzundum. Bu güzel müjdeniz beni çok sevindirdi.

“Savadiye, Selağzı, Hastane, Uçlar derelerinin ıslahı işini ele almış bulunuyoruz. 998 bin lira keşif bedeli ile bu ayın 21 inde ihale edilecektir. Bunun dışında Yeşilırmak'ın sahilini sulama işi vardır ki, bu mevzu da temmuz ayı içinde ihaleye konulacaktır.” Haberiyle ilgili olarak Amasya bahçelerinin sulanması ve yan derelerin ıslahı inşaatı işi 1951 yılı başında tamamlandığından yüklenici Şemsettin Arman'la yapılan sözleşmenin tasfiyesi ile yeni işlerin yapılabilmesi için ek sözleşmenin yapılması Bakanlar Kurulunun 14/03/1951 tarih ve 3/12671 sayılı kararı ile kabul edilmiştir.¹⁴⁷

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün yapmış olduğu bu ziyaret kısa sürmüş, İnönü haberde de görüleceği üzere 10:30'da başladığı tetkiklerini 14:15'te özel treniyle hareket edene kadar devam ettirmiştir.

Tokat, Erzincan ve Erzurum'u da ziyaret eden Cumhurbaşkanı 13 Temmuz'da yurt gezisini tamamlayarak Ankara'ya dönmüştür. Sel ve afet bölgelerini gezisi sonrası Anadolu Ajansına verdiği demecini: “Seyahatimden memnun olarak döndüğümü söyleyebilirim” şeklinde bitirmiştir.¹⁴⁸ Bu seyahate ilişkin Ulus gazetesinde şu resimler yayımlanmıştır:¹⁴⁹

¹⁴⁷ DABCA, 30.18.1.2/125.20.3, s. 1.

¹⁴⁸ *Ulus*, “Cumhurbaşkanı yurt gezisinden memnun döndü”, 14 Temmuz 1949, s.1-6.

¹⁴⁹ *Ulus*, “İnönü'nün son gezisinden resimler”, 14 Temmuz 1949, s. 8.

Aşağıdaki resimler, Cumhurbaşkanımızın geçen sene ve bu sene sel felâketine uğrayan Amasya ve Tokat'ta yaptığı son tetkiklerinde ilgililerden izahat alırken göstermektedir.

Cumhurbaşkanı ve Bayındırlık Bakanının Amasya ziyaretlerine ilişkin 17 Temmuz tarihinde Ulus gazetesinde çıkan köşe yazısında¹⁵⁰; ırmak kenarında inşa edilen yalı evlerinin taşkınlar da düşünülerek ırmak seviyesinden 4-5 metre yukarıda inşa edildiği, buna rağmen Yeşilırmak taşmaya başladığı an bu seviyenin yetersiz kaldığı belirtilmiştir. Devamla; “sel ağızları geniş kanallar haline getirilecek, iki yanı

¹⁵⁰ Kemal Zeki Gencosman, “Bir Geziden Notlar”, *Ulus Gazetesi*, 17 Temmuz 1949, s. 3-4.

sağlam taş duvarlarla örülecek, üstlerine geçit köprüleri yapılacaktır. Bu tedbir haşarı suları kuzulaştırmaya yeter. Fakat bu iş neye maloluyor biliyor musunuz? Tam 998 bin lira... Her sene yüz binlerce lira mal ve para ile ölçülemez can kaybına uğrayan Amasya'yı kurtarmak için Devlet bu parayı ortaya koymuştur. Dört gün sonra iş ihale edilecek! Feda olsun..." Bu yazıdan Cumhurbaşkanının ziyareti esnasında Savadiye deresinde "Amerikan yardımından aldığımız büyük kazma makinelerinin çalıştığı" bilgisini de edinebilmekteyiz. Ayrıca, "seller, şimdiye kadar dört dere kenarında 379 evi yıkmıştı. tehlikeye maruz daha 50-60 evin de yıkılması doğru olurdu."¹⁵¹ Bilgisi geçilmiştir.

Bu köşe yazısında; ziyaretler esnasında yaşanan bir olaya ilişkin aktarımdan en küçük bir muhalefete bile tahammülsüzlüğün boyutunu ortaya koymaktadır.

...bir vatandaşın Cumhur Başkanına yaklaştığı görüldü. Kıırma bir Türkçe ile, tuhaf bir şive ile konuşuyordu. Amasya'ya sonra'dan nisbet peyda etmiş olduğu anlaşılan bu zat, Amasyalılar namına, derenin ıslah edilmesini rica ediyordu.

"—Çoluk çocuğumuzun hayatı tehlikededir, düzeltilmesini, üstüne de sağlam bir köprü yapılmasını istirham ederiz."

Bu yarı Amasyalının demindenberi verilen izahatı işitmediği, biraz ileride temizleme işine başlamış olan dağ gibi makineyi de görmediği anlaşıyordu. Bayındırlık Bakanı Adalan, Amasyalılar adına rica ettiği işin başlamış olduğunu bu zata anlattı. Fakat o hâlâ ısrar ediyordu:

"— Çok rica ederiz, yapılsın, edilsin, çoluk çocuğumuz kurtarılsın."

Yanımdaki Amasyalı bir arkadaş:

"— Bu zat deli midir, diye sordum.

"— Hayır, dedi, deli değildir. Buradaki Millet Partisi Başkanıdır. "

Millet namına konuşup, millete (!) caka satmak isteyenleri ilk defa Amasya'da köprü üstünde görmüş değiliz. Hâdise anlatmağa değmiyecek kadar da basitti. Fakat bazı muhaliflerin, iş görmeyi değil, iş istemeyi bile beceremediklerini canlı bir şekilde göstermesi bakımından şöylece bir kaydedivermekte fayda gördüm. Yapılmakta olan işin yapılmasını istemek, hem de millet namına istemek en son tip muhalefet çeşitlerindendir. Sayın Demokrat vatandaşlar da Seçim Kanunu ister dururlar ya...

1949 yılı baharında yaşanan taşkınlara ilişkin Akşam gazetesi de gelişmeleri okuyucularıyla paylaşmıştır. 26 Marta geçilen haberde¹⁵²: "Yeşilirmak çok yükseldi On bir köy sular altındadır, nüfusça zayıt yok" başlığı ile Çekerek, Tersakan ve Yeşilirmak sularının yükseldiği, Yeşilirmak'ın 190 cm yükselmiş bulunduğu, Sıraböcekane, Kapıkaya, Karasenir, Kayabaşı, Dadı, Kızılca, Karaköprü, Boğaz ile

¹⁵¹ Burada bahsedilen seller ve yıkılan evlerin 3 Haziran 1948 tarihinde yaşanan sellere ve yıkımlara ilişkin olduğu düşünülmelidir.

¹⁵² Akşam, "Yeşilirmak çok yükseldi", 26 Mart 1949, s. 2.

Fındıklı köyleri ve Orman bağları arazilerin su altında bulunduğu bilgisi geçilmiş, devamında “Bu köyler halkının bir kısmı Kızılay çadırlarına nakledilmişlerdir.” Ayrıca insan ve hayvan kaybının olmadığı da haberde yer bulmuştur. 1 Nisan’da ise Yeşilirmak’ın yükselmeye devam ettiği, ırmak sularının 70 cm daha yükselmesi durumunda şehir caddelerinin sular altında kalacağı¹⁵³ haberi okuyucularla paylaşılmıştır. 4 Nisan tarihinde; seller, taşkınlar ve iklim olayları üzerinden hükümeti eleştirel tarzda şu yazı kaleme alınmıştır: ¹⁵⁴

Bahardan da şikâyetçiyiz!

İstanbulda feryad ediyoruz:

«— Kıştan usandık. Soğuklar canımıza tak dedi. Güneşe hasret kaldık. Hava ısınsa da odun, kömür derdinden kurtulsak artık.»

Tabiat hükmünü icra ediyor. Bahar yaklaştıkça dondurucu soğuklar kırılıyor arasıra lodos da okşuyor.

Biz neşelenmeğe başlarken Anadoludan feryatlar duyuyoruz:

«— Havalara ısınmağa başladı. Dağlarda eriyen karlardan, sürekli mevsim yağmurlarından nehirler, ırmaklar, çaylar taşıyor, ekili arazimizi sular basıyor, kulfubelerimizi, hayvan sürülerimizi seller götürüyor.»

On beş, yirmi günden beri gazetelerde heyecanlı haberler okuyoruz. Porsuk çayı yükseliyormuş, Eskişehir havalisi korkunç sel tehdidine maruz bulunuyormuş. Meriç nehrinin yükselişi Edirne havalisinde heyecan uyandırıyor. Yeşilirmağın taşmasıyla Amasya civarında 70 bin dekarlık arazi sular altında kalmış. Seyhan nehri kabarmış, nehir yatağındaki setlerde köylüler tarafından doldurulan yarıklar tekrar açılmış, Yüregir ovasına sular yayılıyor.

Ne yapalım, efendim? Elbette kışın kar, baharda yağmur yağar. Elbette hava ısınınca dağlardaki karlar erir. Elbette kar, yağmur suları nehirleri, dereleri kabartıp taşırır. Kış boyunca karı biz mi yağıdırıyoruz? Mevsim yağmurlarını yukarıdan aşağı biz mi aktarıyoruz? Baharda havayı biz mi ısıtıyoruz?

Hâşââ!... Bunlar insan gücünün fevkinde tabiat hâdiseleridir. Her sene dünyanın her tarafında kar da yağar, yağmur da yağar, hava da ısınır, nehirler de taşar. Yedi kat yerin dibini didikliyen, 7 kat göklerde kanad çırpın, elektrik ejderini avucunun içine alıp köle gibi çalıştırarak en ağır işleri ona yaptıran medeniyet, karlara, yağmurlara, hava değişmelerine tahakküm edecek kudreti henüz gösteremedi.

Fakaaat... Karların, yağmurların, hava değişmelerinin, su baskınlarının karşısında acze düşüp ellerini oğuşturmak, Âdem oğullarının gök gürültüsü, şimşek parıltısı karşısında tir tir titrettikleri devirlere malolmuştur. Medeniyet bugün kara, yağmura, havaya hükmedemiyor amma kar, yağmur sularını nehirlerin yataklarına tıkıveriyor ve istediği zaman onları kendi hizmetinde çalıştırıyor. Biz de o medeniyet âleminin içinde yaşıyoruz. Gel gelelim, toprağın altındaki kömürü çıkarmaktan da. yatağından başını biraz kaldıran ırmağı yola kaymaktan da âciziz. Kışın soğuktan, baharda kar ve yağmur sularından, yazın güneş sıcağından zarar görüyoruz. Medeniyete büyük faydalar temin eden tabiat kuvvetleri bizim için daima birer felâket darbesi oluyor.

Nasreddin Hoca merhum; «İlkbahar a bir sözüm yok» demiş amma biz bundan da şikâyetçiyiz, her sene en büyük zarar darbelerini ilkbaharda yiyoruz. Ne

¹⁵³ *Akşam*, “Amasyada su baskını tehlikesi”, 1 Nisan 1949, s. 2.

¹⁵⁴ Cemal Refik, “Bahardan da şikâyetçiyiz!”, *Akşam Gazetesi*, 4 Nisan 1949, s. 3.

yapalım? Yer yüzünde mevsimleri bizim keyfimizce ayarlanmış bir diyar mı arıyalım?

21 Nisan tarihinde Akşam gazetesinde:¹⁵⁵ Yağan yağmurlardan Yeşilırmak'ın taşıdığı, birçok bahçe ve tarlaların su altında kaldığı, şehirde bazı binaların alt katlarının su ile dolduğu ayrıca “Kızılay yardımında bulunuyorsa da bu yardım azdır ve kâfi değildir.” Haberi geçilmiştir. 22 Nisan'da geçilen haberde¹⁵⁶; son dönemde yağan yağmurlar nedeniyle Yeşilırmak'ın seviyesinin devamlı yükselmekte olduğu, bu yükselişin 2 metre 30 santimetreyi bulduğu, Amasya Valisinin 20 Nisan tarihinde su taşkınlarına uğrayan köyleri gezdiği ve lâzım gelen tedbirlerin alınmasına nezaret ettiği, yazılmıştır. 24 Nisan'da; Yeşilırmak'ın taşmaya devam ettiği, suların Amasya içerisinde ki yollara kadar yükseldiği haberi dışında, 21 köy ve arazisinin sular altında kaldığı, 15 köyün ise akıbetlerinin meçhul olduğu ve haber alınamadığı haberinin yanında, bu köylerde insan ve hayvan kaybının olduğunun söylenmekte olduğu haberi yazılmıştır.¹⁵⁷

30 Nisan baskısında şu bilgiler geçilmiştir: ¹⁵⁸

Bayındırlık Bakanı Amasyada sel sahasını dolaştı

Hükümet, su istilâsını önlemek için 2,750,000 lira sarfedecek” başlıklı haberin devamında: Bayındırlık Bakanı Şevket Adalan saat 8’de beraberinde İçişleri Müsteşarı İhsan Aksoy, Vali, Parti Müfettişi, Su İşleri Başkan Yardımcısı olduğu halde su istilâsına maruz kalan bağ ve köyleri gezmiş, halkın dertlerini dinledikten sonra merkeze dönmüştür, öğle yemeğini müteakip, Cumhuriyet Halk ve Demokrat Partilerini ziyaret etmiş olan Şevket Adalan kesif bir halk kitlesinin bulunduğu Halkevine gelerek onlarla bir konuşma yapmıştır. Bakan bu konuşmasında tuğyan felâketini haber alır almaz durumu görmek ve duyulan acıları paylaşmak üzere Amasya'ya geldiğini, her şeyden evvel felâketi önleyebilmek için bentlerin sökülüp atılması gerektiğini, bunun için de Durucasu hidroelektrik santralının kurulması lâzım geldiğini bildirmiş, sözlerine devamlı mevcut dört derenin ıslahı için bir milyon, eksik kalan sulama işleri için iki milyon elli bin ve Durucasu hidroelektrik santrali için de bir buçuk milyon lira sarfedileceğini bütün bu işlerden sonra da bentler yıkılacağı cihetle artık su istilâsından kurtulunacağını ilâve eylemiştir. Acele yapılması gerekli işlere başlandığını muhtaçlara mümkün olan yardımın yapılacağını da sözlerine katan Bakan, bu felâketin son olması temennisiyle ve halkın alkışları arasında Halkevinden ayrılmıştır. Bakan, Merzifon ve Gümüşhacıköy ilçelerine müteveccihen Amasya'dan ayrılmıştır.

Su taşkınları yüzünden mahsulleri zarar gören Amasya Bölgesi çiftçilerine ödünç olarak 61 ton tohumluk patates dağıtılması Tarım Bakanlığının uygun görüşüne

¹⁵⁵ Akşam, “Yeşilırmak taşı Amasyada bir çok arazi su altında kaldı”, 21 Nisan 1949, s. 1.

¹⁵⁶ Akşam, “Yeşilırmak 2,30 metre yükseldi”, 22 Nisan 1949, s. 2.

¹⁵⁷ Akşam, “Nehir taşmakta devam ediyor”, 24 Nisan 1949, s. 2.

¹⁵⁸ Akşam, “Bayındırlık Bakanı Amasyada sel sahasını dolaştı”, 30 Nisan 1949, s. 1.

dayanan İçişleri Bakanlığının teklifi zerine Bakanlar Kurulunun 5/5/1949 tarih ve 2/9246 sayılı kararıyla kararlaştırılmıştır.¹⁵⁹

¹⁵⁹ DABCA, 30.18.1.2/119.37.7, s. 1.

4. AMASYA'DA YAŞANAN SEL VE SU TAŞKINLARI (1950-1960)

4.1. Sel ve Su Taşkınları (1950)

1950 yılının 14 Nisanında Ulus gazetesinde: “Birkaç gün içinde bir buçuk metre kadar yükselmiş olan Yeşilırmak’ın halkı telaşlandırdığı, ilgili makamlarca gereken tedbirler alınmış bulunduğu, su seviyesinin yavaş yavaş alçalmaya başlamış olduğu¹⁶⁰” haberi yapılmıştır.

1950 yılına dair başkaca bir habere ulaşamamıştır.

4.2. Sel ve Su Taşkınları (1952)

Amasya 1940’lı yıllarda yaşadığı büyük taşkınların ardından 1952 yılında bu taşkınlar seviyesinde belki de bu taşkınlardan da büyük bir Yeşilırmak taşkınıyla karşı karşıya kalmıştır. Bir haftadan fazla etkisini fazlasıyla hissettiren bu dönem taşkınları Ulus ve Akşam gazetelerince yakından takip edilmiştir.

Ulus gazetesi bu taşkına ilişkin ilk haberini 1 Nisan tarihinde okuyucularıyla paylaşmıştır. Paylaşılan haberde verilen bilgiler şu şekilde sunulmuştur:¹⁶¹

Amasya'da seylâp âfet halini alıyor

Yeşil Irmak'ın durmadan yükselmesinden korkuluyor caddeler sular altında

Bir haftadanberi mütemadiyen yükselmekte olan Yeşilırmak şu anda (saat 17.30) betonarme olan hükümet köprüsünün iki gözünden de zorluyarak geçmektedir. Irmak seviyesi geçen yıldan 3 metre daha yüksek olmak üzere yatağından itibaren 5,5 metre yükselmiştir. Artış devam etmektedir.

Yeşilırmak kenarındaki Ziya Paşa Bulvarı, Gazi ve Pirinççi caddeleri yer yer sular altındadır. Sultan Bayezit Camisi, dükkânlar ve buradaki yazıhaneler suların istilâsına uğramıştır. Hacıilyas Mahallesinin büyük bir kısmı ile istasyon ve civarı da sular altında kalmıştır. Hükümet konağının zemin katı da suların istilâsına maruz kaldığından tahliye edilmiştir.

Merkeze bağlı Ovasaray, Kayabası, Karasenir, Kapukaya. Ormanbağlar, Dadı, Yazıbağları, Kavakçayırı, Kızılca, Karaköprü, Sıraböcekane, köyleriyle Helva ve Hacılar mevkiinde 200 ev sular içindedir. Tahminen 10 bin hektar bahçe ve tarla sularla örtülüdür.

Hacılar meydanında mahsur kalan 56 vatandaş ile diğer köylerdeki vatandaşlar kayıklarla kurtarılmışlardır. Yersiz kalanlar devlet hastahanesinde barındırılmaktadırlar. Civarda can kaybı olmasından korkuluyor.

Her ne kadar vali Esat Onat, yardım için gerekli tedbirleri almak için uğraşmakta ise de yapılanlar kifayetsizdir.

¹⁶⁰ Ulus, “Yeşilırmak yavaş yavaş alçalıyor”, 14 Nisan 1950, s. 3.

¹⁶¹ Ulus, “Amasya'da seylâp âfet halini alıyor”, 1 Nisan 1952, s. 1-3.

Bu durum 1940 yılındaki baskından daha endişe vericidir. Suların seviyesi şimdiden 1940 daki seviyeye yükselmiştir. Irmağın aynı hızla yükselmesi halinde büyük bir felâketten ciddi olarak korkulmaktadır.

Amasya, 31 (Telefonla) — Yeşilırmak yükselmesine devam etmektedir. Caddelerde yer yer biriken sular gittikçe çoğalmağa başlamıştır. Bahçeler içi, Kulistepe mevkiî kamilen sular altındadır. Şu anda sular Şamlar Mahallesini de tehdiye başlamıştır. Tren istasyonundan sular yara yara geçmiştir. Çorum'dan gelen otobüsler Amasya'ya girememişlerdir. Kezalik Taşova ile irtibat kesilmiştir. Halk heyecan içindedir. Hacı İlyas mahallesinden birçok aileler evlerini terk ederek yüksekteki mahallelere taşınmaktadırlar. Kızılay çadırlarından henüz bir haber yoktur. Hükümetin alâkasızlığı halkın üzüntüsünü artırmaktadır.

Bu haber taşkınının ne kadar büyük olduğunu göstermesi açısından önemlidir. 5,5 metre yükselmiş bulunan ırmak şehrin Cuma Camii olan Sultan Bayezid Camii ve Külliyesini dahi basmıştır. Hatta Hükümet Konağının bodrum katları sular altında kaldığı için tahliye edilmiştir. Tren istasyonu yarım metre kadar sular altında bulunduğunu, Hacıılyas Mahallesi ahalisinin büyük bir bölümünün evlerini terk etmek zorunda kaldıklarını, Çorum'dan gelen otobüslerin şehre giremediğini, Taşova yolunun geçit vermediğini, pek çok köy ve arazilerinin sular altında kaldığını görmekteyiz. “Kızılay çadırlarından henüz bir haber yoktur. Hükümetin alâkasızlığı halkın üzüntüsünü artırmaktadır.” ifadesiyle bitirilmiş bulunulan haber bu döneme kadar yaşanmış sel ve su taşkınlarında Ulus gazetesinin şimdiye kadar kullanmadığı eleştirel bir dil olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ulus gazetesi 2 Nisan'daki baskısında taşkını yine baş sayfadan okuyucularıya paylaşmıştır. Haberde:¹⁶²

Seylâp âfet halini aldı

Amasya ve civar köyleri tamamen sular altında

Sular birkaç güne kadar çekilmediği takdirde bu bölgenin bütün mahsulünün mahvolması mukadder görülüyor

Amasya, 1 (Telefonla) — Yeşilırmak'ın kolları olan Tersakan, Tokat ve Çekerek ırmaklarının kenarlarındaki bütün Amasya köyleri ve arazileri sular altında kalmıştır. Düne kadar 2000 hektar olarak tesbit edilen su altındaki arazi bugün 3000 hektarı aşmış durumdadır. Geldiklan ovası adetâ bir deniz olmuştur.

Amasya ve civarını sular tamamen kapladı

Şehirde umumi caddeler su altındadır. Yollardan yaya geçmek mümkün olmamaktadır. Fayton ve otomobillerle gidilip gelinmektedir. Hükümet köprüsünün gözleri sular tarafından tazyik edilmektedir. Sular büyük direkler taşımakta ve köprüye çarpmakta, büyük gürültüler çıkarmaktadır. Suların sürüklediği direklerden sular içinde kalan köylerden bir kısım evlerin yıkıldığı sanılmaktadır.

Hacıılyas, Gökmedrese, Üçler, Hızırpaşa, Hatuniye , Kurşunlar, Karşıyaka, Berkis, Pirinççi, Şanlar, Bahçeleriçi ve Culustepe mahalleleri sular altındadır.

¹⁶² Ulus, “Seylâp âfet halini aldı”, 2 Nisan 1952, s. 1-5.

Üçler okulu tatil edilmiştir. Temelleri sağlam olmayan evlerin yıkılmasından korkulmaktadır.

Halk arasındaki söylentiye göre, suların yanlara yayılması Yeşilırmak fabrikası bendinin yükseltilmesi yüzündendir...

Tokat - Turhal ve Turhal - Amasya yollarında, otobüs münakalesi durmuştur...

Sular çekilmezse

Yeşilırmak devamlı olarak yükselmesi sonunda, Amasya ve kazalarında vukua gelen seylâp hakkında ne gibi tedbirler alındığını sorduğumuz yetkili merciler, bu bölgeye 300 çadır gönderildiğini, Kızılay'ın da 10 bin lira yardım yaptığını bildirmişlerdir. Gene bildirildiğine göre, Amasya mntakasını sular altında bırakan Yeşilırmak, daha fazla yükseldiği ve sular birkaç gün kadar çekilmediği takdirde, bu bölgenin mahsulünün tamamen mahvolması mukadderdir. Hükümet derhal harekete geçerek gerekli yardım yapılmalı ve tedbirler alınmalıdır.

3 Nisan baskısında da Ulus gazetesi taşkın hakkında kapsamlı bir haber geçmiştir. “Yeşil Irmak durmadan yükseliyor” “Amasyada yol geçit vermez, nakil vasıtaları işlemez oldu” “Bazı semtlerde evler çöküyor, ellibeşbin dönümlük arazi tamamen sular altında kaldı, çadır ve para yardımının az olduğundan şikâyet ediliyor, Bayındırlık Bakanı su mütehassısı ile Amasya'ya gitti”¹⁶³ üç haber başlığıyla sunulan haberde:

Yeşilırmak hâlâ yükseliyor. Sular birçok kısımlarda rıhtım duvarlarını aştı. İstasyon bulvarı, Pirinççi, Gazi caddeleri artık geçit vermez oldu. Faytonlar da, otomobiller de işlemez oldu. Hacılar meydanında, Gökmedrese'de, Nerkis mahallelerinde, istasyonda, bulvar civarındaki evlerde çöküntüler başladı.

Samsundan gelen tren istasyona giremedi. Irmak üzerinde ev enkazı, ev eşyaları, sandıklar, kümes hayvanları, sığırlar görünüyor. 20 bin dönümlük buğday, 5 bin dönümlük arpa, 5 bin dönümlük bağ bahçe, 15 bin dönümlük nadaslanmış topraklar ki toptan 35 bin dönümlük arazi tamamen sular altında kalmıştır. Zarar 3 milyon lira tahmin edilmektedir.

Kızılay merkezinden 5000 lira ile 100 çadır gelmiştir. Çadırlar ve para yardımı çok az olduğundan ve zamanında yetişmediğinden şikâyet edilmektedir.

Sular hükümet köprüsünün üstünden aşmağa başladı. Vakit gece yarısı olmasına rağmen halk şiddetle akan suları heyecanla seyrediyor.

Durum hakkında bilgi verildikten sonra devamında Hükümeti eleştiren şu ifadeler kullanılmıştır:

Bazı enteresan konuşmalar oluyor. Bugünkü felâketin benzerini 1940 ve 1948 yıllarında geçirmiş olan halk Ankara'dan kendilerini teselliye koşacak büyükleri yollarda gözlüyorlar. Geçen yıllarda felâketin daha ilk gününden itibaren bütün ihtiyaçlarının nasıl temin edildiğini anlata anlata bitiremiyorlar.

Bundan evvelki felâket sıralarında Amasya'ya teşrif eden o zamanın muhalifi sayın Adnan Menderes'in "bu suya hâkim olamıyan bir hükümet devlet işlerine nasıl hâkim olur? Irmağa gem vuracağız" dediğini hatırlatıyor, şimdi nerede gelip şu ırmağa gem vursun, diyorlar.

¹⁶³ *Ulus*, “Yeşil Irmak durmadan yükseliyor”, 3 Nisan 1952, s. 1-2.

Merkeze bağılı İlisu bucağından 14 yaşlarında bir şahsın sulara kaybolduğı bilgisi geçildikten sonra Bayındırlık Bakanının Amasya'ya gelişiyile ilgili olarak haberin devamında:

Yeşilirmak'ın feyezani dolayısıyle husule gelen vaziyeti mahallinde görmek üzere Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu beraberinde, Amasya Milletvekilleri ve Su İşleri Reis Muavini Sadık Kutlay olduğı halde otomobille Amasya'ya hareket etmişlerdir. Bu münasebetle Bayındırlık Bakanlığı Elektrik İşleri Etüd İdaresinin Yeşilirmak havzasının amenejman plân ve projelerine hazırlık olmak üzere yapmakta bulunduğı etüdler de gözden geçirilmiş olacaktır.

Feyezandan zarar görenlere Kızılayca yapılmış olan ilk ve âcil yardımlara muvazi olarak Hükümet de icabeden tedbirleri almış bulunmaktadır.

Ajansın haberi

Amasya, 2 a.a. — Yeşilırmağın seviyesinin düne nazaran 25 santim daha yükselmiş olması neticesinde sular bugün istasyonu da tamamen istilâ etmiştir. Yolcular trenlere içeri şehirde binmekte ve biletler tren de kesilmektedir. Şehir içinde su altında bulunan yollarda su seviyesinin yükselmesi nakil vasıtalarının işlemesine mani olmuş seyrüsefer mahalle aralarına inhisar etmiştir.

4 Nisan tarihinde Ulus gazetesi manşetten: “Amasya'da Bütün daireler tatil edildi, Yüzbin dönüm arazi sular altında, hükümet makamlarına telgraf çekilerek âfetin büyüklüğü belirtildi” haber başlıkları ile taşkına ait iki resimle paylaştığı haberinde¹⁶⁴:

¹⁶⁴ Ulus, “Amasya'da bütün daireler tatil edildi”, 4 Nisan 1952, s. 1-4.

Amasya sel felaketinden ilk resimler: Şehrin içi ve dışı sular altında.. özel muhabirimizden)

Yeşilırmak'ın taşması Amasya'nın yakın tarihinde misline tesadüf edilmemiş bir âfet halini aldı. Sular Kayabaşı istasyon köprüsünü de aşıyor. Ankara- Amasya hattı bu suretle kesildi. Ana caddelerde yüksekliği yarım metreden 2 metreye kadar olan sular akıyor. Alçak köprüler geçit vermiyor. Hükümet köprüsünün üstüne ikinci bir ağaç köprü kurmak suretiyle geçit temin edilebildi.

Bugün de ev ankazları hadsiz hesapsız sularda yüzüyor. Tokat, Tersakan, Çekerek ve Yeşilırmak kıyılarındaki köyler istisnasız sular altındadır. Bugün sular altında kalan arazi miktarı 100 bin dönüme yaklaşmıştır. Düne kadar 3 milyon lira tahmin edilen zarar 20 milyonu aştı. Bütün daireler vazife görülmediğinden tatil edildi. Mezbaha ve fırınların bir kısmı çalışamaz hale geldi. Üçler Okulunun bir kısmı yıkıldı. Hacıilyas mahallesi harap bir vaziyette. Sular 100 Evler mahallesinin yarısını işgal etti. 50 imzalı telgrafla Cumhurbaşkanlığına, Başbakanlığa, Bayındırlık Bakanlığına telgraf çekilmiş, âfetin büyüklüğü belirtilmiştir.

Bugün saat 17.30 da Bayındırlık Bakanı ve Amasya Milletvekilleri Amasya'ya geldiler. Saat 20.30 da Bahçeli Kahvede yapılan bir toplantıda milletvekili Cevdet Topçu, sayın Bakana herkesin derdini söyleyebileceğini bildirdi.

Söz alan Salâhattin Tarhan hidro-elektrik santralının bir an önce yapılması gerektiği ve demir temin edilmesini istedi. Nuri adında bir köylü aynı konu üzerinde konuştuktan sonra, Ziraat Bankası Müdürünün arazilerini su basmasından dolayı kendilerine kredi açlamıyacağını söylediğini anlattı.

Bakan, hidro-eltrik santirali ihalesinin yapıldığını söyledi. Buna karşı Nafiz Ilıcak bu santralin eski iktidar zamanında mı, yeni iktidar zamanında mı ele alındığını sordu. Bakan başını yere eğmek zorunda kaldı.

Nuri Erönel, bizim halimiz ne olacak bu zavallıların dertlerine henüz deva yok, deyince Bakan "Arkadaş onlar zavallı değildir " diye bağırdı. Bir köylü vatandaş "Evet biz zavallıyız. Çünkü derdimizi anlatamıyoruz" dedi. Bunun üzerine bazı sert konuşmalar başladı, böylece toplantı sona erdi.

Son dakika

Amasya, 3 (Telefonla) — ırmakta bariz bir çekilmenin başladığı müşahede edilmektedir. Tokat ve Çekerek ırmaklarından gelen haberlere göre ırmağın bu

gece biraz çekileceği ve yarına kadar hükümet köprüsünün geçit verebileceği sanılmaktadır.

5 Nisan tarihinde de Ulus gazetesi taşkını baş sayfasında manşetten okuyucuları ile paylaşmış hatta devamında habere iki sayfada daha yer vermiştir. Haberde¹⁶⁵:

Su baskınına uğruyan Amasya'dan bir görünüş: (Diğer resimler son sayfamızdadır. (Foto: Hüseyin Ezer)

Amasya'da Irmağın suları çekiliyor

Bir posta treni tesadüf eseri olarak Kayadibi mevkiindeki köprüden geçtikten sonra köprü tamamen yıkıldı

Amasya, 4 a.a. — Hususi surete gönderdiğimiz arkadaşımız bildiriyor:

Bir haftadan beri mütemadiyen kabarmakta olan sular dün sat 17 den itibaren yavaş yavaş inmeğe başlamıştır. Dün istasyon civarında münakalât kayıklarına temin edilmiştir. Bir ara suların istilâsına maruz kalan P. T. T. binasının muhabere kısmı Emniyet Müdürlüğü binasının bir odasına taşınmıştır. Suların inmesiyle makineler tekrar postane binasına nakledilmiş ve normal çalışmalara başlanmıştır. Şehir dahilinde 8 kadar evin çöktüğü tesbit edilmiştir. Bunlar arasında bir de ilkokul binası vardır. Amasya'nın diğer ilçeler ve köylerle olan münakale irtibatı tamamen kesilmiştir. Dün Samsun'a gitmekte olan posta treni bir tesadüf eseri olarak Kayabaşı mevkiindeki köprüden geçtikten sonra köprü tamamen yıkılmıştır. Irmak kenarında bulunan ev ve bahçelerde hasarın büyük olduğu tahmin edilmektedir.

Şehrin ekmek ihtiyacını temin etmek üzere Amasya Belediyesi Merzifon'a 4 bin adet ekmeğin gönderilmesi için müracaatta bulunmuştur.

Bir kısım halkı tahliye edilmiş olan Kayabaşı köyü halen sularla mahsur bulunmaktadır. Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu bu sabah saat 9.30 dan sonra beraberindeki zevatla birlikte Kayabaşı mevkiine hareket etmiştir.

Turhal, 4 (Telefonla) - Yükselen suların seviyesi düşmektedir. Bununda beraber Erzurum-Samsun katarı dün Samsun'a giderken Kayabaşı köprüsünü geçmiş fakat az sonra demir köprü yıkılmıştır. Bundan iki saat sonra gelen Haydarpaşa-Samsun katarı bu yüzden dünden beri Turhal istasyonunda

¹⁶⁵ Ulus, "Amasya'da Irmağın suları çekiliyor", 5 Nisan 1952, s. 1-4-5.

beklemektedir. Köprünün tamir işinin bir hafta kadar süreceği tahmin edilmektedir.

Ulus gazetesinin 6. sayfasında şu resimler paylaşılmıştır:

4 Nisan cuma günü Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu'nun Amasya'ya gelişi Ulus gazetesinde 6 Nisan tarihli baskısında haber olarak yer almıştır. Bu haber de Hükümet'e yönelik eleştirel bir şekilde ele alınmıştır. Haber gazetede 6 Nisan'da şu şekilde yer bulmuştur:¹⁶⁶

Kemal Zeytinoğlu Amasya'da güya dert dinledi

Amasya, 5 (Telefonla) — Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu cuma günü halkın dertlerini daha yakından dinlemek için saat 15 te arzu edilecek herhangi bir yerde yapılacak toplantıda hazır bulunacağını vaadetmişti. Şevket Sinemasında toplanan halk randevu saati hayli geçtiği halde Bakanın hâlâ gelmediğine üzülmeye ve sabırsızlanmaya başladığı bir sırada dileklerin Hükümet konağında resmen dinleneceği ilân edildi. Halk büyük bir kitle halinde Hükümet konağının kapısına geldi. Bu sefer Milletvekili Kemal Eren Bakan tarafından ancak bir heyetin kabul edileceğini söyledi.

Heyet içinde bulunan C. H. P. Başkanı Avukat Halit Taşdemir hidro-elektrik santralinin ikmali ve bentlerin kaldırılması hakkındaki fikirleri Bakana arzetti.

¹⁶⁶ Ulus, "Kemal Zeytinoğlu Amasya'da güya dert dinledi", 6 Nisan 1952, s. 2.

Bunu müteakip D.P. den Macit Eren¹⁶⁷ de bilhassa Yeşilırmak Fabrikası bendinin sebep olduğu su basması felâketi üzerinde durdu ve Milletvekili Cevdet Topçu'nun akrabası olan ve fabrikanın sahiplerinden bulunan Salâhattin Aktin'in¹⁶⁸ hatırı için bu bendin yıktırılmamış olduğunu şiddetle tenkidetti. Kemal Zeytinoğlu'nun "Hani şimdi ortalıkta bent görülüyor mu?" diyerek Milletvekili arkadaşının akrabasını himaye ettiğini açıkça ifade etmesi ve üstelik geceyi de fabrikatör Salâhattin Aktin'in evinde geçirmesi halk üzerinde büyük bir teessür uyandırdı. Bakan bu sabah saat 8.30 da Merzifon'a müteveccihen hareket etmiştir.

Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu Amasya dönüşü Bakanlar Kurulu toplantısında Amasya sel felâketi hakkında geniş izahat vermiştir.¹⁶⁹

1952 yılında yaşanmış olan Yeşilırmak taşkını Ulus gazetesinin yayın politikasının ne denli değiştiğini göstermesi açısından önemlidir. Bundan evvelki sel, taşkın ve afetlere ilişkin resim paylaşmayan ve hükümet aleyhinde tek bir cümle kurmayan Ulus gazetesinin 1952 yılında yaşanmış olan bu taşkınlarda yayın politikasını değiştirdiğini, hükümeti ve yetkililerini eleştirel bir üslupla haberi manşetten ve de olay yeri fotoğrafları ile okuyucuları ile paylaştığını görmekteyiz.

Akşam gazetesi de 1952 yılında yaşanan bu taşkını yakından takip etmiş ve okuyucuları ile paylaşmıştır. 31 Mart tarihli Akşam gazetesinde¹⁷⁰ “Amasyada su baskınına uğrayan köyler” haber başlığı ile “Yeşilırmağın yükselmesinden dolayı, su baskınına uğrayan köylerin sayısı onu bulmuştur. Sular şehrin varoşlarına taşmaktadır Zarar ve ziyanın bir milyon lira civarında olduğu tahmin edilmektedir.” Bilgisi geçilmiştir.

1 Nisan'da geçilen haber:¹⁷¹

Seylâp felâketi

Amasya'da bir mahalle ve köylerden çoğu sular altındadır

Amasya 1 (Akşam) — Yeşilırmağın taşması ile bir çok köyler su altındadır. Tedricen yükselmekte olan su, şehrin içine de nüfuz etmiştir. İstasyon mahallesi göl halindedir. İnsanca kayıp yoktur. Fakat yağmur yağarsa büyük bir tehlike ile karşılaşılacak olacaktır.

56 kişi kurtarıldı

Amasya 1 (Akşam)— Su baskınına uğrayan köylerden birinde 56 vatandaş tehlikeli bir şekilde mahsur kalmıştı. Bayındırlık Bakanlığı elektrik etüt ekibinin sandalına atlayan mühendis Ali, bu 56 kişiyi ölümden kurtarmıştır...

¹⁶⁷ İsmin doğrusu Macit Zeren olmalıdır.

¹⁶⁸ Salâhattin Aktin'in sahip olduğu Yeşilırmak Un Fabrikası uzun süre C.H.P.'de milletvekilliği yapmış Nafiz Aktin'e ait olan fabrikadır. 1940 ve 1941 yıllarında kaldırılamayan bentler hususunda bu konuya değinilmiştir.

¹⁶⁹ *Ulus*, “Bakanlar Kurulunun toplantısı”, 7 Nisan 1952, s. 1.

¹⁷⁰ *Akşam*, “Amasyada su baskınına uğrayan köyler”, 31 Mart 1952, s. 5.

¹⁷¹ *Akşam*, “Seylâp felâketi”, 1 Nisan 1952, s. 1-2.

Kızılay'ın yardımı

Ankara 31 (A.A.) Amasyada vukubulan seylâp dolayısıyla Türkiye Kızılay Demeği Genel merkezi, icabeden müstacel yardımları yapmak üzere üç bin lira ile açıkta kalan aileleri barındırmak için 300 çadır göndermiştir.

2 Nisan'da Akşam gazetesi haberi:¹⁷²

Seylâp felâketi

Amasya 2 (Akşam) _ Yükselmekte devam eden Yeşihimak, Yorguç istasyonu ile İmaret, Mezbaha ve Ayvasıl mahalleleriyle Rıhtım caddesini de basmış, Yorguç mahallesinde bir ev yıkılmıştır.

Amasyada sular altında kalan arazinin genişliği bugün 32,500 dekara balığ olmuştur. Şehir için Hacı İlyas ve Erkiş mahallelerindeki çukur evlerin alt katları ile içeri şehirdeki evlerin bodrum katlarını su basmıştır. Hükümet konağının bodrumuna giren sular 50 santim kadar yükselmiştir. Köylerde ve şehirde boşaltılmış olan evlerin sakinleri münasip yerlere yerleştirilmişlerdir.

Gazetenin aynı günkü “Celâl Bayar Karabükte”¹⁷³ başlıklı bir haberinde “Cumhurbaşkanın, Karabük tetkiklerinden sonra Amasyadaki seylâp mıntıkasına geçeceği de tahmin olunmakta” olunduğu yazılmışsa da Cumhurbaşkanı Celal Bayar Amasya'ya gelmemiştir.

3 Nisan baskısında durumun vahametine ve taşkının büyüklüğüne ilişkin şu haber geçilmiştir:¹⁷⁴

Amasyada vaziyet vahim

Su basan yerlerdeki evler yıkılmaya başladı

Mahallelerde evden eve sırtta veya arabalarla geçiliyor. Maddî zarar 8 -10 milyon lira tahmin ediliyor

Amasya 3 (Akşam) – Yeşilirmakta yükselme devam etmektedir. Şu anda suyun yüksekliği 1949 daki büyük seylap seviyesinin çok üstünde bulunmaktadır. Amasya caddeleri bir Venedik manzarası arz ediyor. Bulvar kenarındaki mahallelerde evden eve sırtta veya arabalarla geçilebiliyor. Vaziyet çok vahimdir. Halk korku ve heyecan içindedir.

Şehrin civar kasaba ve köylerle irtibatı kesildiği gibi aralarında irtibat temin olunamayan mahalleler de vardır.

Sular altında bulunan arazi 50 bin dekara çıkmıştır. Maddi zarar 8-10 milyon arasındadır. Köylerle muhabere temin edilemediğinden hayvan kaybı bilinmemektedir.

Şehir dahilinde Gök Medrese, İstasyon, Görgüçpaşa mahalleleri ile Meydan bağlarında ve diğer mıntikalarda bir çok evler çökmeğe başlamıştır. Köylerden katı malûmat alınamamakla beraber, bilhassa Kapıkaya, Kayabaşı, Karasinir, Vadi, Güllük köylerinde günlerdir suların istilâsına uğrayan bir çok evlerin çöküp yıkıldığı ve sulara kapıldığı söylenmektedir. Yükselmekte olan sular dün de Yeniyol, Selağa, Pirinççi çarşıları ile askerlik şubesini, Adliye binasını ve Tekelin işgalindeki eski Halkevîni de işgal etmiştir. Yeşilirmak kenarında rıhtım duvarları

¹⁷² Akşam, “Seylâp felâketi”, 2 Nisan 1952, s. 2.

¹⁷³ Akşam, “Celâl Bayar Karabükte”, 2 Nisan 1952, s. 2.

¹⁷⁴ Akşam, “Amasyada vaziyet vahim”, 3 Nisan 1952, s. 1-2.

ve korkuluklar tamamiyle sulara gömülmüştür. Sular şehrin ortasından muazzam ve devamlı bir surette hızla akmaktadır.

4 Nisan'da Akşam gazetesi taşkını birinci sayfasında ve sonraki sayfalarında okuyucuları ile paylaşmıştır. Haberde:¹⁷⁵

Amasyada 100 bin dönüm sular altında

Azgın ve köpüklü sular şehir sokaklarında korkunç gürültülerle çağlıyor

20 ev yıkıldı, yüzlercesi de tehlikede

Amasya 4 (Akşam) — Bir felâket halini alan seylâp, Amasyalı vatandaşların hayatını altüst etmiş, gittikçe vahimleşen durum, en katı yürekliye dahi göz yaş döktürmektedir. Yeşilırmağın taşan sular iç mahallelere kadar yayılmakta, evleri ve dükkânları basmakta, cadde ve sokaklar azgın ve köpüklü sular altında geçilmez, yürünmez bir hale gelmektedir. Alt katlarını su basan evlerden bir kısmı yıkılmakta, yatak ve yorganlarını sırtlarına alan vatandaşlar, bu kış kıyamet gününde yüksek yerlere kurulan çadırlara göç etmektedir. Şimdiye kadar 20 ev yıkılmış olup, yüzlerce ev de yıkılma tehlikesi göstermekte ve buralarda oturanlar, enkaz altında kalmaları ihtimali karşısında çadırlara nakledilmektedir. Yeni yolda sel ağzındaki dükkânlar hemen kamilen boşaltılmıştır. Memurlar can kaygısına düştüklerinden vazifelerine gidememektedir. Bu durum karşısında resmî daireler tatil olunmuştur. 100 bin dönümlük arazi su altındadır. Yağmur yağmadığı takdirde suların iki üç günde çekileceği tahmin edilmektedir.

Bayındırlık Bakanı Kemal Zeytinoğlu, beraberinde Amasya milletvekilleri olduğu halde dün akşam üzeri şehrimize gelmiş, alâkadarlarla bir toplantı yaparak tedbir hakkında görüşmüştür.

5 Nisan'da yapılan haber taşkının ne denli büyük olduğunu ortaya koyması açısından önemlidir. Burada “Seylap felâketi, Amasyada 76 evle bir ilkokul yıkıldı, Su basan 700 evin, suların çekilmesinden sonra yıkılmak tehlikesiyle karşı karşıya olduğu bildiriliyor”¹⁷⁶ üç haber başlığının altında şu bilgiler verilmiştir:

Amasya 8 (Akşam) — Taşması ile bir felaket halini alan Yeşilırmak çekilmeye başlamış ise de su basan mahallelerde yakılan evlerin sayısı gittikçe artmaktadır. Su baskınına uğrayan 700 küsur evden 76 sı yıkılmıştır. Üçer ilkokulu çökmüştür. Diğer evlerin de, su çekildikten sonra yıkılmağa mahkûm olduğu bildirilmektedir. Evleri su altında kalmış olanlar, çadırlarda barındırılmaktadır. Kızılayın şimdiye kadar yaptığı yardımlar kafi gelmemektedir. Kızılaydan daha seri ve daha fazla yardım beklenmektedir. Su içinde kalan 700 evden pek az eşya kurtarılabilmektedir. Giyecek eşya su altında kalmıştır. Çıplak kalmış insanlar su içindeki evlerinden eşyalarını kurtarmağa çalışıyorlarsa da su çok derin olduğu ve çok da hızlı aktığı için eşyalar kurtarılamamaktadır. Su altında kalan arazinin tülü 30 kilometre kadardır.

Taşova köprüsü yıkılmış olduğundan geniş bir bölge arasındaki münakale kesilmiştir. Sular ortasında kalan Kayabaşı köyüne sandalla ekmek gönderilmektedir.

6 Nisan haberleri:¹⁷⁷

Korkunç su baskınları

¹⁷⁵ Akşam, “Amasyada 100 bin dönüm sular altında”, 4 Nisan 1952, s. 1-2.

¹⁷⁶ Akşam, “Seylap felâketi”, 5 Nisan 1952, s. 1-2.

¹⁷⁷ Akşam, “Korkunç su baskınları”, 6 Nisan 1952, s. 1-2.

Amasyada hergün bir kaç ev yıkılıyor

Niksar ovası ile Erbaa köylerini de su istilâ etti

Erbaa 6 (Akşam) - Niksar ve Erbaa ovalarından geçen Kelkit çayının yükselmesi neticesinde Niksar ovasının bir kısmı İle Erbaanın ova köylerinden olup ırmağın civarında bulunan Tepekışla, Ahırköy, Kızılçubuk, Ravak köyleri arazilerinin çok mühim bir kısmını su istilâ etmiştir.

Diğer taraftan Taşova istikametinden gelen Yeşilırmağın taşması ile de Taşova köylerinden Mülkbükü, Çalkıdır, Çalkara köylerinden bir kısmını arazisi ile birlikte sular kaplamıştır. Tehlikeli mahaller kaymakamlıklarca tahliye ettirilmiştir. Yeşilırmağın zorlaması neticesi Erbaa Samanova şosesi üzerinde bulunan Taşova köprüsü yıkılmış Erbaa - Samsun münakalâtı kesilmiştir.

Amasya 6 (Akşam) — Su içinde kalan evlerden bir kaç daha çıkmıştır. Her gün bir kaç evin yıkıldığı görülmektedir. Felâketzedeler dün sabahdanberi su içindeki evlerin eşyalarını kurtarmağa çalışmışlardır. Bunlardan biri boğulma tehlikesiyle karşılaşmış, zabıta tarafından kayık göndererek kurtarılmıştır.

Günlerdenberi kapalı bulunan dükkânlar bugün açılmıştır. Halkın şaşkınlığı ve heyecanı biraz zail olmuştur. Çadırlardaki halka Kızılay tarafından yiyecek yardımına devam edilmektedir. Yollar hâlâ su altında olduğundan Merzifon hariç, şehrin diğer yerlerle irtibatı kesiktir. Bunun bir kaç gün daha böyle devam edeceği sanılıyor. İstasyon da hâlâ su altındadır. Çöken Kayabaşı demiryolu köprüsünün yapılması uzun süreceğinden posta seferlerinin Merzifon - Çorum üzerinden temini için tertibat alınmıştır.

Bayındırlık Bakanı Merzifon ve Gümüşhacıköy yolu ile Ankara dönmüştür.

Akşam gazetesi 7 nisanda baş sayfasında “Amasyanın Kayabaşı köyü, ada halinde”¹⁷⁸ haber başlığı altında taşkına ilişkin şu resmi paylaşmıştır:

Amasya seylabından bir görünüş

¹⁷⁸ Akşam, “Amasyanın Kayabaşı köyü, ada halinde”, 7 Nisan 1952, s. 1.

Aynı günkü basımın ikinci sayfasında:“Amasyada durum” başlığı altında Yeşilırmak vadisinde su, aynı seviyeyi muhafaza etmektedir. 700 ev, 80.000 meyva ağacı, 14 köy su altındadır. Kayabaşı köyü su ortasında bir ada halinde kalmıştır. Hiç bir taşıt işlemiyor. Bu köyde de 23 evin alt katlarını su basmıştır. Bütün eşya ve yiyecekler harap olmuştur.”¹⁷⁹ Haberi geçilmiştir.

9 Nisan tarihli Akşam Gazetesi haberi: ¹⁸⁰

Amasya seylâbı

Zarar 4 milyon lira tahmin ediliyor

Eski iktidar tarafından projesi, yeni iktidar tarafından da va'di yapılan hidroelektrik santralının biran evvel ikmal edilmesi, bendlerin kaldırılması, taşmaları önliyecek bir tedbir olarak ileri sürülüyor

Amasya 8 (Akşam) — Yeşilırmağın taşması ile 15 köy ile şehir banliyösündeki bağ ve bahçeler, bine yakın ev, 170 dükkân su altındadır. Su kaplayan 200.000 dönüm toprağın üçte biri ekili bulunduğundan zararın dört milyon lira civarında olduğu tahmin ediliyor.

Bilindiği üzere, Yeşilırmak hemen her yıl taşmakta, çiftçi ve bahçıvan yüzlerce yurttışı mutazarrır edip, millî gelire asgarî bir milyon liralık darbe indirmektedir.

Bu âfetler muvacehesinde, Amasyalıların fikirlerini öğrenmek istedim. Deniyor ki:

»Sık sık tekerrür eden feyezanlar karşısında, sadece ırmak yükselirken halkı haberdar etmek, kâfi tedbir değildir. Taşmanın âmillerinden biri de, incelenirse görülür ki, su üzerindeki sedlerdir. İşte bu bentlerin — onlardan faydalananları ziyana sokmadan — kaldırılmasına çalışılması, seylâptan vukua gelecek zararların çoğunu önlemeye kâfidir.»

Filhakika, temas ettiğim diğer çevreler de ajmı mütalâayı teyit eyliyerek, eski iktidar tarafından projesi, yeni iktidarcı da vaidi yapılan hidroelektrik santralının bir an evvel ikmali ile taşmanın başlıca müsebbibi bentlerin kaldırılmasında ittifakla durdular.

Haberle birlikte şu resim paylaşılmıştır:

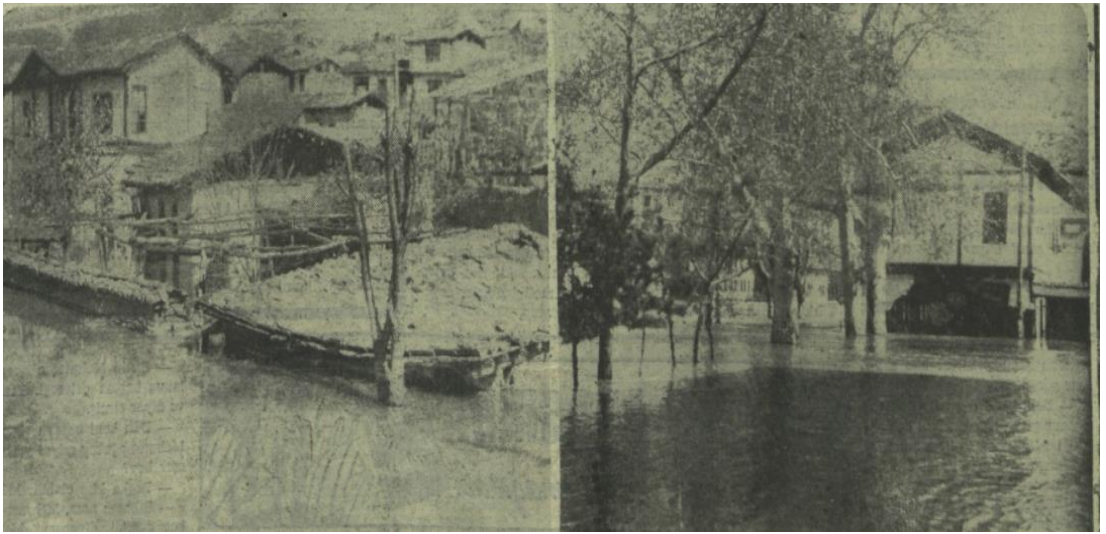
¹⁷⁹ *Akşam*, “Amasyada durum”, 7 Nisan 1952, s. 2.

¹⁸⁰ *Akşam*, “Amasya seylâbı Zarar 4 milyon lira tahmin ediliyor”, 9 Nisan 1952, s. 5.

Amasyada su baskınından bir görünüş

Akşam gazetesinin 10 Nisan tarihli baskısında: “Taşan sular 100-120 bin dekar araziyi kaplamıştır. Zarar ziyanın, tasavvurun çok fevkine yükseldiği tahmin ediliyor. İnsanca zaiyat yoksa da, hayvan kaybı fazladır. En çok zarar gören yerler, bağ bölgeleridir. Buradaki evlerin çoğu yıkılmıştır. Amasya muhabirimiz umumi variyetin yürekler acısı olduğunu bildiriyor.”¹⁸¹ Haberi ile tüm memlekette üzüntüye sebep olan felakete ilişkin dört resim paylaşılmıştır.

¹⁸¹ Akşam, “Amasyadaki sel felâketi”, 10 Nisan 1952, s. 3.

Yaşanan bu taşkınlar dolayısıyla felaketzedelere yardım için Yüksek Öğretmen Okulu Eğitim Enstitüsü ve İlk öğretmen okulu öğretmen, memur ve öğrencileri, Valilik Makamına Ziraat Bankası üzerinden yüz yetmiş lira göndermişlerdir.¹⁸²

1952 yılının Nisan ayı başında Amasya’da meydana gelen sel yüzünden topluca felakete uğramış olan Karaköprü, Gözlek, Kapıkaya, Sıraböcekane, Karasinir, Kızılca, Yazıbağları ve Ormanbağları köylerinden muhtaç durumda olanlara tamir edecekleri ve yeniden yapacakları evleri için 45 metreküp kerestenin Devlet

¹⁸² *Akşam*, “Amasya felâketzedelerine yardım”, 17 Nisan 1952, s. 5.

Ormanlarından parasız olarak verilmesi, Tarım Bakanlığının 8/12/1952 tarihli ve 4239/12/12346 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunca 15/12/1952 tarih ve 3/16103 sayılı kararınca kabul edilmiştir.¹⁸³ Yine 1952 yılında meydana gelen don ve Yeşilirmak'ın taşkını dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasına borçlarını ödeyemeyen Amasya'ya bağlı sekiz köyden 427 çiftçiye ait olan toplam 87.997,84 lira tutarındaki borçların vadelerinin bitimi tarihinden itibaren bir yıl müddetince ertelenmesi; Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasının isteğine dayanan Ekonomi ve Ticaret Vekaletinin 19/6/1953 tarihli ve 4/8865-34585 sayılı yazısı üzerine Bakanlar Kurulunca 25/6/1953 tarih ve 4/1012 sayılı kararınca kabul edilmiştir.¹⁸⁴

1952 yılında yaşanan taşkınlarda her ne kadar insanca bir kayıp yoksa da, Amasya şehri yine yaşanılmaz bir yer haline gelmiştir. Yaklaşık bir hafta boyunca şehrin neredeyse bütün cadde ve sokakları göle dönmüş, tren istasyonu sular altında kalmış, yollar geçit vermez olup şehrin çevreyle bağlantısı tamamen kopmuştur. Şehrin Ankara ile olan telefon hatları dahi çalışamaz hale gelmiştir. Valilik binası başta olmak üzere kamu binaları sular altında kalmış, ibadethaneler de bu taşkından nasibini almıştır. Devlet daireleri tatil edilmiş, çalışanlara izin verilmiştir. Vatandaş zarar gören işyerlerini açamaz hale gelmiştir. Yüzlerce ev sular altında kalıp zarar görmüş, bir kısmı kısmen, bir kısmı da tamamen yıkılmıştır. Sulardan etkilenen bölge halkı çadırlara yerleşmişlerdir. Pek çok hayvan zayıtının olduğu bu taşkınlardan Yeşilirmak'ın uğradığı onlarca köy de acınası duruma düşmüştür. Amasya bağ-bahçeleri ile ekili tarım arazilerinin neredeyse tamamına yakını sular altında kalmış ve zarara uğramıştır. Bu taşkın 1940 ve 1941 yılları ile sonrasında tartışılan, planlanan, etüt çalışmaları yapılan ancak bir türlü hayata geçirilemeyen projeleri tekrar gündeme getirmiş ve tartışılmaya başlanılmasına neden olmuştur.

4.3. Sel ve Su Taşkınları (1953)

1953 yılının mart sonlarında Yeşilirmak'ın kollarından Tersakan Çayı taşkına sebep olmuştur. Amasya Valisi Esat Onat'ın İçişleri Vekâletine 30/3/1952 tarih ve Bayındırlık 953 sayılı telefon notu¹⁸⁵ bu taşkına ilişkin durumu ortaya koymaktadır. Burada şu hususlar hakkında bilgi verilmiştir:

¹⁸³ DABCA, 30.18.1.2/130.94.6, s. 1.

¹⁸⁴ DABCA, 30.18.1.2/132.51.11, s. 1.

¹⁸⁵ DABCA, 30.1.0.0/112.706.6, s. 2.

1- Yeşilırmak'ın kollarından Tersakan Çayı, karların erimesi nedeniyle 29 Mart 1953 tarihinde taşmaya başlamış ve Suluova Nahiyesine bağlı köylerden Hacıbayram, Eğmir, Vayze, Kulu, Ayrancı, Küpeli, Karasüfla, Abdülgani, Yüzbeyi, Harmanağılı ve Amasya merkeze bağlı Boğaz, Fındıklı ile merkez belediye sınırları içinde olan Karasu bağları, Kürtçayırı, Kölemezarı bağları mevkillerinde 1000 dönüm ekili dikili araziye sular altında bırakmıştır.

2- Suluova nahiyesine bağlı Abdülgani Köyünde su baskınına uğraması muhtemel on ev boşaltılmış, bu evler halkı komşu evlere yerleşmişlerdir. Ayrıca Amasya Valiliğince Kızılay'dan temin edilen yirmi çadır Suluova nahiyesine gönderilmiştir.

3- Bu taşkında insanca ve hayvanca zayıat yoktur. Tersakan düne nazaran 35 santim kadar düşmüş ve alçalmaya devam etmektedir.

4- Yeşilırmak'ın kollarından Çekerek de yükselmeye ve ekili dikili bulunmayan arazilere taşmaya başlamıştır.

5- Yeşilırmak'taki su seviyesi 1952 yılında yaşanan taşkın durumuna göre iki metre daha aşağıdadır.

Ulus Gazetesi 31 Mart 1953 yılı baskısında bu taşkını Amasya Valisi Esat Onat'ın İçişleri Vekâletine 30/3/1952 tarih ve Bayındırlık 953 sayılı telefon notunda verildiği şekilde aynıyla haber olarak yayımlamıştır.¹⁸⁶ Bu taşkına ilişkin başkaca bir haber bulunamamıştır.

4.4. Sel ve Su Taşkınıları (1954)

1954 yılı da Amasya ve çevresi için taşkınlarla başlayan bir yıl olacaktır. “Tersakan ırmağının taşması üzerine Amasya'yı su bastığı birkaç un değirmeni sular altında kaldığı ve Abdülgani köyünün de sular ortasında bulunduğu ve su basan bölgelere yardımlar yapılmakta olduğu”¹⁸⁷ Akşam gazetesinin 6 Şubat baskısında haber olarak geçilmiştir.

24 Martta Akşam gazetesinde şu haber yayımlanmıştır¹⁸⁸:

Yeşilırmak yükseliyor

¹⁸⁶ *Ulus*, “Yeşil Irmak yükseldi”, 31 Mart 1953, s. 3.

¹⁸⁷ *Akşam*, “Amasyayı da sular bastı”, 6 Şubat 1954, s. 2.

¹⁸⁸ *Akşam*, “Yeşilırmak yükseliyor”, 24 Mart 1954, s. 2.

Amasya 23 (A.A.)- Yeşilırmakın kollarından olan Deliçay, Çekerek ve Çorum ırmağı karların erimesi ve yağın yağmurların tesiriyle taşmağa başlamış ve civardaki araziye sular kaplamıştır.

Suların istilasına maruz yerlerdeki rençber ve bahçıvanlar Kızılay tarafından verilen çadırlara çıkmışlardır.

Yeşilırmak her an yükselmektedir.

Yine Akşam gazetesinde 28 Martta; Yeşilırmak'ın yükselmesiyle Amasya'nın seylaba maruz kaldığı bildirilmiş, durum ve hasara ilişkin şu bilgiler geçilmiştir:¹⁸⁹

Özbek köyünde on bir ev yıkılmış, 19 ev ise yıkılmak üzeredir.

Şıhlı köprüsü ile Tekdemir köprüsü yıkılmak üzeredir.

Vari ve Iılsu nahiyeleri arasında bin metrelik telefon hattı kopmuştur.

Amasya-Turhal-Mecitözü ve Taşova yolları vesaite kapanmıştır.

Evvelce tahliye edilen 35 eve ilaveten 91 ev, 1 atölye, 1 daire, 2 cami, 1 han, 3 kahvehane, 1 müze, 1 değirmen, 1 sinema, 2 otel, 1 garaj, 1 mezbaha, 1 ambar olmak üzere 123 bina daha boşaltılmıştır.

12 Nisan'da Akşam gazetesi: “Yeşilırmak nehrinin taşmasına mani olunacak” haber başlığının altında; Her sene Amasya ve civarında esaslı zararlar meydana getiren Yeşilırmak nehri üzerinde taşkından koruma tesisleri kurulması için Nafia Vekaletince tetkik ve hazırlıklara başlanmıştır. Bir fen heyetinin yapmakta olduğu tetkikler neticelendikten sonra bu tesislerin kurulması için en uygun yer tesbit edilecek ve çalışmalara başlanacaktır.”¹⁹⁰ Bilgisini okuyucularıyla paylaşmıştır.

1954 yılının Martından başka Nisan ayında da Yeşilırmak yükselerek yeniden taşkına sebep olmuştur. Bu taşkında sekiz bin dekar arazi sular altında kalmış, Ferhat arası mevkii bölgesini sular istila etmiş, otomobiller Tokat istikametine güçlükle gidebilmişlerdir. Taşkın etkisi altında bulunanlara Kızılay'ca yemek ve çadır yardımı yapılmıştır. Bu yıl suların devamlı istilasında kalan arazide zarar ve ziyanın geçen yıllardaki seylaplardan çok olacağı da ifade edilmiştir.¹⁹¹

1954 yılı martında yaşanan bu taşkınlar Yeni Ulus gazetesinde biraz daha ayrıntılı bir şekilde yer bulmuştur. 24 Martta taşkını baş sayfasında ve üçüncü sayfasında şu şekilde paylaşmıştır: ¹⁹²

YEŞİL IRMAK TAŞIYOR

Birçok köyler sular altında kaldı, yüzbinlerce liralık zarar var

¹⁸⁹ Akşam, “Amasya seylabı Evler yıkıldı, yollar kapandı, telefon telleri koptu”, 28 Mart 1954, s. 1-2.

¹⁹⁰ Akşam, “Yeşilırmak nehrinin taşmasına mani olunacak”, 12 Nisan 1954, s. 3.

¹⁹¹ Akşam, “Yeşilırmak yükseliyor Sekiz bin dekar araziye sular istila etti”, 25 Nisan 1954, s. 2.

¹⁹² Yeni Ulus, “YEŞİL IRMAK TAŞIYOR”, 24 Mart 1954, s. 1-3.

Amasya, 23 (Telefonla)_ Yeşilırmak tehlikeli şekilde kabarmağa devam etmektedir. Bilhassa Yeşilırmak'ın kollarından Tokat, Çekerek ve Çorum etrafını tehdit etmeğe başlamıştır. Bu kolların taşması neticesinde şu köyler su altında kalmıştır:

Çulpara, Kapıkaka, Sıraböcekane, Ormanbağları, Yazıbağları, Kayabaşı, Karasenir, Ovasaray, Kavakçayırı, Hacılarmeydanı, Meydanbağları, Alptekin.

Ayrıca suların taşması yüzünden Amasya-Çorum şosesinin Serhatlar kısmı tamamen sular altındadır.

Yenice Ovası da sular altına girmiş, Filingirler, Ayvalıbağları suların istilasına uğramıştır.

Amasya-Taşova şosesinde münakale zorlaşmış ve arabaların geçemeyeceği bir hal almıştır.

Sular yükselmeğe devam etmektedir. Yüz binlerce liralık zarar vardır.

26 Mart baskısında durumun vahameti şu şekilde sunulmuştur:¹⁹³

Amasya'da sularda yükseliyor

Şehir içinde suların yüksekliği bir metreyi buldu. Civarla irtibat kesildi.

Amasya, 25 (Telefonla) Yeşilırmak yükselmeğe devam ediyor. Sular Hükümet köprüsünün üzerinden aşmış Gazi, Ziya Paşa caddelerini tamamen istila etmiştir. Bu caddelerde suyun yüksekliği bir metredir. Hükümet konağının önünde de sular bu yüksekliktedir. Yan kapıdan iskele kurmak suretiyle Hükümet konağına girip çıkmak kabil oluyor. Mahalleler arasında irtibat kurmak daha yüksek yerlerden dolaşmak suretiyle mümkün olmaktadır.

Amasya-Çorum, Amasya-Tokat, Amasya-Taşova şoseleri tamamen sular altındadır ve münakale kesilmiştir. Otuz beş bin dekar arazinin sular altında kaldığı tahmin edilmektedir.

Yağmurun yağması halkın telaş ve heyecanını arttırmıştır. Sular gittikçe yükselmekte, tehlikeli bir hal almaktadır.

Yeni Ulus gazetesi 4 Nisan'da yaptığı "Yeşilırmak Tekrar Yükseldi, Amasya'da birkaç mahalle sular altında kaldı" haber başlığı ile yaptığı haberinde¹⁹⁴; Yeşilırmak'ın tekrar yükselmeğe başladığını, Gazipaşa ve Ziyapaşa caddelerinin tamamen sular altında kaldığını, şehir içi araçların hareket edemez hale geldiğini, ayrıca Amasya ile Tokat, Çorum, Taşova ara yollarında yarım metre yüksekliğinde su bulunduğunu ve kırk bin dekar arazinin sular altında olduğunu okuyucuları ile paylaşmıştır. 1954 yılının Mart ve Nisan aylarında Amasya'da meydana gelen taşkınlar yüzünden zarar gören ve muhtaç durumda olan Kayabaşı, Taşova, Türkmendamı, Gözlek, Karasenir, Sıraböcekane, Kapıkaya ve Kızılca köylerinden 71 aileye ev, ahır ve samanlıklarını yeniden yaptırabilmeleri için toplam 228 metreküp tomruk verilmesi, Ziraat

¹⁹³ Yeni Ulus, "Amasya'da sularda yükseliyor", 26 Mart 1954, s. 1-3.

¹⁹⁴ Yeni Ulus, "Yeşilırmak Tekrar Yükseldi, Amasya'da birkaç mahalle sular altında kaldı", 4 Nisan 1954, s. 1.

Vekaletinin 5/11/1954 tarihli ve 4239/11/6882 sayılı yazısı üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 20/11/1954 tarih ve 4/3976 sayılı kararınca kabul edilmiştir.¹⁹⁵

4.5. Sel ve Su Taşkımları (1955-1960)

Çalışmasını yaptığımız bu dönemde Amasya’da sel ve su taşkınlara ilişkin sadece 1959 yılına ait Ulus gazetesinde habere ulaşılabilmiştir. Ulus gazetesi 18 Mart 1959 tarihinde baş sayfasında¹⁹⁶ “Amasya’da elma bahçeleri sular altında kaldı” haber başlığı ile “Şiddetli yağmurlar sonunda Tersakan Irmağı taşmış, civarında bulunan Harman, Ağılı, Küpeli, Ayrancık, Kulu, Abdülkadir, Uzun Oba arazilerini sular altında bırakmıştır. Meşhur misket elması yetiştiren Boğazköy ve Fındıklı bahçeleri de tamamen sular altındadır.” Haberiyle Tersakan ırmağının taşkını ve bu taşkının vermiş olduğu hasara ilişkin kısmi bilgiler haber olarak geçilmiştir.

¹⁹⁵ DABCA, 30.18.1.2/137.96.8, s. 1.

¹⁹⁶ *Ulus*, “Amasya’da elma bahçeleri sular altında kaldı”, 18 Mart 1959, s. 1.

5. SONUÇ

Çalışmamızı ele aldığımız 1930 ile 1960 yılları arasında Amasya ve çevresi defalarca sel ve su taşkınlarına maruz kalmıştır. Geçtiği topraklara hayat veren Yeşilırmak bazen tek başına bazen de kollarıyla birlikte taşkınlarla sebep olmuştur. Yine Yeşilırmak aynı yıl içerisinde birden fazla yatağına sığmayarak hayat verdiği topraklara sefalet getirmiştir. Neredeyse her yıl ilkbahar başlangıcında karların erimesi ve yağmurlarla birlikte Yeşilırmak ve onu besleyen kollarının sularının yataklarına sığmadığını, şehrin cadde ve sokaklarına taşıdığını, Hükümet ve Belediye binaları dâhil pek çok ev ve işyerlerinin sular altında kaldığını görmekteyiz. Yeşilırmak vadisi boyunca uzanan şehir ve köy arazileri ve bu arazi üzerinde bulunan yerleşim yerleri göl haline gelmiştir. Şehirde ve köylerinde pek çok ev ya tamamen yıkılmış ya da oturulamayacak derecede hasar görmüştür. Şehrin en büyük camii olan Sultan Beyazıt Camii ve külliyesi ile pek çok ibadethane de bu taşkınlardan nasibini almıştır. Bu taşkınlar esnasında okullar da zarar görmüş hatta bir ilkokul tamamen yıkılmıştır. Resmi daireler tatil edilmiş, şehir içerisinde sular altında kalan işyerleri harap olmuş, üretim ve ticaret faaliyetleri sekteye uğramıştır. Nehirler üzerinde bulunan ve su gücüyle çalıştırılan un fabrikaları ile dolapları ya tamamen yıkılmış ya da kısmen hasar görmüştür. Şehir halkı temel gereksinimi olan ekmeğe dahi ulaşamamış, çevre ilçelerden gelen ekmek yardımları ile yetinmek durumunda kalmışlardır.

Bu taşkınlardan en büyük darbeyi tek geçim kaynağı meyve-sebze üretimi ve tarlalarında buğday, arpa, şekerpancarı gibi tarım ürünleri yetiştirmek olan Amasya ile Amasya'ya bağlı nahiyeler ve çevre köylüsü almıştır. Yeşilırmak, Tersakan ve Çekerek sularının beslediği verimli arazilerde kurulmuş bulunan köyler ve ahalisi özellikle 1940 yılı ve takip eden yıllarda taşkınlar yüzünden açlıkla karşı karşıya kalmışlardır. Meyve ağaçları kurumuş, sebze bahçeleri ve tarlaları bataklık haline gelmiş, bağ-bahçeleri ile ekili tarım arazilerinin neredeyse tamamına yakını sular altında kalmış ve zarara uğramıştır. Her ne kadar insanca kayıpların birkaç kişiyle atlatıldığı bu taşkınlarda pek çok hayvan zayii olmuştur. Ahali zarar gören arazi, ev, ahır, samanlıklar ile ticarethanelerini defalarca yeniden inşa etmek ya da onarmak durumunda kalmışlardır. Uzun süre bataklık halini alan arazi ahalisi başlayan ve yayılan sıtma hastalığı ile de yüzleşmek zorunda kalmıştır.

Yaklaşık bir hafta etkisini sürdüren ırmak taşkınları şehrin bütün cadde ve sokaklarını göle döndürerek şehir içi araç ve yaya ulaşımına izin vermemiştir. Her taşkında tren istasyonu sular altında kalmış, yollar geçit vermez olmuş, şehrin çevre illerle bağlantısı ya tamamen kopmuş ya da kopma noktasına gelmiştir. Demiryolları tahrip olmuş Samsun-Amasya-Sivas demiryolu ulaşımı kesintiye uğramıştır. Şehrin Ankara ile olan telefon hatları dahi çalışamaz hale gelmiştir.

Dağlık bir arazinin vadisine kurulmuş bulunan Amasya ve yerleşkeleri zaman zaman ani ve şiddetli yağışların neticesinde dağ ve tepe yamaçlarından şehre doğru inen ıslah edilmemiş derelerden gelen sellerle de yüzleşmek durumunda kalmıştır. Bu sellerin azgın suları yüzünden vatandaşlar canlarını, mallarını yitirmişlerdir. 1931 yılında yaşanan selde 11 kişi, 1934 yılında 4 kişi, 1942’de 1 kişi, 1948 selinde ise 96 ile 112 arasında zikredilen sayıda vatandaşımız hayatını yitirmiştir. Bundan başka Amasya ahalisi pek çok defa da sellerle mücadele etmek durumunda kalmıştır.

Yaşanılan bunca sel ve taşkınlarda devlet sadece izle, bekle ve vaziyetin halli noktasında bir politika sergilemiştir. Yeşilırmak vadisi üzerinde kurulmuş bulunan Tokat ilinden gelen bilgiler doğrultusunda taşkın riskinden birkaç gün önce haberdar olan Amasya Vilayeti halka ırmak kenarından uzak durması, evlerini terk etmesi uyarısı dışında afetler esnasında elindeki kısıtlı imkânlarla kurtarma çalışmalarına girişmiştir. Her taşkın döneminde Samsun ilinden kayıkların getirilmesi, halka az sayıda ekmek temin edilmesi, afetzedelerin Kızılay’ca temin edilen çadırlara yerleştirilmesi dışında yerel yönetimi görmemekteyiz. Hükümet yardımları ise 1948 seli sonrası 100 evin yaptırılması, 1949 taşkını sonrası köylüye ödünç tohumluk patates verilmesi, 1952 ve 1954 taşkınları sonrası evlerini yeniden inşa edecek ve onaracaklar için kereste ve tomruk desteği ile 1953 yılı taşkınları dolayısıyla büyük zarara uğrayan, üretim yapamadığı için Ziraat Bankasına olan borçlarını ödeyemeyen sekiz köyden 427 vatandaşın borçlarının bir yıl ertelenmesi olarak dikkatimizi çekmektedir. Yaşanılan sel ve taşkınlarda yapılan yardımlar kısmi ve yetersiz kalmıştır.

Bayındırlık Bakanları ve yetkilileri çok defa bölgeye gelmişler, birkaç mühendisle sel ve taşkınlara ilişkin öneri, önlem ve defaten gündeme getirilmiş bulunan projeler ortaya konulmuş olsa da hayata geçirilememiştir. 1943 yılında Yeşilırmak suyunu dizginlemek için gündeme gelen Almus Barajı, Çekerek üzerine

inşa edilmesi düşünülen baraj ve Durucasu’da kurulması düşünülen elektrik santrali çok sonraları hayata geçirilen projeler olacaktır. Yeşilırmak’ın taşkınlarının kaynağı olarak su bentleri görülmüş 1940 ve 1941 yılı içerisinde benlerin kaldırılması işi ile uğraşılmış ancak 1952 taşkının da dahi bentler konusu karşımıza çıkmıştır.

1948 seli sonrası selzedeler için yaptırılan 50 blok halinde yüz adet evin inşa edildiği bölgede Yüzevler adıyla yeni bir mahalle oluşmuştur.

Ulusal gazeteler yaşanan sel ve taşkınlarını, bazen telefon haberi, bazen de bölgede bulunan muhabirleri aracılığı ile derledikleri haberlerle okuyucuları ile paylaşmışlardır. 1952 yılında yaşanmış olan Yeşilırmak taşkını Ulus Gazetesinin yayın politikasının ne denli değiştiğini göstermesi açısından önemlidir. Bundan evvelki sel, taşkın ve afetlere ilişkin resim paylaşmayan ve Hükümet aleyhinde tek bir cümle kurmayan Ulus Gazetesinin 1952 yılında yaşanmış olan bu taşkınlarda yayın politikasını değiştirdiğini, Hükümeti ve yetkililerini eleştiren bir üslupla haberi manşetten ve de olay yeri fotoğrafları ile okuyucuları ile paylaştığını görmekteyiz.

Şehir tarihlerinde önemli izler bırakan doğal afetler ve yıkıcı sonuçları araştırılması gereken bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. 1930’dan 1960’a kadar ele almış olduğumuz dönem dâhilinde sadece sel ve su taşkınlarına ilişkin olaylar ve etkileri ele alınmıştır. Hâlbuki gerek bu tarihler aralığında gerekse öncesi ve sonrasında Amasya ili ve diğer şehirlerimiz de çok çeşitli doğal afetlere maruz kalmış ve bu afetlerin yıkıcı etkilerini yaşamışlardır. Bu afetlerin ve yıkıcı etkilerinin en aza indirilmesi yapılacak çalışmalar ile daha net ortaya konulacaktır.

Yeşilırmak ve kolları vadilerinde bina inşa edilirken mutlak surette akarsuların biriktirmeleri de göz önünde bulundurulması gereken önemli bir bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Akarsuların yüzyıllar içerisinde biriktirmiş oldukları alüvyon birikintileri üzerinde inşa edilen yapılaşmada olası depremlerin meydana getireceği yıkımlar ve riskler bugün karşımıza ulusal bir sorun olarak çıkmaktadır.

KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

- Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/117.819.8.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/117.820.12.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/118.822.5.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/118.825.28.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/118.825.31.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/117.818.10.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/118.828.6.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/118.828.13.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/118.828.7.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/152.77.7.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/117.818.12.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/118.829.15.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/118.829.17.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/118.834.26.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/118.834.35.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 490.1.0.0/459.1884.1.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.10.0.0/156.97.5.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2/101.19.14.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2/117.54.9.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2/125.20.3.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2/119.37.7.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2/130.94.6.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2/132.51.11.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.1.0.0/112.706.6.
Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 30.18.1.2/137.96.8.

Basın-Yayın

- Akşam*, “Amasyada zelzele ve seylâp tehlikesi”, 4 Nisan 1940, s. 1.
Akşam, “Amasyada su altında kalan evler çöküyor”, 5 Nisan 1940, s. 1-4.
Akşam, “Kızılay, seylâp dolayısıyla Amasya ve Tokada ilk yardım olarak 5000 lira gönderdi”, 6 Nisan 1940, s. 1.
Akşam, “Amasyada”, 9 Nisan 1940, s. 4.
Akşam, “Yeşilirmak iniyor”, 10 Nisan 1940, s. 2.
Akşam, “Amasya’da Sel”, 10 Haziran 1942, s. 2.
Akşam, “Amasya civarında bir dere taşı”, 17 Ekim 1944, s. 2.

Akşam, “Amasya’da yağmurun zararları”, 30 Temmuz 1946, s. 2.

Akşam, “Yeşilirmak Turhalı bastı”, 14 Nisan 1948, s. 2.

Akşam, “Yeşilirmak taşı, geniş arazi su altında kaldı”, 15 Nisan 1948, s. 1.

Akşam, “Amasyada yağmur ve sel”, 4 Haziran 1948, s. 1.

Akşam, “Amasya ve Çorumu seller aldı Amasyadaki seylapta 81 vatandaş boğuldu”, 5 Haziran 1948, s. 1.

Akşam, “Amasya seylabı Ölü sayısı 92 ye çıktı. 200 de yaralı var”, 6 Haziran 1948, s. 1.

Akşam, “Seylap kurbanları”, 7 Haziran 1948, s. 1.

Akşam, “Amasya’da yağmur yeniden başladı”, 8 Haziran 1948, s. 1.

Akşam, “Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Seylap mıntıkasında tetkikat icrasına gitti”, 12 Haziran 1948, s. 1.

Akşam, “Cumhurbaşkanı Dün gece Amasya’ya vasil oldu”, 13 Haziran 1948, s. 2.

Akşam, “İnönü Amasyadan Ankaraya döndü”, 14 Haziran 1948, s. 1-2.

Akşam, “Su baskınından sonra Amasya”, 17 Haziran 1948, s. 6.

Akşam, “Bakanlar Kurulu İnönü’ nün reisliğinde toplandı”, 18 Haziran 1948, s. 1.

Akşam, “Amasyada yapılacak evler Bir buçuk milyon liraya kadar mal olacak”, 18 Haziran 1948, s. 6.

Akşam, “Amasya sel felâketi”, 27 Haziran 1948, s. 7.

Akşam, “Bayındırlık Bakanının tetkikleri”, 17 Temmuz 1948, s. 2.

Akşam, “Yapı işleri ilânı Bayındırlık Bakanlığından”, 28 Temmuz 1948, s. 6.

Akşam, “Yapı işleri ilânı Bayındırlık Bakanlığından”, 4 Ağustos 1948, s. 7.

Akşam, “Amasyada yaptırılan 100 ev”, 15 Ağustos 1949, s. 4.

Akşam, “Yeşilirmak çok yükseldi”, 26 Mart 1949, s. 2.

Akşam, “Amasyada su baskını tehlikesi”, 1 Nisan 1949, s. 2.

Akşam, “Yeşilirmak taşı Amasyada bir çok arazi su altında kaldı”, 21 Nisan 1949, s. 1.

Akşam, “Yeşilirmak 2,30 metre yükseldi”, 22 Nisan 1949, s. 2.

Akşam, “Nehir taşmakta devam ediyor”, 24 Nisan 1949, s. 2.

Akşam, “Bayındırlık Bakanı Amasyada sel sahasını dolaştı”, 30 Nisan 1949, s. 1.

Akşam, “Amasyada su baskınına uğrayan köyler”, 31 Mart 1952, s. 5.

Akşam, “Seylâp felâketi”, 1 Nisan 1952, s. 1-2.

Akşam, “Seylâp felâketi”, 2 Nisan 1952, s. 2.

Akşam, “Celâl Bayar Karabükte”, 2 Nisan 1952, s. 2.

Akşam, “Amasyada vaziyet vahim”, 3 Nisan 1952, s. 1-2.

Akşam, “Amasyada 100 bin dönüm sular altında”, 4 Nisan 1952, s. 1-2.

Akşam, “Seylap felâketi”, 5 Nisan 1952, s. 1-2.

Akşam, “Korkunç su baskınları”, 6 Nisan 1952, s. 1-2.

Akşam, “Amasyanın Kayabaşı köyü, ada halinde”, 7 Nisan 1952, s. 1.

Akşam, “Amasyada durum”, 7 Nisan 1952, s. 2.

Akşam, “Amasya seylâbı Zarar 4 milyon lira tahmin ediliyor”, 9 Nisan 1952, s. 5.

Akşam, “Amasyadaki sel felâketi”, 10 Nisan 1952, s. 3.

Akşam, “Amasya felâketzedelerine yardım”, 17 Nisan 1952, s. 5.

Akşam, “Amasyayı da sular bastı”, 6 Şubat 1954, s. 2.

Akşam, “Yeşilirmak yükseliyor”, 24 Mart 1954, s. 2.

Akşam, “Amasya seylabı Evler yıkıldı, yollar kapandı, telefon telleri koptu”, 28 Mart 1954, s. 1-2.

Akşam, “Yeşilirmak nehrinin taşmasına mani olunacak”, 12 Nisan 1954, s. 3.

Akşam, “Yeşilirmak yükseliyor Sekiz bin dekar araziye sular istila etti”, 25 Nisan 1954, s. 2.

Cemal Refik, “Bahardan da şikâyetçiyiz!”, *Akşam Gazetesi*, 4 Nisan 1949, s. 3.

Hakimiyeti Milliye, “Amasya’da Sel Felaketi”, 28 Mayıs 1931, s. 1.

Hakimiyeti Milliye, “Havza’da Yağmurlar ve Sellerin Tahribatı”, 1 Haziran 1931, s. 1.

Hakimiyeti Milliye, “Yeşilirmağın Suları Yükseldi”, 8 Ocak 1934, s. 2.

Ömer Liva Türkmen, “Yeşilirmak Havzası Bol Su ve Elektriğe Kavuşuyor”, *Ulus Gazetesi*, 15 Nisan 1943, s. 2.

Ulus, “Yeşil Irmakla Turhal Irmağı Taştı”, 11 Nisan 1938, s. 2.

Ulus, “Yağmurlar Amasya’da tahripler yaptı”, 2 Ocak 1940, s. 3.

Ulus, “Yeşilirmak taştı”, 4 Nisan 1940, s. 1-5.

Ulus, “Son yağmurlar bazı nehirleri taşırdı”, 4 Nisan 1940, s. 2.

Ulus, “Amasya’da tehlike gittikçe artıyor”, 5 Nisan 1940, s. 1-3.

Ulus, “Seylâp tam bir felâket halini aldı”, 6 Nisan 1940, s. 1-5.

Ulus, “Yeşilirmak yavaş yavaş alçalıyor”, 7 Nisan 1940, s. 1-5.

Ulus, “Amasya köylerinde sellerin tahribatı”, 9 Nisan 1940, s. 1-5.

Ulus, “Yeşilirmak alçalıyor”, 10 Nisan 1940, s. 3.

Ulus, 11 Nisan 1940, s. 5.

Ulus, “Seylâp sahasında Ulus objektifi”, 12 Nisan 1940, s. 1.

Ulus, “Seylâp sahasında Ulus objektifi”, 12 Nisan 1940, s. 7.

Kemal Zeki Gencosman, “Yeşil Amasya’da Yeşilirmak”, *Ulus Gazetesi*, 12 Nisan 1940, s. 9.

Ulus, “Yeşilirmak gene taştı”, 16 Mayıs 1940, s. 3.

Ulus, “Yeşilirmak yeniden yükselmeğe başladı”, 18 Mayıs 1940, s. 2.

Ulus, “Yurtta sulama işleri ve bataklıkların kurutulması”, 20 Ağustos 1941, s. 2.

Ulus, “Yeşilirmak Yükseldi”, 7 Mart 1942, s. 4.

Ulus, “Sel felaketine Uğrayanlara Yapılan Yardımlar”, 30 Nisan 1942, s. 2.

Ulus, “Amasya’da Su Baskını”, 10 Haziran 1942, s. 4.

Ulus, “Yeşilirmak Taştı”, 9 Nisan 1943, s. 4.

Ulus, “Yeşilirmak Taştı”, 14 Nisan 1943, s. 2.

Ulus, “Şiddetli seller yüzünden Çeltekteki 3 un fabrikası yıkıldı”, 30 Temmuz 1946, s. 1-3.

Ulus, “Kızılay’ın yardımları”, 31 Temmuz 1946, s. 1.

Ulus, “Selden zarar gören vatandaşlara Kızılay Kurumunun yardımı”, 1 Ağustos 1946, s. 2.

Ulus, “Sellerden zarar gören köylülerimize yardım”, 4 Ekim 1946, s. 2.

Ulus, “Yeşilırmak'ın suları da boyuna yükseliyor”, 11 Nisan 1948, s. 1.

Ulus, “Turhal'daki durum”, 14 Nisan 1948, s. 3.

Ulus, “Yeşilırmak boyuna yükseliyor”, 15 Nisan 1948, s. 1-4.

Ulus, “Seylâp bölgeleri halkına yardım”, 21 Nisan 1948, s. 2.

Ulus, “Amasya'da sel felâketi!”, 5 Haziran 1948, s. 1-5.

Ulus, “Amasya, Çorum sel felâketleri”, 6 Haziran 1948, s. 5.

Ulus, “Felaket bölgesinde”, 8 Haziran 1948, s. 1-3.

Ulus, “Bayındırlık Bakanı Ankara'ya döndü”, 9 Haziran 1948, s. 2.

Ulus, “Amasya'daki sel felaketinin bilançosu”, 10 Haziran 1948, s. 1.

Ulus, “Cumhur Başkanımız Dün gece Amasya'ya vasil oldular”, 13 Haziran 1948, s. 1.

Ulus, “İnönü, dün felaket sahasını gezdi”, 14 Haziran 1948, s. 1-3.

Ulus, “Amasyalılara yardım”, 15 Haziran 1948, s. 3.

Ulus, “Cumhur Başkanımızın Amasya'daki tetkiklerinden resimler”, 16 Haziran 1948, s. 1-6.

Ulus, “İnönü, Amasya seyahatindeki müşahedeleri etrafında kurulu aydınlatmış, iç ve dış siyaset hakkında malumat almışlardır”, 18 Haziran 1948, s. 1.

Ulus, “Yeşilırmak yatağı temizleniyor”, 23 Haziran 1948, s. 2.

Ulus, “Bayındırlık Bakanı Amasya'dan ayrıldı”, 17 Temmuz 1948, s. 3.

Ulus, “Amasya'da su işleri Bayındırlık Bakanı alınacak tedbirleri anlattı”, 20 Temmuz 1948, s. 1-3.

Ulus, “Amasya sel felâketzedelerine yapılan yardım”, 25 Temmuz 1948, s. 4.

Ulus, “Çalışkan Ziyere köylüleri sellerin yaptığı zararları çabuk önlediler”, 24 Ağustos 1948, s. 5.

Ulus, “Amasya'da 112 evin inşasına başlandı”, 27 Eylül 1948, s. 3.

Ulus, “Amasya'da yeni evlerin tefvizine başlandı”, 14 Ağustos 1949, s. 3.

Ulus, “Bir geziden notlar”, 17 Temmuz 1949, s. 4.

Ulus, “Sakarya ve Yeşilırmak da yükseliyor”, 24 Mart 1949, s. 1-3.

Ulus, “Yeşilırmak yükselmeğe devam ediyor”, 25 Mart 1949, s. 5.

Ulus, “Yeşil Irmak yükseliyor Binlerce dönüm arazi su altında kaldı”, 26 Mart 1949, s. 1-3.

Ulus, “Yeşilırmak yeniden yükseliyor”, 1 Nisan 1949, s. 6.

Ulus, “Yeşilırmak yükseliyor”, 21 Nisan 1949, s. 3.

Ulus, “Bayındırlık Bakanı Amasya'da sel sahasını gezdi”, 29 Nisan 1949, s. 1.

Ulus, “Bayındırlık Bakanı Ankara'ya döndü”, 3 Mayıs 1949, s. 1.

Ulus, “Cumhurbaşkanımızın gezisi”, 9 Temmuz 1949, s. 1-3.

Ulus, “Cumhurbaşkanı yurt gezisinden memnun döndü”, 14 Temmuz 1949, s. 1-6.

Ulus, “İnönü'nün son gezisinden resimler”, 14 Temmuz 1949, s. 8.

Kemal Zeki Gencosman, “Bir Geziden Notlar”, *Ulus Gazetesi*, 17 Temmuz 1949, s. 3-4.

- Ulus*, “Yeşilırmak yavaş yavaş alçalıyor”, 14 Nisan 1950, s. 3.
- Ulus*, “Amasya’da seylâp âfet halini alıyor”, 1 Nisan 1952, s. 1-3.
- Ulus*, “Seylâp âfet halini aldı”, 2 Nisan 1952, s. 1-5.
- Ulus*, “Yeşil Irmak durmadan yükseliyor”, 3 Nisan 1952, s. 1-2.
- Ulus*, “Amasya’da bütün daireler tatil edildi”, 4 Nisan 1952, s. 1-4.
- Ulus*, “Amasya’da Irmağın suları çekiliyor”, 5 Nisan 1952, s. 1-4-5.
- Ulus*, “Kemal Zeytinoğlu Amasya’da güya dert dinledi”, 6 Nisan 1952, s. 2.
- Ulus*, “Bakanlar Kurulunun toplantısı”, 7 Nisan 1952, s. 1.
- Ulus*, “Yeşil Irmak yükseldi”, 31 Mart 1953, s. 3.
- Ulus*, “Amasya’da elma bahçeleri sular altında kaldı”, 18 Mart 1959, s. 1.
- Yeni Ulus*, “Yeşil Irmak Taşıyor”, 24 Mart 1954, s. 1-3.
- Yeni Ulus*, “Amasya’da sularda yükseliyor”, 26 Mart 1954, s. 1-3.
- Yeni Ulus*, “Yeşilırmak Tekrar Yükseldi, Amasya’da birkaç mahalle sular altında kaldı”, 4 Nisan 1954, s. 1

Tetkik Eserler

- Ayar, Ali Rıza ve Recep Orhan Özel, *Amasya Fetvaları ve İlk Amasya Şehir Tarihi (Belabilü’r-Rasiye fi Riyaz-ı Mesaili’l-Amasiyye)*, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, Amasya 2011.
- Erturaç, M. Korhan vd. “Amasya ve çevresinin depremselliği ve deterministik deprem tehlike analizi”, *itüdergisi/d mühendislik*, 9/3, 2010, ss. 121-132.
- Kalkan Açıklapı, Duygu. “19. YÜZYILDA VE 20. YÜZYIL BAŞLARINDA AMASYA KENT MERKEZİNDE YEŞİLIRMAK ÜZERİNDE BULUNAN VE GÜNÜMÜZE ULAŞAMAYAN SU YAPILARI”, *Amasya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Özel sayı: Amasya Özel Sayısı, 2022, ss. 97-127.
- Menç Hüseyin, *Fotoğraflarla Geçmişte Amasya 1850-1950*, Amasya Belediyesi Kültür Yayınları, Amasya 2007.

Diğer Kaynaklar

- AFAD, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı, "Doğal Afetler". (Erişim 28 Kasım 2023). <https://www.afad.gov.tr/afadem/dogal-afetler>
- AİKTm, Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, "Tarihçe". Erişim 27 Kasım 2023. <https://amasya.ktb.gov.tr/TR-59475/tarihce.html>
- AİKTm, Amasya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, "Taşkın". (Erişim 28 Kasım 2023). <https://amasya.ktb.gov.tr/TR-59472/taskinlar.html>
- AV, T.C. Amasya Valiliği, “Yeryüzü Şekilleri”. Erişim 27 Kasım 2023. <http://www.amasya.gov.tr/yeryuzu-sekilleri>

ÖZGEÇMİŞ

Mehmet Dümen, ilk ve orta öğrenimini Amasya’da tamamladıktan sonra 1992 yılında Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi SBE Tarih Öğretmenliği bölümüne başladı ve 1996 yılında bu bölümden mezun oldu. Mezuniyetinden bu yana Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarda öğretmenlik ve yöneticilik görevlerinde bulunan Mehmet Dümen, orta derecede Arapça bilmektedir. Temel ilgi alanları tarih ve spordur. (01.06.2024).

İletişim Bilgileri

ORCID ID : 0009-0005-9210-1267

Yayınlar:

1. Dümen, M., & Sakal, F. (2024). Arşiv Belgelerine Göre 1940 Amasya Su Taşkını. Amasya Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi, 1(1), 1-13.

